RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944. Andra kammaren. Nr 9.

Tisdagen den 7 mars.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 29 nästlidna februari samt den 1 och den 4 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 155, angående anslag till ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten för kommunikationsverken m. m.;

nr 156, angående lån till Haparanda stad för byggande av polishus;

nr 157, angående avskrivning av kapitalinvesteringar i Svenska skifferoljeaktiebolaget;

nr 158, angående anslag till främjande av handelsfartygs förseende med skyddsanordningar mot minsprängning;

nr 159, angående fortsatt statsgaranti för exportkredit;

nr 160, angående bidrag till Svenska textilforskningsinstitutet;

nr 161, angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande innehavare av befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas m. m.; och

nr 162, angående anslag till ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten för statens reproduktionsanstalt för budgetåret 1944/45, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagen.

Härmed anhåller jag om befrielse från uppdraget som ledamot av fullmäktige i Sveriges riksbank.

Västerås den 6 mars 1944.

Conrad Jonsson.

Kammaren biföll för sin del herr Jonssons anhållan och beslöt, att val av fullmäktig i riksbanken i hans ställe skulle i föreskriven ordning förrättas.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 142, angående anslag till Medicinalstyrelsen: Beredskapsorganisation för budgetåret 1944/45;

nr 143, angående inrättande av beställningar för långtjänstunderbefäl vid armén och kustartilleriet m. m.;
nr 144, angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;
nr 145, angående anslag till landsfiskalerna m. fl. för budgetåret 1944/45;
nr 146, angående anslag för budgetåret 1944/45 till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m.;
nr 148, angående befrielse för Sture Axel Sören Sörensson m. fl. från ersättningsskyldighet; och
nr 149, angående penningbidrag och premier åt värnpliktiga m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 150, angående gäldande av vissa livräntor m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:
nr 152, angående inköp för telegrafverkets räkning av riksbankens fastighet i Vänersborg;
nr 153, angående inköp för postverkets räkning av tomt i Sala; och
nr 154, angående gäldande av kostnad för ersättande av skadad sjökabel.

§ 5.

Föredrogs och remitterades till behandling av lagutskott den på bordet liggande motionen nr 450 av herr *Eriksson* i Stockholm *m. fl.*

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 3—5, statsutskottets utlåtanden nr 9, 21 och 38, bevillningsutskottets betänkande nr 13, bankoutskottets utlåtanden nr 13—15, första lagutskottets utlåtanden nr 5—10, andra lagutskottets utlåtanden nr 16—18 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 2 och 3.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Gustafsson* i Lekåsa vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående värderingen av naturaförmåner vid årets taxering av inkomst.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Onsjö**, som yttrade: Herr talman! I anledning av en vid 1939 års riksdag väckt motion beslöt riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om en mer rationell indelning av kommunerna för att göra dem större och lämpligare med hänsyn till sociala och andra problem. I konstitutionsutskottets utlåtande, som låg till grund för riksdagens beslut, framhölls att befolkningssiffrorna icke ensamt kunde läggas till grund för att åstadkomma en mer rationell kommunal indelning. Av betydelse var, att kommunernas gränser uppdrogos med hänsyn till bygdens geografiska läge, bebyggelsen, kommunikationerna och dylikt. Vidare borde tillses, att kommunerna genom en sammanslagning icke skulle bli så stora, att den personliga kontakten mellan kommunens invånare eller det lekmannamässiga inflytandet på kommunalförvaltningens praktiska handhavande äventyrades. I utskottets motivering påpekades till sist att, i den mån det var möjligt utan att åsidosätta andra

Interpellation. (Forts.)

mer vägande intressen, borde hänsyn tagas till de faktorer, delvis av traditionsbunden karaktär, som hittills föranlett ett betydande motstånd från kommunernas sida mot sammanslagning med andra kommuner.

Den 30 juni 1943 tillsattes den s. k. kommunindelningskommittén, som fick i uppdrag att utreda frågan om en mer rationell kommunal indelning. I direktiven för utredningen framhöll socialministern bl. a., att det i olika sammanhang diskuterats, huruvida den nuvarande primärkommunala indelningen kunde anses motsvara de ökade krav, som genom samhällsutvecklingen måste ställas på kommunerna som bärare av den folkliga självstyrelsen. Han åberopade härvid socialvårdskommitténs förslag till inrättande av socialvårdskommuner och framhöll tillika, att kommunerna borde lämnas tillfälle att under utredningens gång framföra sina synpunkter och erfarenheter.

I direktiven sades vidare, att kommittén skulle uppdraga de principiella riktlinjerna för en ändrad kommunindelning utan att i samband därmed utarbeta ett detaljerat förslag till nyindelning av hela riket i primärkommuner. Avsikten härmed var, att principerna för ordnande av denna ömtåliga fråga först skulle komma under statsmakternas prövning, innan något förslag till indelning uppgjordes. På så sätt skulle kommunerna sättas i tillfälle att yttra sig redan över de principer, som skulle bli vägledande för en ny kommunindelning. Sedan frågan varit föremål för statsmakternas principbeslut skulle kommunerna sedermera ha möjlighet att uttala sig även om de konkreta förslagen till indelning.

Vissa uppgifter ha emellertid framkommit, som visa, att mycket vittgående och detaljerade förslag till ny kommunindelning uppgjorts i några län.

Detta har av lätt förklarliga skäl väckt stor uppmärksamhet, för att inte säga oro, ute i bygderna, beroende på att den föreslagna lösningen innebär en fullständig omgestaltning av landsbygdens kommunala förvaltning och intressen. Här liksom på andra områden synes avsikten vara att genomföra en centralisering till stora enheter med ty åtföljande byråkratisering och undanträngande av den lokala bestämmanderätten. Den allt längre gående centraliseringen av samhället hotar på allvar att minska den folkliga självstyrelsen, som dock utgör demokratiens kärna, och den enskilde medborgaren får allt mindre att säga till om i kommunala angelägenheter.

Det förefaller, som om de förslag till ny kommunindelning som framlagts i vissa län gå åtskilligt längre än vad riksdagen i sin tidigare nämnda skrivelse troligen förutsatte. Givetvis är det förenat med avsevärda svårigheter att uppdraga gränserna för de nya kommunerna, men de borde i varje fall som regel ej gå utöver gränserna för pastoraten. Det är emellertid vad som skett. Ej heller har tillräcklig hänsyn tagits till näringsgeografiska och trafikekonomiska synpunkter; talrika exempel kunna lämnas därpå. Att historiska, kulturella och andra mer traditionsbetonade faktorer ej skulle röna något som helst beaktande är kanske mindre ägnat att förvåna.

Det viktigaste skälet till ny indelning av kommunerna anges vara att göra kommunerna mer lämpade för de många nya sociala uppgifter, som kommit att åvila primärkommunerna. Utvecklingen har gått och går i den riktningen, att fattigvården alltmer ersättes av socialvård och denna av socialförsäkring. I och med att en brett lagd socialförsäkring genomföres — och därpå arbetar ju socialvårdskommittén — bli kommunernas betydelse som ansvariga för och övervakare av fattig- och socialvård allt mindre. Härigenom komma ju också anledningarna till att göra kommunerna större att ej längre framstå som fullt så nödvändiga.

Det bör icke helt bortses från att en nyindelning i viss mån kan vara berättigad, men det måste ske i *samförstånd* med bygdens folk och under tillbörligt

Interpellation. (Forts.)
hänsynstagande till kommuninnevånarnas medbestämmanderätt. Nu förhåller det sig så att folket ute i bygderna fått den uppfattningen, att kommunerna efter de sammanträden, som nu hållits och där kommunernas representanter beretts möjlighet att uttala sig om de uppgjorda förslagen, icke vidare skulle få yttra sig över kommunindelningskommitténs kommande förslag. Under dessa omständigheter synas skäl föreligga att fästa uppmärksamheten på betydelsen av att kommunerna tillerkännas och givas dylika möjligheter, innan frågan återkommer i Kungl. Maj:ts proposition och underställes riksdagens prövning. Det är brukligt att icke föregripa en pågående utredning i dess arbete, men man kan icke ställa sig likgiltig i denna fråga, som på grund av sin betydelse medför en revolutionerande omdaning av den kommunala förvaltningen och för landsbygdens folk överhuvud.

Med anledning av vad jag framfört anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

Har någon ändring av de direktiv, som lämnats kommunindelningskommittén, företagits?

Om så icke skulle vara fallet, är avsikten att Kungl. Maj:t och riksdagen först skola fatta principbeslut om kommunal nyindelning och att därefter ett detaljerat förslag uppgöres och underställes kommunerna för yttrande?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt förra lärarinnan vid Uddevalla elementarläroverk för flickor Greta Kristina Jonsson; samt

från jordbruksutskottet, nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 453) med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke, m. m., såvitt angår anslagsanvisning.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Mårtensson m. fl.*, nr 451, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 120, angående anslag till reparation av bron över Svinesund;

herr *Skoglund* i Umeå *m. fl.*, nr 452, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 132, angående anskaffande av ytterligare en statsisbrytare m. m.;

herr *Andersson* i Göteborg, nr 453, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 107, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.; och

herr *Thapper m. fl.*, nr 454, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.14 em.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 8 mars.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens andra kammare.

Med anmälan att ledamoten av riksdagens andra kammare Axel Ivar Emanuel Österström, som den 12 juni 1942 utsetts till fullmäktig i riksgäldskontoret för valperioden 1941—1944, avlidit den 16 december 1943, få fullmäktige härigenom hemställa, att val av fullmäktig för återstående delen av sagda valperiod efter herr Österström måtte jämlikt § 71 riksdagsordningen verkställas.

Stockholm den 7 mars 1944.

Å fullmäktiges vägnar:
ANDERS ÖRNE.

John Hägglund.

Kammaren biföll för sin del fullmäktiges hemställan.

§ 2.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 164, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

I enlighet med kammarens därom den 4 innevarande mars fattade beslut företogos nu val av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor än även sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

herr *Andersson* i Falkenberg,
» *Andersson* i Löbbo,
» *Barnekow*,
» *Bergström*,
» andre vice talmannen *Carlström*,
» *Danielsson*,
» *Fast*,
fru *Gustafson*,

herr *Hagberg* i Malmö,
» *Hällgren*,
» *Isacsson*,
» *Janson* i Frändesta,
» *Kyling*,
» *Liedberg*,
» *Mattsson*,
» *Mårtensson*,
fru *Nordgren*,
herr *Olsson* i Mellerud,
» *Paulsen*,
» *Persson* i Norrby,
» *Persson* i Tidaholm,
» *Skoglund* i Doverstorp,
» *Svensson* i Grönvik och
» *Wiberg*,
var och en med 155 röster; samt

suppleanter:

herr *Severin* i Stockholm,
» *Nilsson* i Norrlångträsk,
» *Nilson* i Spånstad,
» *Nilsson* i Landskrona,
» *Sundqvist* och
» *Ljungberg*,
var och en med 112 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 3 och 4 här ovan omförmälda valen.

§ 5.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 167, angående anslag till kostnader enligt 19 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.; och

nr 170, angående anslag till befrämjande av landsbygdens elektrifiering.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6.

Svar på Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Persson i Tidaholm till mig riktat följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat det förhållandet, att endast ett relativt ringa antal av landskommunerna funnit lämpligt åtaga sig förmedling av lån och bidrag för bostadsförsörjning åt mindre bemedlade, barnrika familjer?

2. Har herr statsrådet för avsikt vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma en lokalt sett jämnare fördelning av ifrågavarande låne- och bidragsgivning?

Svar på interpellation. (Forts.)

I motiveringen till interpellationen framhåller interpellanten, att lån och bidrag för bostadsförsörjning åt barnrika familjer endast i ringa utsträckning kommit landsbygdsbefolkningen i västra och södra Sverige till del. Verksamheten har fått en helt annan omfattning på landsbygden i Norrland. Olikheterna torde kunna förklaras bland annat därav, att landsbygdens småkommuner ställt sig tveksamma inför de uppgifter, som förmedling av barnrikelån föra med sig för kommunen. Denna tveksamhet vållades delvis av de små kommunernas oro inför de ekonomiska konsekvenserna av de borgensförbindelser, som kommunerna finge ikläda sig. Interpellanten framhåller emellertid, att bristen på administrativ och teknisk sakkunskap hos småkommunerna måhända i ännu högre grad verkat hindrande på deras initiativlust. Likaledes torde ofullständig kännedom om låne- och bidragsbestämmelserna avhålla de mindre kommunerna från att förmedla bostadsanskaffningslån.

Statsstöd till de barnrika familjernas bostadsförsörjning infördes 1935. Man åsyftade till en början att bekämpa trångboddheten hos städernas och tätorternas barnrika familjer, och stödverksamheten avsåg i enlighet härmed allenast familjer, bosatta i hyreshus. Först år 1938 utvidgades verksamheten därhän, att lån och familjebidrag kunde utlämnas även åt egnahemsbyggare eller egnahemsägare. Härigenom uppstod en möjlighet även för landsbygdens barnrika familjer att tillgodogöra sig statsstödet. Statens stöd förutsätter emellertid i regel medverkan från den kommuns sida, där den barnrika familjen är bosatt. Städer och köpingar äro sålunda skyldiga att kostnadsfritt tillhandahålla byggnadsföretagaren tomt eller däremot svarande kapitalbelopp. Vidare ha stadssamhällena att, beträffande egnahem gentemot staten svara för hela den förlust, som kan uppkomma å beviljade lån till följd därav, att egnahemmet genom vanvård sjunker i värde eller att låntagaren försummar sin betalningsskyldighet. På landsbygden gäller sistnämnda ansvar endast under den tid familjebidrag utgår; därefter ansvarar kommunen blott för en fjärdedel av nämnda förlust. Då byggnadslånebyrån är berättigad uppsäga lån till omedelbar betalning, i händelse låntagaren vanvårdar egnahemmet eller försummar sin betalningsskyldighet, kan tydligen kommunens förlust — därest ett exekutivt förfarande mot låntagaren skyndsamt inledes — nära nog helt elimineras. Avsikten med borgensförbindelsen har överhuvud icke varit att ekonomiskt belasta kommunerna utan att skapa en kontrollmyndighet, som på ort och ställe skulle kunna svara för att låntagaren fyllde de förpliktelser, som han åtagit sig gentemot långivarenstaten.

Det förhåller sig otvivelaktigt så att hittills landsbygdens barnrika familjer endast i ganska begränsad utsträckning fått del av statsstödet. Vid utgången av år 1943 hade sålunda lån beviljats för tillhopa 7 471, för barnrika familjer avsedda lägenheter i hyreshus; praktiskt taget samtliga dessa byggnader voro belägna inom städer och köpingar. Vid samma tidpunkt hade lån beviljats för sammanlagt 6 827 barnrikeegnahem, varav 4 529 voro belägna å landsbygden och återstoden, 2 298, i städer och köpingar. Av det sagda framgår, att av det sammanlagda antal barnrika familjer, som erhållit stöd genom ifrågavarande långivning, något mer än två tredjedelar äro bosatta i stadssamhällena. Av vissa siffror, som jag erhållit från byggnadslånebyrån, framgår det dock tydligt, att landskommunernas inställning till dessa frågor under de sista åren blivit mera positiv. Antalet beviljade bostadsanskaffningslån inom landskommunerna har sålunda trots krisförhållandena oavbrutet stigit.

Även om alltså en stigande tendens kan konstateras, är läget långt ifrån tillfredsställande. Det finns därför all anledning att söka bilda sig en upp-

Svar på interpellation. (Forts.)
fattning om varför bostadsstödet till de barnrika familjerna utnyttjas i så ringa grad på landsbygden som för närvarande är fallet. Den första frågan, som därvid torde böra besvaras, är huruvida benägenheten att medverka till de barnrika familjernas bostadsförsörjning är beroende på kommunernas storlek. Jag har från byggnadslånebyrån infordrat uppgifter, avseende att belysa, i vilken utsträckning kommuner av olika storleksordning åtagit sig att förmedla bostadsanskaffningslån till barnrika familjer. Uppgifterna visa, att endast 3 av de 117 landskommuner, som ha mindre än 250 invånare, åtagit sig sådan förmedlingsverksamhet. Av de 407 landskommunerna med ett invånarantal av 250—499 ha 16 lämnat förmedlingsåtagande. Inom grupperna 500—999 och 1 000—1 999 invånare har förmedlingsintresset varit relativt sett starkare, vilket framgår därav, att inom den förra gruppen 72 av 647 och i den senare 172 av 640 landskommuner åtagit sig att förmedla lån. Av de 248 landskommunerna med 2 000—2 999 invånare har mer än hälften eller närmare bestämt 126 kommuner åtagit sig förmedlingsverksamhet, och ser man till de allra största landskommunerna finner man, att det övervägande antalet gått in för dylik verksamhet.

Det bör emellertid observeras, att det icke är uteslutande storleken hos kommunerna, som framkallar olikheten i utnyttjandet av barnrikehusverksamheten. Det förhåller sig otvivelaktigt så, att kommuner med ett relativt starkt inslag av industriarbetare ha visat större intresse för denna fråga än kommuner med uteslutande jordbruksbefolkning. Detta framgår av en undersökning, som jag låtit verkställa i avsikt att utröna förmedlingsverksamhetens utbredning med hänsyn till kommunernas näringsförhållanden.

Enligt 1940 års folkräkning funnos i västra Sverige sammanlagt 403 landskommuner med ett invånarantal av 250—999. Av dessa kommuner voro 247 s. k. A-kommuner, d. v. s. minst 75 procent av befolkningen hade sin sysselsättning inom jordbruket eller dess binäringar, 114 voro B-kommuner, innebärande att 50—75 procent av invånarna hade dylik sysselsättning, och 34 betecknades såsom C-kommuner, vilket betyder, att mindre än hälften av de i samhället boende arbetade inom jordbruket eller dess binäringar. Intill den 1 januari 1943 hade blott 2,8 procent av ifrågavarande A-kommuner åtagit sig att förmedla bostadsanskaffningslån och familjebidrag. För B-kommunerna utgjorde procenttalet 10,5 och för C-kommunerna, slutligen, 29,4.

Sagda förhållande avspeglas mycket tydligt i en inom byggnadslånebyrån upprättad sammanställning rörande yrkena hos de personer, som under år 1942 erhållit bostadsanskaffningslån för uppförande eller förbättring av barnrikeegnahem på landsbygden. För västra Sverige redovisas sålunda blott 2,3 och 6,9 procent av låntagarna såsom jordägare respektive lantarbetare, medan 63,9 procent, d. v. s. nära två tredjedelar av klientelet, utgöres av industriarbetare. Siffrorna för östra Sverige — motsvarande Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands och Västmanlands län — utvisa, att av låntagarna 2,5 procent äro jordägare, likaledes 2,5 procent lantarbetare samt 72,9 procent industriarbetare. Till jämförelse härmed vill jag nämna, att av låntagarna år 1942 i Norrland jämte Kopparbergs län 21,9 procent utgjordes av jordägare; skogs- och industriarbetarna representerade här 9,6 respektive 39,5 procent av dem som erhållit lån.

Det är ytterst vanskligt att avgöra, varför exempelvis de västsvenska jordbrukskommunerna visat ett, relativt sett, så ringa intresse för här ifrågavarande stödgivning. En synpunkt förtjänar dock att framhållas. Inom många jordbrukskommuner, där befolkningen sedan lång tid varit bofast och där följaktligen bostadsbeståndet fått en någorlunda enhetlig karaktär, ter sig sannolikt mera naturligt att genom förbättringar och eventuellt smärre utvidgningar

Svar på interpellation. (Forts.)

av de barnrika familjernas bostäder åstadkomma en sådan bostadssanering, som för andra kommuner sker genom nyproduktion och omflyttning; det torde förhålla sig så, att de av egnahemsnämnderna utlämnade förbättringsbidragen i vissa fall utgöra en lämpligare stödform inom de typiska jordbrukskommunerna. Därtill kommer att i kommuner, där större jordbruk dominera och lantarbetare följaktligen utgöra en relativt stor del av befolkningen, bostadssaneringen främst kommer att gälla lönebostäderna, till vilka statsstöd lämnas på andra vägar.

Jag är i övrigt icke beredd att mera ingående analysera skälen till landskommunernas återhållsamhet på detta område. Att, såsom interpellanten framhållit, kommunernas oro inför de ekonomiska riskåtagandena äger betydelse, är emellertid ställt utom allt tvivel. Det framgår av vad jag tidigare anfört, att kommunernas risker äro så ringa, att deras oro i huvudsak torde bero på en bristfällig information om statsstödets utformning.

En fördelning av den ekonomiska risken på större enheter skulle fördenskull vara önskvärd. Frågan om den kommunala indelningen på landet och särskilt då spörsmålet om inrättande av s. k. storkommuner är för närvarande föremål för utredning inom en för ändamålet tillsatt kommitté, och jag är med hänsyn härtill icke beredd att nu närmare diskutera vilka möjligheter, som föreligga att vidga det ekonomiska underlaget för de förpliktelser, som nu åvila småkommunerna.

Det förhåller sig sannolikt så, att många landskommuner, särskilt mindre sådana, sakna tillräcklig kännedom om de möjligheter att sanera de barnrika familjernas bostadsförhållanden, som lån- och bidragsgivningen erbjuder. Även frånvaron av teknisk sakkunskap, avsedd att hjälpa låntagaren till rätta, utgör förvisso ett hinder för småkommunerna att engagera sig i åtgärder för bostadsförsörjning. En intensifierad upplysningsverksamhet om stödåtgärdernas konstruktion och värde torde böra igångsättas, och likaledes böra åtgärder övervägas för att giva de små kommunerna tillgång till erforderlig teknisk sakkunskap på området. Det vore utan tvivel önskvärt om denna upplysnings- och rådgivningsverksamhet kunde ledas från ett organ, som samtidigt hade hand om hela egnahemsverksamheten på landsbygden. Enligt vad jag erfarit, torde bostadssociala utredningen inom kort komma att föreslå inrättandet av ett gemensamt centralorgan för landsbygdens och städernas bostadsfrågor; såvitt jag kan finna, föreligga vägande skäl för att ett dylikt förslag förverkligas.

Interpellanten har framhållit, att enligt hans uppfattning egnahemsnämnderna borde vara väl skickade att biträda landskommunerna vid förmedlingsverksamhetens bedrivande. Nämndernas tjänstemän — med vilka väl böra jämställas befattningshavarna hos de med nämnderna samarbetande ritkontoren — borde kunna upprätta och granska ritningar, uppgöra kostnadsberäkningar ävensom lämna lånesökandena eller förmedlingsorganen biträde vid upprättande av lånesökningar och övriga erforderliga handlingar. Enligt interpellantens mening borde vidare byggnadslånebyrån och nämnderna gemensamt bedriva sådan upplysningsverksamhet, att kommunerna finge fullständig kännedom om här ifrågavarande bestämmelser, särskilt såvitt anginge innebörden av de kommunala förpliktelserna.

Det synes mig, som om den av interpellanten sålunda anvisade möjligheten att åstadkomma en lokalt jämnare fördelning av låne- och bidragsverksamheten borde prövas. Även om man måhända icke kan vinna så stora resultat därav — det huvudsakliga ansvaret för verksamhetens igångsättande och bedrivande måste alltjämt åvila kommunerna — är jag alltså beredd föreslå Kungl. Maj:t uppdraga åt egnahemsstyrelsen och statens byggnadslånebyrå att instruera

Svar på interpellation. (Forts.)
respektive informera egnahemsnämnderna om vad nämnderna böra iakttaga för att biträda landskommunerna vid förmedlingsverksamhetens utövande. Åt byggnadslånebyrån bör vidare uppdragas att på lämpligt sätt bedriva upplysningsverksamhet direkt hos sådana kommuner, som — ehuru uppenbart behov därav föreligger — icke åtagit sig förmedlingsverksamhet. Enligt vad jag nyligen erfarit, har byrån för avsikt att anlita en av sina tjänstemän på sociala avdelningen såsom resekonsulent; byrån skulle därigenom kunna uppnå direkt och personlig kontakt med ett stort antal kommuner, där förmedlingsverksamhet hittills icke upptagits.

Ehuru — såsom jag nyss framhållit — vägande skäl enligt min uppfattning föreligga för att föreslå mera vittgående administrativa åtgärder, är jag i sakens nuvarande läge icke beredd härtill; lösningen av dessa frågor torde lämpligen böra anstå, till dess mera konkret utformade förslag framlagts från bostadssociala utredningen.

Härefter yttrade:

Herr **Persson** i Tidaholm: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Detta tack är så mycket mera befogat, som jag i allt väsentligt är nöjd med innehållet i svaret. Ingen — och allra minst jag — har väl ens ett ögonblick tvivlat på statsrådet Möllers intresse för den sak jag berört i interpellationen. När jag detta till trots besvärat såväl statsrådet som kammaren med denna interpellation så har det skett icke minst i syfte att offentligt fästa uppmärksamheten på här berörda missförhållanden.

Man har på olika håll och inom skilda läger i den offentliga debatten under de senaste åren uttryckt sina beskymmer för den pågående flykten från landsbygden. Även om man vid ett och annat tillfälle haft skäl misstänka, att denna fråga använts i akt och mening att skärpa motsättningarna mellan stad och landsbygd, torde ingen kunna bestrida, att frågan om landsbygdens avfolkning är ett problem, som förtjänar beaktande såväl av statsmakterna som av övriga samhällsorgan. Icke minst gäller det för kommunalmännen i våra landsbygdskommuner, som ha att handlägga spörsmål av socialpolitisk karaktär, att visa förståelse och intresse för denna sin uppgift och ordna det så, att trivseln och trevnaden på landsbygden blir den bästa möjliga. Riksdagen har under det senaste decenniet genomfört och lagfäst en mängd sociala reformer syftande till att skapa bättre trygghet och drägligare levnadsförhållanden icke minst för landsbygdens fattiga folkgrupper. En hel del av dessa reformer har syftat till att hjälpa och stödja de barnrika familjerna. Skola dessa reformer nå sitt syfte och icke bara bli en tom gest, så fordras, att de samhällsorgan, som skola föra reformerna ut i livet, äro bemannade av folk, som är besjälat av intresse och förståelse för den sak det gäller.

Jag har i min interpellation påpekat och av statsrådet fått dokumentariskt bekräftat, att bostadsfrågan särskilt för landsbygdens barnrika familjer icke är tillfredsställande ordnad. Orsakerna härtill äro givetvis flera. Men jag tror ej, att man gör sig skyldig till någon felbedömning, om man vågar påståendet, att det i en hel del fall beror på bristande intresse och förståelse från en del kommunalmäns sida. Jag skulle kunna nämna en hel del exempel från det län jag representerar, som bestyrka vad jag här anfört.

En annan orsak, som jag också framhållit i interpellationen, är att man i många kommuner saknar folk, som är i besittning av den tekniska och administrativa rutin, som erfordras för att bistå de lånesökande. I detta fall har jag ett önskemål, som jag skulle vilja vidarebefordra till statens byggnadslåne-

Svar på interpellation. (Forts.)

byrå: försök att i möjligaste mån förenkla låneansökningshandlingarna! Kom ihåg, att det ofta är oskolade människor, som skola handskas med dessa ansökningar! Man kan icke begära för mycket av en fattig arbetare eller småbonde, som oftast får brottas med svårigheter, då det gäller att fylla i dessa ganska tillkrånglade låneansökningshandlingar.

Dessutom skulle jag vilja peka på en sak. För att lån skola beviljas till så kallade barnrikehus, fordras en viss standard på dessa hus. Bostadsstandarden på landsbygden är åtminstone i en del landsändar icke av högsta beskaffenhet. Man resonerar — och det är kanske mänskligt — inom kommunerna på det sättet: icke kunna vi vara villiga att hjälpa till att uppföra dessa bostadshus, som äro av högre standard än standarden i allmänhet. Den kungliga svenska avundsjukan förnekar sig aldrig, och den finnes säkert i minst samma utsträckning ute i landsbygdskommunerna som i andra kommuner.

Enligt vad som framgår av interpellationssvaret pågår för närvarande inom bostadssociala utredningen en undersökning beträffande frågan om bostadsbehovet och organisationen av bostadsförsörjningen såväl i städerna som på landsbygden. Det har också sagts i svaret, att man undersöker möjligheterna att upprätta ett centralt organ för bostadsförsörjningen både i städerna och på landsbygden. Jag vill bara uttala den förhoppningen, att denna utredning bedrives på sådant sätt, att vi inom den närmaste tiden ha att förvänta ett resultat av utredningen. Jag skulle tro, att därest den tanke, som statsrådet nämnde om, kommer fram, att det skall bli ett sådant centralt organ, är det i alla fall nödvändigt, att det också finnes länsorgan, som kunna bistå framför allt landsbygdens kommuner, där man helt naturligt kanske icke har samma möjligheter som i städerna att använda sig av tjänstemän. Det är, som sagt, nödvändigt, att dessa länsorgan verkligen komma till. Såvitt jag kan bedöma, skulle det vara rätt naturligt, att i det fallet egnahemsnämnderna, som hittills sysslat med dessa frågor, också i fortsättningen få handlägga dem.

Herr talman! Jag ber att än en gång få tacka för svaret.

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Det var med mycket stort intresse jag hörde på, när herr Persson i Tidaholm framställde sin interpellation i kammaren, och jag har med samma intresse också åhört statsrådets svar i dag.

Jag tillät mig redan i remissdebatten säga, att jag trodde, att landsbygdens kommunalmän i många fall icke ha klart för sig den betydelse det har för landsbygden att de barnrika familjerna beredas möjligheter att stanna kvar där. Interpellanten har nu i sitt yttrande framkastat vissa funderingar över varför landsbygdens kommunalmän icke visa tillräckligt intresse för saken. Han förutsatte, att det kunde bero på att de icke kände till gängse förordningar. Han var också inne på den tanken, att det kunde vara den kungliga svenska avundsjukan, som spelade in och som icke tillät, att vissa familjer få en bostadsstandard, som är bättre än de flesta andras.

För min del, herr talman, kommer jag till det resultatet — jag tror, att herr statsrådet också var inne därpå i sitt svar — att det på landsbygden många gånger föreligger en bristande kännedom om de villkor och möjligheter, som finnas för kommunerna att stödja de barnrika familjerna. Men därtill föreligger också — det vill jag säga — en bristande kännedom hos landsbygdens kommunalmän om de stora sammanhangen, till exempel att städerna och industrisamhällena många gånger i samarbete med industrien erbjuda de barnrika familjerna betydligt bättre förhållanden, än de kanske få i landskommunerna, med den vällovliga tanken, att det är en god kapitalplacering för framtiden att få de barnrika familjerna att slå sig ned i respektive samhällen.

Svar på interpellation. (Forts.)

Få jordbrukarna och kommunalmännen verkligen en klar uppfattning om den kamp, som här försiggår om människorna, sett framåt, tror jag, att de i mycket stor utsträckning skulle ändra sin inställning till den här frågan.

Jag vill på det livligaste rekommendera vad även herr statsrådet tryckte på, nämligen en bättre upplysningsverksamhet härvidlag även ute i de mindre landskommunerna. Det måste finnas möjligheter därför över Landskommunernas förbund och över statens bostadslånebyrå; men även många andra möjligheter finnas, icke minst kunna kanske egnahemsnämnderna medverka till en bättre upplysningsverksamhet. Jag ser alltså det hela som en stor fråga för landsbygden, och jag vill livligt rekommendera, att frågan ägnas all möjlig uppmärksamhet.

Herr **Larsson** i Östersund: Herr talman! I likhet med interpellanten skall jag be att få betyga min tacksamhet för det positiva intresse för denna fråga, som framlyste i statsrådets svar på interpellationen. Emellertid har det sagts, att det i Norrland skulle vara åtskilligt bättre på detta område än i Västsverige och i södra Sverige. Ser man på de statistiska uppgifter, som statens byggnadslånebyrå kan lämna, finner man, att det resonemanget har fog för sig. Jag har tagit några siffror ur denna statistik, för att visa hur det i verkligheten förhåller sig i Norrland, d. v. s. hur många egnahem för barnrika familjer, som finnas anordnade i länen däruppe. Om jag först och främst tar Kopparbergs län finnas där 231 egnahem för barnrika familjer i 43 kommuner, alltså cirka 6 egnahem i genomsnitt i varje kommun. Antalet kommuner i Kopparbergs län är 57. I Gävleborgs län finnas 147 egnahem, med i genomsnitt 5 egnahem i vardera av 31 kommuner. Hela antalet kommuner är 54. Det finnes alltså icke mindre än 23 kommuner, som icke åtagit sig någon förmedlingsverksamhet. I Västernorrlands län finnas 187 egnahem, varav 34 kommuner förmedla lån. Det gör fem egnahem i genomsnitt. Antalet kommuner i länet är 67. I Jämtlands län finnas 114 egnahem, vilket blir 6 i genomsnitt i 18 kommuner av 62, som förmedla lån. I Västerbottens län finnas 204 egnahem. 19 kommuner av 32 förmedla lån, vilket gör 10 i genomsnitt. I Norrbottens län har verksamheten nått den största framgången. Där finnas 523 egnahem för barnrika familjer. 25 kommuner av 29 förmedla lån, vilket gör i runt tal 21 egnahem i genomsnitt för varje förmedlande kommun.

Ser man å andra sidan på vilka kommuner, som ha dessa egnahem, finner man, att det huvudsakligen är städer, utom i Gävleborgs län, där Gävle stad lyser med en nolla i kolumnerna, samt dessutom tättbebyggda orter och industriorter. I rena landsbygdskommuner har man antingen icke åtagit sig förmedlingsverksamhet, eller också har man lämnat lån till ett fåtal egnahem.

Jag har resonerat med kommunalmän inom Jämtlands län om denna fråga. Många av dem ha den uppfattningen, att de icke i fortsättningen våga giva sig in på den här verksamheten. Ser man på de sifferuppgifter, som jag erhållit från statens byggnadslånebyrå, finner man, att särskilt landsbygdskommunerna varit mera intresserade av verksamheten 1939—1940 än sedermera, vilket tyder på, som en hel del kommunalmän sagt mig, att de fått sådana erfarenheter av verksamheten, att de icke vågat giva sig på den i fortsättningen.

Det har här pekats på en hel del skäl, som enligt både statsrådets och andra talares mening gjort, att man på landsbygden icke gått in för denna betydelsefulla gärning på sätt som varit önskvärt. Man har framhållit småkommunernas brist på teknisk kunskap och brist på kännedom om bidragsbestämmelserna o. s. v. Jag håller före, att man i den rena landsbygden sett på hyresfrågan och funnit det bli för dyrt att bygga egnahem. När verksamheten

Svar på interpellation. (Forts.)

år 1938 skulle begynna, lät jag på Jämtlands landsbygd göra en utredning av byggnadssakkunniga om vad egnahem av den storlek, som statens byggnadslånebyrå tänkt sig, skulle kosta och vilka årsavgifter dessa egnahem skulle draga. Jag fann, att även om man i genomsnitt räknade med femtio procents hyresrabatt, skulle hyran ändå icke ligga under 400 kronor om året, ja, den skulle nå upp till 500 kronor. När man då vet, att genomsnittsinkomsten för dessa familjer knappast överstiger 2 000 kronor, och vidare vet, att landsbygdens befolkning icke kan offra så stor del av sin inkomst som 400 kronor på eget hem — i synnerhet kan så i allmänhet icke ske, där det är fråga om barnrikefamiljer — förstår man, att man i det långa loppet även hos kommunalmännen drar sig för att skapa egnahem, som icke efterfrågas. Östersunds stad har deltagit i verksamheten sedan den började, och även där måste man gå ganska högt upp på inkomstskalan för att placera dessa bostäder. Men så var icke förhållandet, då det gällde att giva bidrag åt dem, som bara skulle övertaga hyresbostad för barnrika familjer.

Herr statsrådet yttrade, att det i västra Sverige visat sig, att industriarbetarna ha det största intresset för den här verksamheten. Att så varit fallet beror på, att dessa haft möjligheter att finansiera sina egnahem. Intresse för denna verksamhet finnes säkerligen mycket starkt även på landsbygden. Men man anser sig där överhuvud taget icke ha råd att kunna så att säga effektuera riksdagens beslut. Jag har för min del den uppfattningen, att skall man kunna hjälpa den rena landsbygdens barnrika familjer, då måste man gå efter helt andra och radikalare linjer, när det gäller denna hjälpverksamhet. Jag har den bestämda uppfattningen, att man tyvärr måste fälla det hårda omdömet om denna verksamhet, att den ännu icke är så utformad att den kan nå just de allra sämst ställda i samhället, vilka vi säkerligen allra helst skulle önska bättre bostäder.

Jag ber alltså, herr talman, att med detta få framföra den åsikten till kammaren, att kammaren faktiskt måste tillsammans med regeringen gå in för andra villkor för barnrikehemmen på landsbygden, om vi skola kunna lösa frågan tillfredsställande.

Herr **Hammarlund:** Herr talman! Det är icke mycket att tillägga utöver vad herr Skoglund nyss yttrade, och jag skulle kunna ha nöjt mig med att instämma däri, men då jag begärt ordet dessförinnan, skall jag be att få säga ett par ord i saken, då jag ställts inför en dylik fråga för kort tid sedan i kommunalfullmäktige i hemorten. Jag hade inte varit hemma på ett sammanträde, då kommunalnämnden behandlat en framställning om bidrag till eget hem för barnrika familjer. Kommunalnämnden hade avstyrkt framställningen på grund av en viss orsak, som jag sedan skall närmare redogöra för.

När kommunalnämnden enhälligt avstyrkt denna framställning, brydde jag mig ej om att i kommunalfullmäktige dra upp en debatt om densamma, fastän jag innerst inne kände med mig, att det borde göras något åt frågan, som vi behandlade. Men då jag icke hade författningen i huvudet — icke ens en riksdagsman kan ju ha reda på alla författningar, som komma ut — avstod jag från att säga någonting i fullmäktige. Men då frågan för en tid sedan kom upp här i kammaren på grund av herr Perssons i Tidaholm interpellation, kände jag med mig själv, att vi kanske icke behandlat den där framställningen fullt riktigt hemma i kommunalfullmäktige. Orsaken till att det blev avslag var den, att vi ansågo, att den person, som gjort framställning om hjälp av kommunen, tagit till det hela för stort. Han hade fått en byggnadsritning, där man räknat med alla möjliga finesser, med marmor, aga-spis, rostfritt stål och allt dylikt. Det är klart, att även folk på landsbygden bör ha dessa finesser,

Svar på interpellation. (Forts.)
det vill jag ju erkänna, men man får väl ändå nöja sig med enklare saker tills man får råd att själv anskaffa dyrbarare saker. Givetvis böra sådana där finesser icke anskaffas på det allmännas bekostnad. Vi tyckte alltså, att det blev för dyrbart. Mannen skulle få för stora utgifter för sin lägenhet, och man ansåg i kommunalnämnden, att hela hans årslön icke skulle räcka till hyran, och det kunde ju icke vara riktigt. Det vore lämpligt, att statens byggnadslånebyrå borde komma med en P. M. om dessa saker till myndigheterna på landsorten, så att kommunalmännen få tillräckligt reda på dessa saker och ting. Det finns ju en sådan massa författningar, och de äro både vidlyftiga och tunglästa. Om kommunalnämndens ordförande skulle läsa alla dessa, skulle han ej få göra annat. Det bör, som sagt, komma ut en P. M. till kommunalmännen på landsbygden. Statens byggnadslånebyrå, eller vem det nu är i Stockholm, som upprättar ritningarna, skall för övrigt inte göra dem så, att de egna hemmen bli så dyrbara. Egna hem av det dyrbara slag jag nyss nämnde om har landsbygden icke råd att bygga.

Jag vill sluta mitt anförande med att säga till herr Persson i Tidaholm — han nämnde ju i sitt anförande, att man använde »flykten från landsbygden» för att skapa motsättning mellan stad och land — att skulle så verkligen vara förhållandet, herr Persson, tror jag att jag kan säga, att då äro vi lika goda kålsupare allesamman, ty från alla politiska partiers sida utan undantag har det både i remissdebatten och i senare motioner talats om denna flykt från landsbygden.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag skall blott yttra några ord om det problem, som här föreligger, då jag ända sedan denna verksamhet började haft att syssla med densamma.

Om man tager hänsyn till de anslag, som riksdagen anvisat för detta ändamål, skulle man naturligtvis kunna säga sig, att all propaganda är överflödig, därför att under de senaste budgetåren ha medlen varit förbrukade långt före budgetårets avslutning. Man har alltid startat ett nytt budgetår med en balans på 300 à 400 ansökningar, som icke kunnat tillfredsställas i den mån de inkommit. Man får väl emellertid hoppas — riksdagen har ju i det avseendet visat god vilja — att dessa anslag ökas och att vi komma i det läget, att man icke behöver taga hänsyn till denna begränsning utan till de sakskäl som i detta fall äro avgörande.

Man kan icke förneka, när man sysslar med dessa ting, att folk i städerna bor illa, men folk på landsbygden bor i de flesta fall sämre. Man frågar sig många gånger, om icke de hinder, som här föreligga, kunna övervinnas med den enkla propogandan eller med upplysningsverksamhet.

En fråga, som återkommer rätt ofta är: hur mycket har landsbygden fått av detta, och hur mycket ha städerna fått? I motion, som föreligger vid årets riksdag, heter det, att det är ej fråga om antalet lägenheter utan om pengar. Hur mycket har landsbygden och hur mycket ha städerna fått av anslaget? Jag är ej beredd att på öret lämna svar härpå, men jag skulle väl finna mig tämligen nära sanningen, om jag säger, att städerna till sina nära 10 000 lägenheter fått 66 miljoner kronor av de 118 miljoner kronorna, medan landsbygden för sina 4 600 lägenheter fått 52 miljoner kronor. Där äro de 118 miljonerna redovisade. Det visar sig sålunda, att man på landsbygden fått väsentliga delar av detta anslag. Att man i städerna kunnat få fram flera lägenheter beror ju på, att man där i många fall funnit lämpligt att själv finansiera byggandet av husen och att statens medverkan endast bestått i familjebidragen.

När man söker få en bild av hur denna verksamhet är fördelad, blir man naturligtvis mycket förvånad och frågar sig: varför har man exempelvis på

Svar på interpellation. (Forts.)

landsbygden i Kalmar län kunnat åstadkomma väsentligt mera, än man åstadkommit i de andra småländska länen, eller varför har man på landsbygden i det lilla Blekinge kunnat åstadkomma väsentligt mera än på landsbygden i de båda stora skånelänen? Hur har man exempelvis i Älvsborgs län kunnat åstadkomma dubbelt så mycket på landsbygden som i Skaraborgs län? Detta kan icke, när man jämför län, som ligga alldeles intill varandra, bara förklaras med att man ingenting vetat om dessa ting. Det har ju spritts mycken upplysning, det har talats med landsbygdens kommunalmän, t. o. m. genom Landskommunernas förbund, fastän jag erkänner, att mycket naturligtvis ännu kan göras.

Låt oss till exempel ta ett sådant problem som jordägarnas och lantbrukarnas inställning. Det finnes massor av lantbrukare i detta land, som ha en barnskara så stor och en ekonomi av den karaktären, att de obetingat skulle få sina fastigheter ombyggda med hjälp av dessa statsmedel. Det finnes också många jordbrukare i detta land, som fått bidrag härtill, men allt detta är mycket, mycket ojämnt fördelat. Jag vill i detta sammanhang säga, att jordbrukarna ju ha möjlighet, när det gäller dessa lån, att få behålla alla i fastigheten redan liggande lån under den kredit, som staten i detta avseende lämnar vederbörande. Men om man går igenom de olika länen, är det egentligen bara ströfall som man möter, med undantag av Blekinge och Kopparbergs län, där ungefär 10 procent av dem, som på landsbygden erhållit bidrag, utgöras av jordägare. Det är först i Västerbotten och Norrbotten som man verkligen satt in sina krafter för att dessa möjligheter även skola användas av den jordbrukande befolkningen. Av alla på den norrbottniska landsbygden — således städerna frånräknade — beviljade lån ha ungefär 25 % givits till jordbrukare, och procenten ligger mellan 30 och 35 i Västerbottens län. Det finns alltså län där man verkligen har gjort något i detta avseende, och jag har frågat mig många gånger vad anledningen kan vara till att man inom andra områden av vårt land har så liten förståelse för detta.

Som damerna och herrarna nog förstå har jag varit i tämligen omfattande förbindelse både med landsbygdens och städernas kommunalmän i här ifrågavarande spörsmål, och jag måste säga att det ligger åtskilligt i vad herr Persson i Tidaholm sade rörande den svenska avundsjukan. Jag har träffat på den svenska avundsjukan slående ut på detta område i full blom bland socialdemokrater, bland bondeförbundare, bland högermän, i överhuvud taget vilken riktning som helst. Jag har träffat på ett levande intresse för dessa ting hos socialdemokrater, hos högermän, hos bondeförbundare och hos folkpartister. Alla äro de i detta fall tämligen lika — de äro ju svenskar — både när det gäller att i detta avseende prestera något gott och då det gäller att prestera avundsjuka.

Det var någon som en gång sade, att detta kanske kan ha sin grund däruti att i den kommunala ledningen i vårt land för närvarande sitter på de allra flesta håll den generation, för vilken det var heligt att det skulle vara två barn i varje familj — inte flera. Det kanske är mest i städerna som den generationen sitter i ledningen, men så är nog också förhållandet på landsbygden. Och man har träffat på detta resonemang mångfaldiga gånger: vi ha rett oss när vi växte upp med en lika stor barnskara — de få således reda sig de också. Det är just detta som det gäller att skjuta sönder och samman, det gäller att försöka få dessa människor att förstå, vad denna socialpolitik syftar till, och sätta in det — det är riktigt vad herr Skoglund här påpekat — i det större sammanhanget. Ty kan inte landsbygden genom en verksamhet av denna art jämte andra sociala åtgärder knyta folket till landsbygden så att alla trivas där, då kunna vi överhuvud taget enligt min mening inte lösa problemet om flykten från landsbygden.

Jag har, herr talman, velat säga detta utan någon särskild adress, men i den

Svar på interpellation. (Forts.)
förhoppningen att de partier, som i riksdagen enhälligt samverkat för att skapa denna verksamhet och för att ge den den omfattning den har, också i det praktiska livet, i sin kommunalpolitik skulle försöka att visa samma förståelse för denna del av vår befolkningsfråga, som man har visat här i riksdagen. Ty det räcker inte med att visa förståelse här. Det som har betydelse är omsättandet i praktiken — det är detta och endast detta som skapar resultat.

Herr **Eriksson** i Frägsta: Herr talman! Jag skulle strängt taget inte ha tagit till orda här, allra minst efter herr Larssons i Östersund resonemang på denna punkt. Jag tycker dock, att omdömena stundom fallit onödigt hårt över våra kommunalmän ute i bygderna, varför jag ber att få yttra några ord.

Det förefaller som om man försökte göra gällande, att kommunalmännen inte äro tillräckligt intresserade för saken och att därför denna verksamhet inte gått framåt i den omfattning man väntat. Jag tror inte det förhåller sig på det sättet, utan det är nog så som herr Larsson i Östersund sade, att detta snarast är en ekonomisk fråga.

I söndags när jag var hemma hade vi inom kommunalnämnden att dryfta frågan om anskaffandet av tre dylika bostäder för barnrika. Kalkylerna för dem slutade på 21 000 kr. Det gäller folk som förtjänar 2 500—2 800—3 000 kr. Ha de sex småttingar från ett och upp till sex år är det ingen svårighet, ty då blir lånet amorterat till dess barnen blivit vuxna. Men är det färre barn eller ha de nått högre ålder, innebär detta, att sökanden själv blir tvungen göra dryga avbetalningar, vilket också tidigare berörts här, varför från kommunalmännens sida frågeställningen blir: göra vi vederbörande en ekonomisk tjänst om vi hjälpa honom till detta? Ja, han får visserligen ett gott stöd de närmaste åren, men när barnen växt upp får vederbörande alldeles för dryga kostnader. Det är orimligt för honom att lägga ner 400, 500 eller 600 kr. på bostaden varje år.

Jag skall inte här gå närmare in på anledningen till att kostnaderna äro så stora, men man kanske kan ställa in detta i det resonemang, som med ett visst patos förts här om den svenska avundsjukan. Inte är det väl underligt om människor, som själva skaffa sig sina bostäder och få skatta för dem etc., bli litet betänksamma när det gäller att lägga ner så mycket pengar för att få hög standard på bostäder som byggas med så höga subventioner från det allmänna. Jag säger inte detta av någon missunnsamhet eller för att jag skulle anse det oriktigt med dessa bidrag, men frågan är om man inte, när man tar ställning till bostadsproblemet, främst får gå in för att skaffa goda och tillräckliga utrymmen. Man får kanske vara mera sparsam då det gäller detaljutrustning, som kostar mycket pengar. Jag vill därmed säga, att det trots dessa bidrag nog är klokt att kalkylera, så att bostadsstandarden sammanfaller med de möjligheter vederbörande har att verkligen kunna betala för sin bostad. Detta är, som jag tycker, sund ekonomi. Det finns många arbetarfamiljer som med eget arbete, eget initiativ och med stöd av egnahemsverksamheten kunnat bygga sig bostäder, men det första de få kalkylera med är: Har jag råd att bygga så eller så? De komma då själva till den slutsatsen att så kan jag bygga, men så och så mycket får jag inte lägga ner på bygget. Det ligger i sakens natur att de måste bli betänksamma när de se, att bostäder vilka byggas med allmänna medel, som de själva direkt eller indirekt få bidraga till, få så hög standard. Det är dessa synpunkter jag velat föra fram, och jag kan i det sammanhanget fästa uppmärksamheten på en detalj, även den i någon mån en ekonomisk fråga; jag tänker på detta med arbetarsmåbruken. Det har höjts röster, enligt vilka även en annuitet på 150 kr. kan svara svår att åstadkomma.

Jag har med detta bara velat understryka, att man inte skall lasta kommunal-

Svar på interpellation. (Forts.)

representanterna alltför mycket på denna punkt, utan man bör räkna med att de bedöma saken med sinne för värdet och nödvändigheten av att de behövande få bostäder som de ha möjlighet att besitta rent ekonomiskt. Men de svenska kommunalmännen ha mycket svårt att släppa sunda ekonomiska principer, när de skola ta ställning till frågor av olika slag — så även i denna sak.

Socialministern underströk i sin redogörelse, att bostadsförbättringen på landsbygden visat sig gå bättre än denna verksamhet. Det tror jag man kan underskriva, och jag skulle i detta sammanhang vilja uttala den förhoppningen, att man vid undersökningar inom socialdepartementet och statens byggnadslånebyrå, vad landsbygden beträffar, lägger huvudvikten vid försök till sanering av byggnadsbeståndet på sådant sätt att man bedriver en så omfattande verksamhet som möjligt på bostadsförbättringarnas område. Det är i regel så att det vid en gård på landet, vare sig det är en bondgård eller en annan bostadsbyggnad, det finns byggnader, som med relativt små kostnader — åtminstone jämfört med dem som det här kalkyleras med — kunna sättas i stånd och bli en utmärkt bostad, som motsvarar den standard som i övrigt finns på orten och därmed också sammanfaller med den allmänna uppfattningen där om saneringen. Detta sagt utan att jag vill underkänna den verksamhet det här talas om. Jag har med detta endast velat stryka under de kommunala representanternas ekonomiska synpunkter på hithörande frågor. Jag är inte övertygad om att man kan lasta dem alltför mycket när de iaktta en viss försiktighet. De ha en annan uppfattning och se på spörsmålen på annat, framför allt kanske mera ekonomiskt sätt än man gör här uppe i den högsta beslutande församlingen.

Herr talman! I övrigt anser jag, att denna verksamhet kan vara värdefull, men man skall inte överdriva kraven på kommunerna.

Herr **Persson** i Tidaholm: Endast en kort replik till herr Hammarlund, som nog missuppfattat mig då han påstod, att jag utnyttjat flykten från landsbygden på sådant sätt, att jag riktat mig mot något särskilt håll i det avseendet. Om herr Hammarlund ser efter i protokollet, när det kommer honom till handa, skall han finna att jag starkt understrukit, att flykten från landsbygden är ett stort problem, som vi från olika håll och olika läger behöva ägna all nödig uppmärksamhet, *även om*, som mina ord föllo, en och annan vid något enstaka tillfälle använder denna flykt ifrån landsbygden för att skapa motsättningar mellan stad och landsbygd. För min del kan jag inte underlåta att göra en sådan liten parentes i detta sammanhang, då jag tror mig ha starkt fog för densamma.

Denna debatt gläder mig emedan man ifrån olika håll och olika meningsriktningar här i kammaren har betygat sin vilja att göra var och en vad på honom eller henne ankommer för att få de missförhållanden rättade, som jag har påtalat i min interpellation. Jag hoppas, att nu var och en i sin stad, kommunalman eller icke kommunalman, försöker medverka till att detta missförhållande verkligen blir rättat. Ty vi må här i den lagstiftande församlingen skapa vilka lagar som helst — vilja inte de verkställande organen ute i kommunerna genomföra dessa lagar och levandegöra dem, då äro lagarna, som det också förut har sagts, en *gest* och ingenting annat.

Herr **Olsson** i Gävle: Blott ett par ord med anledning av de praktiska erinringar, som herr Eriksson i Frägsta och delvis även herr Hammarlund gjort. Med de bestämmelser som gälla för denna verksamhet är det intet som helst som utesluter, att man kan följa de vägar, som dessa båda herrar ha rekom-

Svar på interpellation. (Forts.)
menderat. Jag skulle kunna ta ett exempel från en socken i Norrbotten, där man har ungefär tio nybyggda egnahem och femtio, sextio ombyggda äldre fastigheter. Det finns således ingenting som hindrar denna verksamhet. Jag skulle också i sammanhanget vilja påpeka, att det finns ingenting stadgat om att alla dessa finesser skola finnas. Detta skall prövas i varje särskilt fall, och jag har alltid följt den principen, att det lyckligaste både för staten, kommunen och framför allt för den som skall bo i huset är, att man försöker få utgifterna i ett visst förhållande till den där boende familjens inkomst. Ty det är meningen att man skall *bo* kvar där och inte efter fyra, fem år flytta ifrån det hela när familjebidraget upphör.

Jag skulle emellertid till den kraft och verkan det hava kan vilja sluta med att säga ungefär detsamma som jag tillät mig säga i ett föredrag hos landskommunernas förbund i höstas: kommunalnämnderna skola komma ihåg, att det är *kommunalnämnderna* som är det prövande organet och inte trähusagenterna!

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid till statsutskottet propositionerna:

nr 155, angående anslag till ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten för kommunikationsverken m. m.;

nr 156, angående lån till Haparanda stad för byggande av polishus;

nr 157, angående avskrivning av kapitalinvesteringar i Svenska skifferoljeaktiebolaget;

nr 158, angående anslag till främjande av handelsfartygs förseende med skyddsanordningar mot minsprängning;

nr 159, angående fortsatt statsgaranti för exportkredit;

nr 160, angående bidrag till Svenska textilforskningsinstitutet; och

nr 161, angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande innehavare av befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas m. m.; samt

till jordbruksutskottet propositionen,

nr 162, angående anslag till ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten för statens reproduktionsanstalt för budgetåret 1944/45, m. m.

§ 8.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 451 av herr *Mårtensson m. fl.;* och
nr 452 av herr *Skoglund* i Umeå *m. fl.;* samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 453 av herr *Andersson* i Göteborg; och
nr 454 av herr *Thapper m. fl.*

§ 9.

Föredrogs den av herr *Onsjö* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr

statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående de direktiv, vilka lämnats den s. k. kommunindelningskommittén, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skolstyrelses övertagande i vissa fall av skolråd tillkommande uppgift.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Motion angående utredning om åstadkommande av centraliserad medelsförvaltning i landskommunerna.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående utredning om åstadkommande av centraliserad medelsförvaltning i landskommunerna.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr **Severin** i Gävle: Herr talman! Jag har tillsammans med herr Persson i Växjö väckt en motion om »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om skyndsam utredning angående åtgärder i syfte att påskynda en mera allmän övergång till centraliserad medelsförvaltning i landskommunerna». Vi ha då närmast tänkt oss, att medelsförvaltningen skulle vara centraliserad till kommunalnämnderna. Utskottet avstyrker motionen under motivering att kommunindelningskommittén har frågan om en allmän centralisering av medelsförvaltningen under omprövning. Jag ber dock att få anföra ett par synpunkter på spörsmålet.

Frågorna om en rationell kommunindelning och om en centraliserad medelsförvaltning äro, såvitt man kan se, två skilda frågor, även om det givetvis finnes ett visst sammanhang dem emellan. En rationell kommunindelning kommer det förmodligen att ta något årtionde att genomföra, men under tiden måste frågan om en centraliserad medelsförvaltning lösas. Det är enligt min uppfattning ett problem som både kan och bör lösas oberoende av hur det går med frågan om den kommunala indelningen.

Utskottet har självt i sitt utlåtande anfört, att en centraliserad medelsförvaltning endast har genomförts i ett fåtal kommuner, eller i 34 köpingar, 12 municipalsamhällen och 149 egentliga landskommuner. Om man då vet, att det den 1 januari 1943 fanns 2 343 landskommuner, 56 köpingar och 238 municipalsamhällen, framgår det väl utav detta, att det stora flertalet av landets kommuner alltjämt har sitt kassaväsende decentraliserat. Det lär finnas kommuner, där skattebetalarnas medel äro fördelade på ett tjugotal olika kassor. Fattigvårdsstyrelsen har sin kassa, barnavårdsnämnden har sin, skolstyrelsen har sin, etc. Det har t. o. m. inträffat i en kommun som jag känner till, att fattigvårdsstyrelsen tvingats att uppta kortfristiga banklån i brist på likvida medel, medan samtidigt hälsovårdsnämnden haft pengar placerade på bank. Ett sådant förhållande kan inte betraktas som rationellt ur penningförvaltningssynpunkt, anser jag.

Då kan man fråga sig: varför använda sig nu inte kommunerna av de möjligheter som de ha enligt 44 § i kommunallagarna att genomföra en centraliserad medelsförvaltning? Orsakerna till detta äro givetvis många. I de stora kommunerna, där man genom en centraliserad medelsförvaltning skulle tvingas anställa tjänstemän, är det givetvis rädslan för att avhända sig den kommunala självbestämmanderätten som gör sig gällande. Man menar nämligen, att man

Motion angående utredning om åstadkommande av centraliserad medelsförvaltning i landskommunerna. (Forts.)

genom anställande av en kommunalkamrerare rubbat på det kommunala självstyret. I de mindre kommunerna har man väl ansett, att frågan icke varit aktuell, även om man för varje dag gör ekonomiska förluster på grund av att man har sitt kassaväsende decentraliserat på ett flertal kassor.

Jag tror därför, att man så småningom, oavsett hur det går med frågan om kommunindelningen, måste vidtaga sådana åtgärder, att man påskyndar en mera allmän centralisering av medelsförvaltningen i kommunerna. Det kommer givetvis att i de större kommunerna aktualisera frågan om anställande av tjänstemän. Men detta behöver icke betyda, att man gör något ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten. I de mindre kommunerna kan för övrigt säkerligen allt fortfarande kommunalnämndens ordförande eller kommunalnämndens kassör sköta hela den centraliserade medelsförvaltningen.

Herr talman! I samma mån som staten på olika sätt underlättar för kommunerna att driva sin verksamhet genom statsbidrag i olika former eller genom skatteutjämningsbidrag, bör staten också se till, att kommunernas pengar förvaltas på ett förnuftigt sätt.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Motion om skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om införande i gällande lagstiftning av skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser.

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 178, av herrar *Ekdahl* och *Andersson* i Malmö hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i gällande lagstiftning, att skyldighet att lämna suppleant meddelanden om när sammanträdena med kommunala nämnder och styrelser äger rum införes, samt att konstitutionsutskottet måtte utarbeta härför erforderlig lagtext».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Källman, Karl August Johanson, Sven Hansson, Mosesson, Hällgren, Spångberg* och *Ekdahl*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning och förslag till sådana ändringar eller tillägg i gällande lagar och författningar, att suppleanterna skulle underrättas om när sammanträden med kommunala nämnder och styrelser ägde rum.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Hällgren:** Herr talman! Kommunallagarna innehålla vissa bestämmelser om när suppleanter skola inträda i tjänstgöring vid sammanträde i kommunalnämnd, kyrkoråd och skolråd samt skolstyrelse. Suppleant skall i regel inkallas när den ledamot är frånvarande, som suppleanten skall ersätta. Emellertid innehålla lagarna bestämmelser, som stadga att det är suppleant obetaget att även eljest närvara vid nämndens, rådets eller styrelsens sammanträden. Men ingenstädes finnes någon föreskrift om att suppleanterna skola underrättas om när sammanträdena skola hållas. Som ett kuriosum kan jag inom parentes nämna, att t. ex. en kyrkoherde har rätt att närvara vid en

Motion om skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser. (Forts.)

skolstyrelses sammanträde, men att det icke finns någon bestämmelse om att kyrkoherden skall underrättas om tiden för sammanträdet.

Nu har här motionerats om att suppleanter skola underrättas om när sammanträdena skola äga rum. Vi reservanter vid detta utskottsutlåtande ha funnit det vara en självklar sak, att om suppleanterna ha rätt att närvara vid sammanträdena de också skola underrättas om när sammanträdena skola hållas. Detta är ingen stor fråga, men det kan ha en ganska stor betydelse för dem som skola deltaga i sådana styrelsers och nämnders sammanträden i stället för ordinarie ledamöter och fatta beslut, att de i förväg hinna i någon mån sätta sig in i den kommunala förvaltningens angelägenheter.

Nu har redan första kammaren bifallit reservationen i detta ärende, och jag skall, herr talman, be att i denna kammare få yrka bifall till densamma. Emellertid har första kammaren med hänsyn till att det här gäller endast de kommunala nämnders och styrelsers sammanträden, vid vilka suppleanterna ha rätt att närvara, gjort följande formulering av klämmen: »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning och förslag till sådana ändringar eller tillägg i gällande lagar och författningar, att suppleanterna skola underrättas om när sammanträden med kommunala nämnder och styrelser, vid vilka de äga närvara, äga rum», vilken ändring innefattas i mitt yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Mosesson* och *Mäler*.

Herr **Ekdahl:** Herr talman! Då jag tillsammans med herr Andersson i Malmö genom en motion bragt denna fråga inför riksdagen, skall jag be att få komplettera det anförande herr Hällgren nyss höll genom att säga något om de motiv vi motionärer haft för vår framställning.

Vi ha ansett, att den rättighet, som givits en suppleant att närvara vid ett sammanträde — även då han icke får lov att »sitta vid bordet», som vi bruka säga i riksdagen när det gäller utskottssammanträdena — ger en möjlighet för vederbörande till skolning i den kommunala verksamhet, som väljarna ansett honom lämplig för och som han förmodligen själv intresserar sig för. Det är ju klart, att kunde man på detta sätt få en rad suppleanter så att säga i förtid bekanta med det kommunala arbetet, skulle det ha en mycket stor betydelse. Om vi antaga, att det i varje kommun i Sverige sitter tio suppleanter på olika kommunala sammanträden och på detta sätt förbereder sig, betyder detta, att vi ha bortåt 25 000, i regel rätt unga människor, som på ett utmärkt sätt skolas för kommunala uppgifter. Äro vi stolta över den kommunala självstyrelse, som tiderna igenom byggt upp vår svenska demokrati, böra vi också vara angelägna om att detta uppbyggnadsarbete fullföljes och söka ordna så, att en tillräckligt omfattande medborgarkår tillräckligt tidigt är bekant med de kommunala uppgifterna.

Det är huvudsakligen dessa motiv vi byggt på i vår motion. Vi ha emellertid också räknat med att de betydande krav, som redan i våra dagar ställas på dem som skola sköta det kommunala arbetet, komma att efter hand ytterligare skärpas. Det talas ofta om att vår kommunala självstyrelse tränges undan. Vi tro just icke på någon sådan utveckling, utan vi äro snarare böjda för att tro, att de vittomfattande samhällsuppgifter, som statsmakterna komma att lagfästa, i högre grad än nu läggas i de kommunala myndigheternas händer. Det är sålunda icke bara med tanke på nuet utan även med tanke på framtiden man bör se till, att för de kommunala uppgifterna utbildas en medborgarkår, som både vill och kan sköta dem.

Med hänsyn till vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få instämma i

Motion om skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser. (Forts.)

herr Hällgrens yrkande om bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen med den av herr Hällgren föreslagna ändringen.

Herr **Thorell:** Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga inom utskottet frågade jag och flera andra, om det var någon av utskottets ledamöter, som kunde påvisa exempel på att något verkligt behov förelåg av att vidtaga den åtgärd, som här är föreslagen. Det kom icke fram ett enda exempel på den saken. Och jag undrar icke på det. Jag är nämligen i motsats till de två föregående talarna av den uppfattningen att intet som helst behov föreligger. Jag stöder mig därvidlag på egen erfarenhet. Jag har under trettio år varit kommunalnämndens ordförande och tidvis även ordförande i andra styrelser, och jag har aldrig någonsin hört framställas en önskan från suppleanternas sida att erhålla kallelse till sammanträdena. Det är för övrigt helt naturligt. Vi ha gått en genväg, då vi funnit det praktiskt att ledamöterna, när de icke haft tillfälle att vara med, icke behövt gå omvägen att anmäla detta för ordföranden, utan endast fått meddela det var och en till sin suppleant, som då i stället har fått komma på sammanträdet ifråga. Jag har heller icke hört att till någon av mina kamrater bland kommunalmän framställts någon sådan önskan.

När jag fick se motionen, verkade den ganska underlig. Den åtgärd, som föreslås genomförd av motionärerna, skulle öka vårt arbete väsentligt ute i kommunerna. Vi skulle vid vissa tillfällen få utfärda dubbla kallelser till samma suppleanter. Det står nämligen i reservationen, att suppleanten skulle få reda på, huruvida han kallades såsom suppleant utan att inträda i ordinarie ledamots ställe eller om det senare skulle bli fallet. Först skulle då kallas alla ordinarie ledamöter och samtidigt alla suppleanter. Så komme det kanske återbud från en av de ordinarie ledamöterna. Då skulle vederbörande suppleant ha ett nytt brev, däri det stode, att han icke bara skulle sitta med vid sammanträdet utan även deltaga i förhandlingarna och i besluten. Vi få dock komma ihåg, ärade kammarledamöter, att ett mycket stort antal av landets kommunalmän icke äro avlönade kommunalkamrerare, av vilka man kan fordra både det ena och det andra i fråga om arbete av expeditionell natur, utan förtroendemän med litet eller intet ekonomiskt vederlag. De äro också män som ha mycket annat att göra. I denna kammare och i medkammaren sitta säkert många, som få sköta kommunala uppdrag vid sidan av ett så fordrande kall som riksdagsmannaskapet jämte andra uppgifter av allmän och enskild art.

Man har talat om den kommunala självbestämmanderätten och att det undan för undan göres intrång på denna. Ja, det är nog riktigt, och det kanske är nödvändigt på grund av att staten numera betalar mycket stora belopp för kommunala ändamål, såsom t. ex. för skolväsendet. Men det är onödigt att göra ingrepp på områden, där aldrig så litet händighet, förtroende och samarbete mellan människor är tillräckligt för att lösa frågan. Så har det varit i tider som gått, och det har fungerat på ett enligt min mening utmärkt sätt. Jag anser, att vi icke skola alltför mycket uppamma det paragrafrytteri, som herr Hammarlund mycket riktigt talade om för en stund sedan. Det ha vi nog alla, vi som sysslat med dessa frågor, en stark känsla av. Jag tycker, att riksdagen skulle kunna visa våra kommunalmän ute i landet, som göra ett så oerhört samhällsnyttigt arbete, det förtroendet, att de få klara en så enkel fråga som denna själva. Säkerligen behöver ingen suppleant, som önskar bli inkallad till sammanträde och anmäler detta för vederbörande ordförande, riskera att icke få kallelse till varje sammanträde, om han verkligen är intresserad. Beklagligtvis är icke intresset så stort, som herr Ekdahl synes förutsätta när han

Motion om skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser. (Forts.)

säger, att man kan tänka sig att tio suppleanter skulle sitta och höra på vid ett sammanträde. Men vi kunna icke fordra av kommunalmännen, att de skola vara så mycket bättre än vad vi själva äro i riksdagsutskotten. Det händer ju att det sitter några stycken runt väggarna, men det händer också att stolarna där äro tomma. Vi få tänka på hur vi göra själva och icke fordra mera av andra.

Med stöd av den erfarenhet jag har i denna fråga — och min uppfattning delas av majoriteten inom utskottet, en majoritet som ju består av ett stort antal kommunalmän — ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Janson* i Frändesta och *Nolin*.

Herr **Wallentheim:** Herr talman! Då jag kommer att rösta för det yrkande som herr Hällgren här ställt, vill jag kommentera min röstning med ett par ord och ange huvudskälen för mitt ståndpunktstagande.

Det skäl, som för mig varit avgörande — utom dem som utvecklats i reservationen — är att jag anser frågan om rekrytering av folk till de kommunala uppdragen så viktig, att man bör göra vad som överhuvud taget är möjligt för att framkalla ökat intresse och ökad villighet att följa med och sätta sig in i de frågor som möta. Vi tala så ofta om att man icke får fram tillräckligt med unga krafter i det samhälleliga arbetet, framför allt inom det kommunala arbetet. Jag tror, att detta i mycket hög grad sammanhänger med att man icke förstått att knyta ungdomens intresse till det aktiva kommunala arbetet. Om man verkligen går fram på den vägen, att man ordentligt underrättar suppleanterna om sammanträdena — i regel äro ju suppleanterna att finna bland de yngre — ger man dem därmed en vink om och en inbjudan till att mera följa det löpande arbetet. Jag tror, att man på detta sätt så småningom skall kunna få fram ett ökat intresse. Suppleantskapet skall icke betraktas såsom något tämligen värdelöst, utan som en förberedelse för kommande aktiva insatser.

Det andra skäl jag har för min ståndpunkt sammanfaller, så vitt jag förstår, närmast med herr Ekdahls synpunkter. Det är önskvärdheten av att slå vakt om den kommunala självstyrelsen. Jag har för min del den bestämda uppfattningen, att skola vi kunna göra detta, är det nödvändigt att vi söka få tillräckligt med folk, som kan bära upp de kommunala förtroendeuppdragen och taga hand om de många uppgifterna. Det bör ligga i en kommunal lednings händer att söka utnyttja även suppleanterna för aktivt kommunalt arbete. Skall detta kunna ske, kan det icke göras på annat sätt än genom att man knyter suppleanterna kontinuerligt till det arbete det här är frågan om. Jag kan taga ett exempel från min egen hemkommun. Jag är ordförande i folkskolestyrelsen där. Vi äro elva ordinarie ledamöter och lika många suppleanter. Jag vet icke hur vi skulle kunna utföra ett ordentligt arbete inom folkskolestyrelsen, om vi icke hade möjlighet att också utnyttja suppleanterna, låta dem närvara vid sammanträdena och ge dem specialutredningsuppdrag.

Nu kan man ju säga: denna sak kunna kommunerna ordna som de själva tycka — det behövs inga föreskrifter på denna punkt. Jag vet, att frågan om att kalla suppleanterna till sammanträdena varit uppe på olika håll, men jag vet också, att man inom många kommunalförvaltningar sagt, att det icke är nödvändigt att underrätta suppleanter och att man icke vill i det fallet åtaga sig några förpliktelser. Jag tror att det vore angeläget, att man genom ett bifall till det yrkande herr Hällgren här ställt ströke under från riksdagens sida, hur man ser på detta problem. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Hällgrens yrkande.

Herr *Hoppe* instämde häruti.

Motion om skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser. (Forts.)

Herr **Thorell** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Med anledning av herr Wallentheims yttrande vill jag säga, att då de ordinarie ledamöter inom kommunalförvaltningen, som han talade om, icke ansett det vara nödvändigt att kalla suppleanterna, är det tydligt att det finns en allmän mening att det är onödigt. Man vet, att det går att lösa frågan på ett annat sätt. Herr Wallentheim visade klart och tydligt, att han är ganska ensam om sin mening.

Härefter yttrade

Herr **Fast:** Herr talman! Jag anser att man icke bör göra denna fråga större än den är. Något med den kommunala självstyrelsen att göra kan jag icke se att den har. Här är icke frågan om ett ställningstagande till spörsmålet, huruvida suppleanter skola få rätt att närvara vid sammanträdena och om suppleanterna skola kallas eller ej, utan här är det fråga om, huruvida man anser det nödvändigt att ändra de lagar vi ha för att suppleanterna skola kunna få tillträde. Jag tycker, att man skall skilja på dessa två ting. Gör man det, finner man, att frågan sannerligen icke är stor.

Det yrkande, som ställdes i denna kammare till följd av ändringsyrkandet i första kammaren är ett tydligt bevis på att motionärerna icke kunna fullfölja sin egen tankegång. Ty först måste man skaffa suppleanterna rätt att vara närvarande, innan man kan utfärda kallelse. På den punkten avstår man från att ställa något yrkande därför att motionen är skriven som den är och med hänsyn till att konstitutionsutskottet icke har befogenhet att gå in på frågor, som ligga utanför dess område, frågor i vilka vi ha en speciell lagstiftning. Då är det ju klart, att det endast kan bli tal om ändring i de kommunallagar, som stadga rätt för suppleanterna att närvara vid sammanträdena. Men skall man verkligen fortsätta med att lagstifta på detta sätt, att man hittar på en liten sak här, en liten sak där, som behöver ändras, att man gör en ändring i den lagen, en ändring i den lagen o. s. v., trots att starka skäl icke föreligga? Hade det varit så, att vi stått inför en revision av dessa lagar och önskat göra andra ändringar, skulle jag mycket väl ha kunnat tänka mig, att det kunde vara skäl i att göra den ifrågavarande ändringen, som jag icke har något principiellt att invända mot. Men att skriva till Kungl. Maj:t för den lilla sak det här är frågan om tycker jag verkligen är att gå litet för långt. Ty vad är det för nämnder, där suppleanterna ha rätt att närvara? Jo, i kommunalnämnd, kyrkoråd, skolråd och folkskolestyrelse. Men tänk på alla andra kommunala styrelser, där man inte ens har skapat rätten för suppleanterna att närvara! Vore det inte då skäl i att man rullade upp hela saken på en gång, så att man först finge en utvidgning av rätten att närvara, som är det viktigaste, och därefter ordnade med kallelser eller tillkännagivande att sammanträde skall ske. Såvitt jag känner förfar man på det sättet, att om det finns en önskan om att suppleanterna skola erhålla meddelande om sammanträde, så få de sådana, och jag kan inte tänka mig att kommunalmän skola vara så inskränkta att de ha något att däremot erinra. Men vi lagstifta inte på alla områden utan vi laga efter lägligheten, och här är väl ett område, där vi åtminstone tills vidare i avvaktan på andra ändringar kunna även i fortsättningen laga efter lägligheten.

Jag vill erinra om att de lagar, som motionärerna egentligen här syfta på, äro ganska många, jag tror inte mindre än 18—20 stycken, där det således skulle företagas ändring och där man beträffande de flesta först skulle skaffa den vidgade rätten för suppleanterna att närvara. Men vill man verkligen snö-

Motion om skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser. (Forts.)

ra in i lagtvång allt detta, och räcker det med att man får ett meddelande om sammanträde? Enligt min mening är det lika viktigt att man får vetskap om, vilka ärenden som skola förekomma på sammanträdet, ty först när en suppleant får vetskap om vilka ärenden som skola förekomma, först då kan han avgöra, om han har något särskilt intresse av att infinna sig vid sammanträdet. Då sade man i utskottet: Det kan han fråga någon annan om, han kan hos någon annan inhämta, om föredragningslistan upptar något som kan intressera honom. Ja, det är i verkligheten på det sättet, att de stå i god kontakt med kamrater, som äro ordinarie ledamöter, och det är ingen svårighet för dem, även om de inte få någon kallelse, att veta när sammanträdena skola hållas. I de flesta fall har man också sammanträdena regelbundet på bestämda tider, och även när inte så är fallet äro inte avstånden större än att man kan upprätthålla kontakten.

Vad jag har anfört och vad utskottet här sagt innebär inte något bestämt avståndstagande från de synpunkter, som motionärerna här företräda, utan bara det att man tycker att detta är något alldeles för litet för att separat först och främst besvära Kungl. Maj:t med och sedan få ändringar av detta obetydliga slag i lagen utan att man därmed löser frågan, ty det stora flertalet av nämnder kommer alltjämt att stå utanför och vara oreglerade med hänsyn både till rätten för suppleant att närvara och till dennes kallande till sammanträde. Jag tror således det finns fullgoda skäl att följa utskottet. Jag skall för mitt vidkommande lova, att, därest det i sammanhang med andra ändringar i dessa lagar kan visa sig vara lämpligt att taga upp denna fråga, jag icke skall ha något att erinra däremot. Det är sålunda inte fråga om, huruvida suppleanterna skola få ha denna rätt eller inte, utan det är en lämplighetsfråga, om man hur länge som helst skall fortsätta med att rubba på en och annan bokstav i lagarna, ehuru det inte är alldeles nödvändigt. Småningom blir det så, att antingen får man lov att ständigt köpa nya författningar och lagar eller också ha en rad komplement för att vara säker på vad som står i lagen. Inte minst för kommunalmännen är detta synnerligen olyckligt, och det klagas högljutt i bygderna över dessa ständiga ändringar, som inte äro några mera betydande sakändringar.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Pettersson* i Norregård.

Herr **Ekdahl** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Gentemot herr Thorell vill jag framhålla, att jag varken i motionen eller i mitt föregående anförande förutsatt, att det skulle finnas tio suppleanter närvarande på samma sammanträde, utan jag antog att det kunde finnas tio suppleanter i samma kommun på olika sammanträden som skulle bli skolade för de uppgifter det är fråga om. Vårt yrkande vill nu herr Thorell försöka tolka såsom någon allmän misstro mot våra erfarna och respektabla kommunalmän i kommunerna. Jag hyser det största förtroende för kommunalmännen i kommunerna på olika håll i landet, t. o. m. för kommunalmännen i Frösunda, men jag menar att det finns dock något som heter slentrian, och det finns också på vissa håll en viss självgodhet, som inte är benägen att släppa fram de unga vid sidan av de gamla kommunalmännen. Det är detta man inte skall lämna rum för och inte heller för fullständigt godtycke, i vad gäller om suppleanterna skola kallas eller inte.

Herr Fast säger, att det blir ändå bara fyra stycken kommunala nämnder och styrelser, där suppleanterna ha rätt att närvara — det finns en femte, herr

Motion om skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser. (Forts.)

Fast, nämligen polisnämnden — och skola vi stanna vid detta och inte sträcka oss till så viktiga institutioner som fattigvårdsstyrelse och barnavårdsnämnd, då ha vi gjort halvgjort arbete, menar herr Fast. Nu hör det till saken, att herr Fast i konstitutionsutskottet gjort invändning just mot att man skall utsträcka denna rätt till fattigvårdsstyrelse och barnavårdsnämnd, beträffande vilka i motiveringen till reservanternas förslag säges: »Vi förutsätta, att vid en blivande utredning bestämmelser införas om rätt för suppleanter i alla nämnder och styrelser att närvara vid sammanträdena på samma sätt som för närvarande gäller beträffande suppleanter i kommunalnämnd, kyrkoråd o. s. v.» I motiveringen anhålles alltså om detta. Yrkandet är ställt, även om det inte förekommer i klämmen.

Herr Fast tycker också, att när man inte begärt att suppleanterna skola få fullständig förteckning över vad som skall förekomma på sammanträdena, så ha vi ställt dem på bar backe. Jag förutsätter, att om en suppleant är intresserad av att vara närvarande vid sammanträdena, bör han också få veta, vilka ärenden som där förekomma.

Herr **Hällgren**, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag känner herr Fast som en mycket duktig och insiktsfull kommunalman, men han har fått en viss fasa för allt vad suppleanter heter. Det är kanske en erfarenhet från riksdagens utskott, där han kämpar för att ledamöterna så långt möjligt skola sköta sina åligganden, och det är ju alldeles riktigt.

Herr Fast gör många invändningar, och jag skall inte bemöta dem alla. Det är ju så, att nämnders och styrelsers arbete varierar med hänsyn till kommunerna, vilka i vårt land äro av skiftande slag. Där man inte har någon föredragningslista kan givetvis en underrättelse ske per post eller per telefon eller på annat sätt, men där man har föredragningslista bör givetvis även avskrift av denna skickas till suppleanterna.

Med hänsyn till vad herr Fast sade om att man inte bör skriva till Kungl. Maj:t i en sådan här liten fråga vill jag bara lämna den upplysningen, att jag har mig bekant att samma utskott enhälligt uttalat sig för skrivelse till Kungl. Maj:t för att få andra bestämmelser i våra kommunallagar ändrade. Det är således inte enbart denna sak som skulle bli föremål för en riksdagsskrivelse.

Vidare anförde

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Konstitutionsutskottet har på sista tiden överraskat med sina förslag. Ibland lämnar konstitutionsutskottet mycket radikala förslag i betydelsefulla frågor, men allt som oftast faller det tillbaka på gammalt och vant, visar konservatism. Jag vet inte om det är beroende på suppleanterna inom utskottet att man kan bevittna detta skiftande i ståndpunktstagandet.

Här gäller det bara en liten fråga. Det gäller, huruvida suppleanter i vissa kommunala nämnder och styrelser skola kallas till sammanträde eller ej, och om det i lagen skall inskrivas, att de skola kallas. Mot förslaget att suppleanterna skola kallas, har utskottet anfört, att det icke anser behov därav föreligga. När jag läste detta funderade jag mycket noga på vad man egentligen menade med detta »behov». Av herr Thorells anförande att döma skulle man därmed mena, att det är inte ofta suppleanterna begära att få vara med på sammanträdena. Ja, det kan ju hända, men jag undrar om man inte ser litet

Motion om skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser. (Forts.)

ensidigt på denna fråga. Här är det ju inte endast ett suppleanternas intresse, utan det är också i hög grad ett kommunernas intresse att suppleanterna bli ordentligt insatta i kommunala angelägenheter, så att man får kommunalmän, som kunna sina saker. Herr Fast är för sin del principiellt inte emot förslaget, utan anser, att när det nu finns en rätt för suppleanterna att vara med, böra suppleanterna också ha reda på när sammanträdena skola hållas, men ändå anser herr Fast att vårt förslag, att det skall skrivas i lagen att suppleanterna skola kallas, är onödigt. Jag trodde att herr Fast utgick ifrån, att suppleanterna i fråga kallades till dessa kommunala sammanträden. Jag tror att det är så i många fall, särskilt i städer och industrisamhällen, att suppleanterna kallas, och även i många fall på landsbygden, men jag vet många fall, där suppleanterna icke kallas. Och om vi nu skulle anföra ett exempel på att suppleanterna inte kallas till sammanträde, så har ju herr Thorell varit vänlig nog att lämna ett sådant exempel. Suppleanterna kallas tydligen inte i den kommun, där han är kommunal representant. Det är möjligt, att suppleanterna inte framställt något önskemål om det, men jag undrar, om det inte i denna sak såväl som i andra fall skulle vara nyttigt för sakens egen skull att suppleanterna vore med på sammanträdena och lärde sig behärska de kommunala frågorna.

Jag skall inte uppehålla tiden med detta, herr talman, ty det har redan sagts tillräckligt mycket. Jag tycker emellertid att andra kammaren kan göra liksom första kammaren, nämligen godkänna reservationen med den ändring, som herr Hällgren här föreslagit, och jag ber för min del att få yrka bifall till detta förslag.

Herr **Fast** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Andersson i Malmö sade, att konstitutionsutskottet överraskat honom. Ibland är det mycket radikalt i sina förslag, men så återfaller det i sin vanliga konservatism, eller något i den stilen.

Det är så, herr Andersson i Malmö, att när det gäller frågor som betyda något, då är konstitutionsutskottets majoritet radikal, men om det skall kallas för konservatism att man inte vill lagstifta i vilka småfrågor som helst, vill jag gärna ta emot en erinran om att vara konservativ därvidlag och radikal i de stora sakfrågor, som ha betydelse.

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att i många fall annonsera de nämnder, som det här är fråga om, sina sammanträden, och då få ju suppleanterna reda på sammanträdena liksom de ordinarie ledamöterna.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på en sak som kanske förbisetts, nämligen att om detta införes i lagen och en ordförande skulle försumma att kalla en suppleant, så äro såvitt jag förstår alla de beslut, som fattats vid ett sådant sammanträde, olagliga, ty de ha ju inte skett i den form som lagen föreskriver. Det kan hända att man bör taga sig en funderare även på den sidan av saken. I varje fall kan man fastslå, att det yrkande som här framställts löser inte problemet. Det löser det endast i den begränsade form, där det i de flesta fall inte föreligger något behov för suppleanterna att kallas till sammanträdena, utan där dessa ha vetskap om sammanträdes hållande och tiden därför.

Herr **Andersson** i Malmö, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Herr Fasts yttrande gladde mig. Jag tar detta yttrande såsom i viss mån en borgen för att konstitutionsutskottet framdeles i betydelsefulla frågor kommer att intaga en radikal inställning.

Herr Fast anför bland sina motiv för att inte detta förslag skall gå igenom,

Motion om skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser. (Forts.)

att detta är en så liten fråga att ändra lagen för. Så är icke fallet. Det har nog vid olika tillfällen varit mindre anledning att ändra en lag än nu. Då nu kommunallagarna ändå skola ändras — det föreligger ju förslag från konstitutionsutskottet om det — borde även denna fråga kunna tagas med.

Härpå yttrade:

Herr **Petterson** i Degerfors: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av ett par saker i detta utlåtande som äro mycket oklara. Enligt utskottets mening synes frågan som hittills lämpligen böra lösas icke genom regler i kommunallagarna eller andra lagar utan genom lokala föreskrifter. Om man tar detta på allvar skulle man ju kunna tro, att frågan skulle kunna lösas ganska smidigt lokalt genom att en fullmäktigeinstitution beslutar om att införa denna rätt för suppleanter att närvara. Men ett stycke längre ned i utlåtandet säger utskottet, att när man kommer in på den fråga, som motionärerna ha avsett, ställs man också inför frågan, huruvida suppleanterna ha rätt att närvara vid sammanträdena eller inte.

Kärnan i denna fråga är ju huruvida suppleanterna ha rätt att närvara vid sammanträdena eller inte. Det är föreskrivet i lagen, att i vissa styrelser och nämnder få de vara närvarande, nämligen i kommunalnämnd, kyrko- och skolråd o. s. v. Men det sägs ingenting om fattigvårds- och barnavårdsnämnd, taxeringsnämnd, hälsovårdsnämnd, pensionsnämnd etc., för att nu nämna några av de viktigaste, där det enligt min mening är mycket svårt att få suppleanter. Framför allt socialvården har ju blivit en hel vetenskap. Motionärerna sikta till att även suppleanterna i dessa styrelser och nämnder skola få rätt att närvara.

Det är en sak, som jag skulle vilja efterlysa i detta sammanhang. I Stockholm få, enligt vad jag försport, suppleanterna både i fattigvårdsnämnd och pensionsnämnd kallelse och även alla handlingar samt ha rätt att vara med vid nämndernas sammanträde. Då menar jag att det är på sin plats att på landsbygden suppleanterna i dylika styrelser och nämnder få rätt att deltaga.

Det är dessa saker som jag anser oklara, och de böra utredas, även om därför skulle erfordras en särskild skrivelse till Kungl. Maj:t.

Jag inskränker mig, herr talman, till att på grund av vad jag anfört yrka bifall till herr Hällgrens förslag i detta ärende.

Herr **Hallén:** Herr talman! Jag har inte deltagit i detta ärendes behandling, men jag känner mig ändå frestad att säga några ord.

Det är nog inte så, som den siste talaren säger, att utskottet anser att om detta skall regleras genom kommunala föreskrifter, det blir kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige som skola besluta att suppleanterna skola närvara eller bli kallade till sammanträdena, utan den frågan får väl då avgöras av den nämnd eller styrelse det gäller. Vad beträffar t. ex. en barnavårdsnämnd vore det, sade den föregående talaren, inte klart och tydligt angivet, att suppleanterna ha rätt att närvara. Nej, det är visserligen sant att i kommunallagarna anges vissa nämnder och styrelser, om vilka det är tydligt utsagt att suppleanterna ha rätt att närvara, men därav får man inte dra den slutsatsen, att i övriga styrelser och nämnder, där sådana föreskrifter inte finnas, det skulle vara förbjudet för suppleanterna att närvara. Jag har själv i ett tjugotal år varit ordförande i barnavårdsnämnd, och vi ha alltid kallat suppleanterna, oaktat det i lagen icke finns någon uttrycklig bestämmelse om att suppleanterna ha rätt att närvara.

Motion om skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser. (Forts.)

Jag skulle korteligen vilja säga, att utskottet nog har rätt i sin synpunkt att detta är en sak som kan bli ordnad utan lagstiftning. Om i en kommun suppleanterna i någon styrelse eller nämnd gärna vilja närvara och ordföranden inte kallar dem, men de göra framställning om att få tillträde till styrelsens eller nämndens förhandlingar, så vore det en mycket dålig kommunal anda i den kommunen, om en sådan begäran inte skulle villfaras. Jag har aldrig hört talas om sådana kommuner, och finns det sådana äro de sorgliga undantag ifrån en god regel.

Jag tror att den synpunkt, som herr Wallentheim framhöll, nämligen önskvärdheten av att söka sprida intresset för de kommunala angelägenheterna i allt vidare ringar, något som han har rätt i, kommer att tillgodoses redan inom ramen av vad som nu är praxis och vad som är medgivet enligt lag, och därför tycker jag att denna lagändring icke är av behovet påkallad.

Herr **Hällgren:** Herr talman! Motståndarna till detta förslag, även majoriteten i konstitutionsutskottet, anföra som motivering för sin inställning, att förslaget löser inte problemet för andra styrelser och nämnder än dem där suppleanterna för närvarande ha rätt att deltaga i sammanträdena, och det är ju riktigt. Men hade problemet varit utvidgat till att även omfatta fattigvårds- och barnavårdsnämnd och andra kommunala styrelser och nämnder, hade det i konstitutionsutskottets utlåtande hetat, att detta är specialförfattningar, som konstitutionsutskottet inte har rätt att handlägga, och följaktligen hade man avvisat motionen med den motiveringen. Reservanternas förslag går ut på en utredning om klarläggande av bestämmelserna i de lagar och författningar, som konstitutionsutskottet har rätt att handlägga, och ingenting annat.

Herr **Ekdahl:** Herr talman! Jag har under min tid i konstitutionsutskottet lärt mig att hysa mycket stor högaktning för herr Hallén och herr Fast såsom medlemmar av den hjärntrust, vi ha i konstitutionsutskottet, men jag måste säga att i dag har jag svårt att följa dem. Herr Hallén exempelvis sade alldeles nyss, att han i Arvika hade som praxis att låta suppleanterna vara närvarande vid varje barnavårdsnämndssammanträde. Jag förmodar, att de också på förhand underrättas om när sammanträdet skall äga rum, och vilka ärenden som skola behandlas. Detta skulle alltså kunna tjäna som motivering för avslag på vår reservation! Jag kan icke förstå en sådan motivering. Snarare borde det väl vara så, att det, som befunnits vara bra i Arvika, bör kunna sträckas ut att gälla för även andra kommuner i vårt land.

Jag hann icke under de två minuter jag hade på mig för min replik säga till herr Fast allt vad jag hade att andraga. Bland de stenar herr Fast vill vältra i vägen för reservationen är också den, att suppleanterna, eftersom de icke veta vad som kommer att behandlas på ett sammanträde bli litet vilsna och icke veta om de skola eller icke skola bevista sammanträdet i fråga. För egen del måste jag säga, att om jag sitter som suppleant i en viktig institution med rätt att närvara vid dess sammanträden, så infinner jag mig väl också, om jag icke har alldeles särskilda förhinder, även om jag inte precis har reda på vad där skall behandlas. Jag skulle emellertid tro, att om vi kunde förmå andra kammaren att biträda det beslut, som första kammaren nyss fattat och sålunda likadana bestämmelser komma att gälla för hela landet, det blir angeläget för varje ordförande att meddelandena till såväl ledamöterna som suppleanterna få samma innehåll och att det alltså kommer att lämnas uppgifter om vad som skall behandlas på sammanträdet.

Det har sagts här i debatten, att detta är en liten fråga. Nej, det är det icke.

Motion om skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser. (Forts.)

Det gäller ett led i och en komplettering av vår demokratiska självstyrelse, och därför, herr talman, vidhåller jag mitt nyss ställda yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen, dock med den ändring i reservanternas hemställan, att efter ordet »styrelser» skulle tilläggas orden »vid vilka de äga närvara», varom yrkande först framställts av herr Hällgren; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hällgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Hällgren under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen, dock med den ändring i reservanternas hemställan, att efter ordet »styrelser» tillades orden »vid vilka de äga närvara».

§ 13.

Utgifter under riksstatens sjätte huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7, angående barmarksunderhållet.

Anslag till barmarksunderhållet.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln, punkten 10, föreslagit riksdagen att till Barmarksunderhållet för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 48 200 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *L. Svedberg m. fl.* (I: 198) och den andra inom andra kammaren av herr *Hällgren* m. fl. (II: 266), hade hemställts bland annat, att riksdagen vid behandling av statsverkspropositionens sjätte huvudtitel, B. Väg- och vattenbyggnadsväsendet, vägunderhåll och vägbyggnader, måtte besluta att till Barmarksunderhållet för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 51 700 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 198 och II: 266 i vad de avsåge barmarksunderhållet, måtte till Barmarksunderhållet för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 48 200 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Hällgren:** Herr talman! Jag har tillsammans med flera av kammarens ledamöter väckt en motion angående anslag till barmarksunderhållet, i vilken hemställes om en höjning av det av statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet begärda anslaget från 48 200 000 till 51 700 000 kronor, alltså med 3,5 miljoner. Jag gjorde för mitt vidkommande vid genomläsandet av motiveringen till denna punkt i statsverkspropositionen den reflexionen, att en höjning av anslagsposten vore av behovet påkallad, detta icke minst med hänsyn till vikten av att vägunderhållet skall kunna bedrivas rationellt under det budgetår, som detta anslag avser. Grunden för beräkningen av kostnaderna för barmarksunderhållet under budgetåret 1944/45 är de stater, som vägdistrikten gjort upp för år 1943, och det sammanlagda beloppet av dessa har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen höjt med 1 650 000 kronor. Det belopp, vartill barmarksunderhållet beräknats för första halvåret 1944 skulle uppgå till i runt tal 20,5 miljoner kronor. Såsom grund för detta belopp lågo vägdistriktens stater för år 1942. Det har emellertid visat sig att dessa stater för år 1942 överskridits med icke mindre än 3,2 miljoner kronor eller med 6 procent. Nu tyda rapporterna från vägförvaltningarna ute i landet på att även staterna för år 1943 blivit för lågt beräknade. Man måste också räkna med att det anslag, som upptagits för första halvåret 1944, blivit tilltaget i underkant, och fara föreligger för att man icke skall kunna inhämta eventuell eftersättning av det vägunderhåll, som uppstått under de senaste 2 à 3 åren som en följd av krisen och myndigheternas direktiv på detta område.

Det starkaste motivet för en höjning av anslaget synes mig emellertid ligga däri, att man vid anslagets fixering icke tagit hänsyn exempelvis till förhöjda löner till olika inom vägväsendet arbetande grupper. Man har i det sammanhanget talat om behovet av en rationalisering av vägväsendet, och det är ju någonting, som man icke bör motsätta sig, förutsatt bara att de anställda icke bli lidande på rationaliseringen. Jag vill passa på tillfället att här nämna, att enligt socialstyrelsens uppgifter funnos 1939 21 000 arbetare anställda inom vägväsendet men 1943 endast 11 000. Rationaliseringen kan icke drivas mycket längre i fråga om det manuella arbetet. Man kan heller icke förutse resultatet av de förda löneförhandlingarna, vilka tråkigt nog för närvarande äro avbrutna. Men säkert har man därvidlag att räkna med ökade kostnader

Anslag till barmarksunderhållet. (Forts.)
för vägunderhållet. Framför allt har man emellertid icke tagit hänsyn till en omständighet, som jag nu skall beröra, nämligen att det numera är ett ämbetsverk, som med anslag från riksdagen har att ta hand om vägarna i stället för förut vägdistrikten. Ett vägdistrikt upptog exempelvis i sin stat ett anslag till barmarksunderhållet och ett till vintervägunderhållet. Hur mycket barmarksunderhållet och vintervägunderhållet kunde komma att kosta bestämde ju varken vägstyrelserna eller vägdistrikten eller människorna allena, utan det var ju en sak, som berodde på väder och vind, årstidernas längd o. s. v. Var det en lång och sträng vinter blev vintervägunderhållet mera omfattande och därför dyrare, medan barmarksunderhållet blev kortare och billigare. Under en mild vinter blev förhållandet tvärt om. Då kunde också de, som hade hand om vägunderhållet, använda anslaget till vintervägunderhållet för att täcka vad som brast i barmarksunderhållet och tvärtom, och om de båda anslagen tillsammans icke förslogo hade man ju alltid möjlighet att låna upp pengar. När nu emellertid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall sköta vägunderhållet finnas icke dessa möjligheter, ty nu får i händelse av en mild vinter anslaget till barmarksunderhållet icke användas till vintervägunderhållet och vice versa. Icke heller finns det nu några möjligheter att låna upp pengar, utan enda vägen är att gå till Kungl. Maj:t och begära ytterligare pengar, om icke redan anvisade medel räcka till. Kostnaderna för barmarksunderhållet äro sålunda till summan fixerade, och med hänsyn till vad jag här anfört synes det mig sålunda föreligga full motivering för ett bifall till vår motion, i vilken hemställts om en höjning med 3,5 miljoner kronor av det anslag på 1,5 miljoner kronor, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt för oförutsedda utgifter. Härigenom skulle anslaget till barmarksunderhållet komma att uppgå till 51 700 000 kronor. Motionärernas mening är att dessa medel, d. v. s. 5 miljoner kronor, skola reserveras för Kungl. Maj:ts räkning att vid behov tillhandahållas väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Jag skall, herr talman, icke ytterligare motivera motionärernas ståndpunkt, utan jag hemställer att kammaren, i vad det rörer anslaget till barmarksunderhållet, ville bifalla motionerna I: 198 och II: 266.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Andersson** i Prästbol: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna äro utskottets ledamöter eniga på denna punkt. Det har meddelats från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att detta anslag är beräknat så pass högt att det kan anses fullt tillräckligt. Jag vill i detta sammanhang också påpeka, att till de kostnader, man enligt vägdistriktens stater haft att räkna med, lagts dels ett belopp av 700 000 kronor för återhämtande av eftersatt förnyelse av maskiner, byggnader och grustag och dels ett belopp av 1,5 miljoner kronor till oförutsedda ofrånkomliga utgifter. Chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har inför avdelningen förklarat, att på denna punkt behövs icke något ytterligare anslag, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Jag vill bara med få ord framhålla, att så vitt jag vet har nog det förhållande, som inträdde vid årsskiftet, åtminstone delvis utgjort motivet för att denna motion om en höjning av anslaget för nästa budgetår lagts fram. Jag får i detta sammanhang också säga, att det icke var någon odelat angenäm bekantskap vägarbetarna fingo göra med staten som arbetsgivare, när staten övertog vägväsendet. En hel del permitte-

Anslag till barmarksunderhållet. (Forts.)

ringar ha sålunda skett liksom också en del avskedanden överallt ute i landet. Under en annan punkt på dagens föredragningslista har emellertid regeringen föreslagit ett avsevärt belopp till avhjälpande av hithörande missförhållanden, och så vitt jag hört rätt skall kommunikationsministern i första kammaren ha meddelat, att han beträffande underhållsbidraget har för avsikt att framlägga en proposition om ytterligare anslag under innevarande budgetår.

Även på en annan punkt, som herr Hällgren också berörde, har arbetarnas bekantskap med staten som arbetsgivare icke varit av angenämaste slag. Jag syftar på svårigheterna att kunna träffa avtal på detta område. Jag hoppas emellertid att avtal skall komma till stånd inom den närmastse tiden; det ha både arbetarna och staten intresse av.

I fråga om dessa väganslag skulle jag vilja framhålla såsom ett allmänt önskemål att vägarna icke måtte bli sämre skötta än tidigare därför att staten övertagit deras underhåll. Detta anslag avser nästa budgetår, och utskottet har icke haft möjlighet att på en enskild motionärs förslag gå längre än vad Kungl. Maj:t ansett sig kunna göra. Klart är emellertid att om det under nästa budgetår liksom under det innevarande skulle visa sig, att pengarna icke räcka till, den möjligheten ju alltid finnes för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och departementschefen att hos riksdagen begära ett tilläggsanslag. Men det är ju någonting som icke behöver skrivas ut i utskottets motivering, en sak, som vi för övrigt diskuterat i utskottet. I första kammaren yrkade också vederbörande motionär först bifall till motionen liksom herr Hällgren gjort här, men med hänsyn till de upplysningar kommunikationsministern lämnade tog förslagsställaren tillbaka sitt yrkande. Han ansåg säkerligen, att med det löfte, som där givits, det syfte, som avsågs med motionen, skulle kunna nås.

Herr talman! Jag ber att under åberopande av vad jag här anfört få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna i förevarande del; och biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 8—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12, angående byggande av huvudvägar.

Anslag till byggande av huvudvägar.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln, punkten 15, föreslagit riksdagen att till Byggande av huvudvägar för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 4 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *L. Franzon m. fl.* (I: 120) och den andra inom andra kammaren av herr *Thorell m. fl.* (II: 192), hade hemställts, att riksdagen måtte bevilja ett anslag å 250 000 kronor till anskaffande av en båtfärja att insättas på routen Eknö—Furusund—Yxlan—Blidö.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte till Byggande av huvudvägar för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 3 900 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) att motionerna I: 120 och II: 192 ej måtte av riksdagen bifallas.

Anslag till byggande av huvudvägar. (Forts.)

Vid denna punkt hade reservationer avgivits av

dels herrar *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Boman, Berling, Persson* i Tidaholm, *Lindholm* och *Åkerström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen — — — 4 100 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) att motionerna — — — riksdagen bifallas;

dels ock herr *Wallentheim* utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Persson** i Tidaholm: Herr talman! Vid denna punkt är fogad en reservation av herr Karl Andersson m. fl. När denna fråga behandlades inom avdelningen blev man där efter åtskilliga överläggningar — om än från vissa håll med viss tvekan — tämligen överens om att skära ned detta anslag med 400 000 kronor. Detta belopp skulle i stället användas till höjning av de av Kungl. Maj:t äskade anslagen till byggande av ödebygdsvägar samt förbättring av bygdevägar och ödebygdsvägar. Dessutom skulle 200 000 kronor gå till ett annat ändamål inom samma huvudtitel. Man var således inom avdelningen fullkomligt överens om att skära ned detta anslag till 4 100 000 kronor, och man var detta så mycket hellre som man nog ansåg, att de rubbningar, som därigenom vidtogos, komme sådana anslagsposter som väl behövde en förstärkning tillgodo. När vi sedan kommo fram till punkten Bidrag till byggande av enskilda vägar delade avdelningen upp sig på två alternativ. Enligt det ena alternativet, som förordades av fyra ledamöter, skulle anslaget på denna punkt höjas med ytterligare 200 000 kronor. Det andra alternativet innebar tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag, i vad det gällde byggande av enskilda vägar. Vi, som stodo för detta sista alternativ, föreslogo således en höjning av huvudtitelns slutsumma med 200 000 kronor. När man kom till utskottet, avföllo emellertid en del av avdelningens medlemmar från den ståndpunkt de tidigare intagit, och resultatet blev, att man skar ned anslaget under punkten Byggande av huvudvägar med ytterligare 200 000 kronor, och den upptages nu till ett belopp av 3 900 000 kronor.

Jag är för min del ganska betänksam emot att på så sätt ytterligare skära ned anslaget till byggande av huvudvägar. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säger, att detta anslag är i väsentlig utsträckning avsett att disponeras till förbättring av sådana vägar. Alla veta vi, att vi under de fyra sista åren skurit ned så gott som samtliga anslag på sjätte huvudtiteln. Sjätte huvudtiteln har varit den huvudtitel som kanske har blivit mest snålt behandlad. Det kan icke vara riktigt att vara alltför njugg emot anslagen på denna huvudtitel. Jag har därför den bestämda uppfattningen, att man med lugn kan följa reservanternas förslag i detta fall. Jag är också bemyndigad att tala om att en kamrat inom avdelningen, herr Danielsson, vilken var förhindrad att deltaga i utskottsplenum, om han varit närvarande, hade stått under den reservation som vi ha avgivit.

Jag ber att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till den reservation som är bifogad denna punkt och undertecknad av herr Karl Andersson m. fl.

Herr **Thorell:** Herr talman! För ett par år sedan hade vägstyrelsen i Stockholms läns östra vägdistrikt glädjen att på distriktets vägnar få mottaga över en halv miljon kronor i bidrag från Smittska donationsfonden för byggande av en väg över Lännaskärgårdens öar från Solö över Storö—Humlö—Svartnö till brygga på Eknö östra strand för åvägabringande av förbättrade förbindelsemöjligheter mellan fastlandet och öarna inom Blidö kommun. Denna

Anslag till byggande av huvudvägar. (Forts.)

väg skulle varit färdigbyggd, om icke krigsförhållandena kommit emellan, men på grund av brist på arbetskraft kan den beräknas bli färdig först instundande höst. Emellertid är det endast till hälften som den vägen kan komma till nytta, och den glädje, som stora grupper av Stockholms läns skärgårdsbefolkning hyste, när detta bidrag kom, har nu grumlats betydligt, då den inte kan komma vidare från fastlandet ut till öarna, i detta fall främst Blidö och Yxlan med tillhörande massor av småöar. Vägdistriktets styrelse och dess vägstämma tillstyrkte ett anslag av 250 000 kronor till en planerad färja, som skulle gå från ändstationen för vägen ut till nämnda öar. Då kom emellertid vägväsendets förstatligande emellan. Länsstyrelsen hann icke avgöra ärendet, och följaktligen blev det så att företaget så att säga kom att hänga i luften.

Vi sågo då ingen annan utväg än att vi gjorde försök med framställning motionsvis i riksdagen, väl medvetna om att där skulle möta vissa formella svårigheter. Sådana ha också gjort, att utskottet nu enhälligt avstyrkt motionerna. Jag beklagar detta livligt, då utskottet i andra fall har visat sig behjärta avsides liggande bygders svårigheter i fråga om kommunikationer, i det att det ökat anslagen till underhåll av ödebygdsvägar med 200 000 kronor. Det är nog så att de trakter, som jag talat om, äro nästan lika isolerade, särskilt vissa tider av året, som de trakter, som skulle få nytta av anslaget till ödebygdsvägar. Jag beklagar livligt, att den avfolkning av skärgården, som har försiggått under senaste årtiondena, inte kunnat hämmas genom en förbättring av kommunikationerna, som här skulle komma att beröra ett jämförelsevis stort område.

Även ur rent militär synpunkt skulle en sådan färja haft och ha stor betydelse, ty den är så konstruerad att den inte behöver särskilda färjlägen. Den behöver icke gå över en särskild route, utan kan lägga till vid vilken brygga som helst, som är tillräckligt stark. Höjdläget skulle icke spela någon roll. Bilarna, som skulle kunna tagas till ett antal av sex stycken — kanske minnet sviker mig — skulle kunna forslas i land var som helst ute på öarna. Detsamma skulle kunna bli fallet med stridsvagnar och dylikt.

Emellertid finns det, som sagt, ingen förhoppning om att det här skulle kunna lyckas att vinna majoritet för ett yrkande om bifall till motionen. Jag ser att kommunikationsministern är här. Jag vill därför begagna tillfället att uttala den förhoppningen att han, när vägmyndigheterna nu skola taga detta under närmare omprövning, vilket jag hoppas de göra så fort som möjligt, för sin del med intresse kommer att beakta denna fråga, som han för övrigt icke är främmande för. Det har tidigare gjorts vissa framstötar om kommunikationerna i Stockholms skärgård överhuvud taget, och därvid har, vill jag minnas, även denna fråga nämnts. Jag har således, herr talman, intet yrkande, utan har endast velat omtala motiven till motionen.

Herr **Andersson** i Prästbol: Herr talman! När man inom avdelningen behandlat denna huvudtitel, har man måst göra på samma sätt, som man gjort på andra avdelningar av statsutskottet. Man har där försökt hålla sig inom den kostnadsram, som har angivits i den kungl. propositionen. I detta fall har man ansett, att man på denna punkt skulle kunna pruta med visst belopp för att därmed kunna höja anslagen till vägföretag under andra punkter i denna huvudtitel. Man har också tänkt sig, att om anslagsbehovet på här ifrågavarande område skulle bli så stort, att det icke skulle kunna fyllas av detta anslag, så finns det möjligheter för regeringen att kunna tillgodose behovet genom andra anslag, som begäras av regeringen för arbetslöshetens bekämpande. Därför har utskottet kommit till det resultat, som här framgår av utskottsutlåtandet.

Anslag till byggande av huvudvägar. (Forts.)

Beträffande färjan, som herr Thorell talade om, finns det ju andra möjligheter att taga upp det spörsmålet, och utskottet har icke ansett, att motionsvägen, som man här försökt sig på, skulle vara lämplig eller ens möjlig i detta fall.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 13—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Bidrag till byggande av vägar och gator.

Punkten 16, angående bidrag till byggande av vägar och gator.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr **Nilsson** i Göteborg: Herr talman! Under de senaste riksdagarna har jag motionsledes fört en skriftväxling med statsutskottet som rört vissa trafikfrågor. Därvidlag måste jag visserligen säga, att statsutskottet varit mycket artigt och vänligt i svaren. Däremot kan man icke utan vidare påstå, att resultatet har varit särdeles lysande. I år har jag jämte ett par kamrater här i kammaren ånyo tagit upp ett par trafikfrågor. I den punkt det här gäller rör det en motion om anläggande av särskilda cykelvägar.

Efterkrigstidens trafikproblem äro minst lika viktiga och betydelsefulla som de övriga efterkrigsproblem som vi här diskutera, varför statsmakterna enligt vår mening redan nu böra observera dessa trafikproblem. Motionen har tillkommit i avsikt att framhålla, att åtgärder för anläggning av cykelvägar äro motiverade såväl ur trafiksäkerhetssynpunkt som ur sysselsättningssynpunkt. Jag kanske skall säga, att jag icke ämnar gå alltför vidlyftigt in på denna sak. Utskottet har ju avstyrkt motionen. Men jag vill använda tillfället att påvisa, hurusom det nuvarande trafikläget kännetecknas av en minskad motortrafik på vägarna men en ständigt ökad cykeltrafik. När motortrafiken, som vi hoppas, snart kommer i gång igen, ha vi denna kraftiga cykeltrafik, som tillsammans med all övrig trafik söker sig fram på våra gator och vägar. En sak, som jag anser, att kammaren bör fästa vikt vid, är, att cykeln har blivit, kanske icke minst för landsbygden men också för stora grupper av folk i städer och samhällen, ett mycket nyttigt och framför allt populärt kommunikationsmedel. Vi böra därför se till att de människor, som icke kunna skaffa sig bil, icke skola bli nödsakade att lämna cykeln och släppa fram motortrafiken till att ensam ha utrymmet på vägarna. Jag vill fästa riksdagens uppmärksamhet på att man icke helt får förbise detta problem som kanske litet längre fram kommer att anmäla sig mera allvarligt än nu.

För någon tid sedan hölls här i Stockholm ett sammanträde, anordnat av motorsammanslutningar här i landet. I den diskussion, som där fördes, gjorde man gällande, att bilen bör ha utrymme framför andra fordon i den framtida trafiken. Jag ser, att statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet är närvarande här. Han var också närvarande på det sammanträdet. Jag skulle väl tro att han fick samma intryck som jag, nämligen att bilisterna endast tänkte på sina angelägenheter, medan vi andra — fotgängare, cyklister och andra trafikanter — av denna diskussion att döma skulle ha mycket litet att säga till om när trafiken en gång i framtiden åter kommer att flyta i normala

Bidrag till byggande av vägar och gator. (Forts.)

banor. Jag anser, att vi böra redan nu se till att åstadkomma sådana möjligheter för en differentiering av trafiken på gator och vägar, att icke det ena trafikmedlet utrotar det andra. Man måste se till att det icke blir krig på vägarna mellan olika trafikmedel, utan gives rum för bådadera. Motorsammanslutningarna ha givit ut en paroll som lyder: »Gör riksdagen motorvänlig!» Det är en sak som man kanske icke har anledning att motsätta sig, men jag skulle vilja säga, att det vore kanske mera angeläget att omforma den parollen till att lyda så här: »Gör riksdagen trafikvänlig!» Därmed menar jag att riksdagen bör tillse att alla trafikmedel få möjligheter till utrymme på vägarna.

Jag har inget yrkande, herr talman. Jag anser, det inte vore till någon nytta. Med vad jag här har sagt har jag endast velat fästa uppmärksamheten på detta problem, som har alltför litet beaktats i den nu pågående diskussionen om efterkrigsproblemen.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17, angående bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln, punkten 20, föreslagit riksdagen att till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 1 900 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft åtskilliga inom riksdagen i ämnet väckta motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. M. Bäckström m. fl.* (I: 85) och den andra inom andra kammaren av herr *Sandberg m. fl.* (II: 103), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta,

att statsbidrag till enskild väghållning må utgå med sjuttio procent av den kostnad, vartill underhållet av vägen skäligen må uppskattas, dock i undantagsfall med åttio procent av nämnda kostnad, samt för iståndsättning av bro eller färja eller för ombyggnad av trumma å väg med högst sjuttio procent av den beräknade kostnaden för sådant arbete, och

att till bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 2 650 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *G. Sundelin* och *P. J. Näslund* (I: 119) och den andra inom andra kammaren av herr *Stjärne m. fl.* (II: 200), hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsam utredning avseende vidgad rätt till statsbidrag för förbättring och underhåll av enskild väg.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 85 och II: 103 i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 1 900 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 85 och II: 103, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i sin motivering anfört beträffande bidragsprocenten;

c) att motionerna I: 119 och II: 200 ej måtte av riksdagen bifallas;

d) att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 4, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande bibehållande av rätten till statsbidrag även inom områden, som läggas under stadsplan;

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

e) att motionen II: 147 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

f) att motionen II: 90 ej måtte av riksdagen bifallas.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Bäckström*, *Svensson* i Grönvik, *Nilsson* i Steneberg och *Åkerström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 85 och II: 103, — — — 2 180 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 85 och II: 103, besluta höja allmänna bidragsprocenten för underhåll av enskilda vägar till 60 % och särskilda bidragsprocenten vid betungande väghållning till 70 %;

c) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 119 och II: 200, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning avseende vidgad rätt till statsbidrag för förbättring och underhåll av enskild väg;

d) att riksdagen — — — under stadsplan;

e) att motionen — — — åtgärd föranleda;

f) att motionen — — — riksdagen bifallas.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Danielsson:** Herr talman! Vid denna punkt är ju, som alla se, fogad en reservation av herr Bäckström m. fl. Jag hade icke tillfälle att vara med vid behandlingen i utskottet, men jag var med i avdelningen, då dessa frågor föredrogos där. Enär jag då framställde samma yrkande, som nu framkommit i reservationen, tillåter jag mig säga ett par ord.

Angående förhistorien beträffande underhållsbidraget till enskilda vägar känna vi ju till att bidrag till byggande av enskilda vägar infördes 1918. Då förbehölls det de fyra nordligaste länen. Det utsträcktes sedan till övriga delar av riket. År 1939 infördes anslag också till underhåll av enskilda utfartsvägar med upp till 50 % och i särskilt svåra fall till 60 % av den uppskattade kostnaden. Sedan ha dessa förhållanden varit rådande under de gångna åren.

Vid årets riksdag har emellertid väckts en motion av herr Bäckström m. fl. i första kammaren och en av herr Sandberg m. fl. i andra kammaren om höjning av bidragsprocenten till såväl byggande som underhåll av vägarna från nuvarande 50 till 70 procent samt vid särskilt svåra förhållanden från nuvarande 60 till 80 procent. Detta krav har icke reservationen gått med på, utan det är där prutat med ungefär två tredjedelar allra minst. Reservationen har nämligen gått in för en höjning av underhållsbidraget från nuvarande 50 till 60 procent och — i likhet med utskottsmajoriteten — att man i de svåra fallen skulle höja från 60 till 70 procent. Vad reservationen föreslagit betyder givetvis en ökning av anslaget till enskilda utfartsvägar, nämligen med ett beräknat belopp av 280 000 kronor.

I detta ämne har även väckts en motion av herrar Stjärne m. fl., vari yrkas förnyad utredning avseende vidgad rätt till statsbidrag för förbättring och underhåll av enskild väg. 1935 års särskilda vägsakkunniga hade som villkor för statsbidrag föreslagit antingen att vägen skulle vara av väsentlig betydelse för bygdens befolkning eller att det nödiga underhållet på grund av denna omständighet vore synnerligen betungande. Den dåvarande kommunikationsministern föreslog emellertid i proposition, som sedan antogs av riksdagen, att dessa två alternativa villkor alltid skulle uppfyllas, för att statsbidrag skulle utgå. På den grund utbyttes ordet »eller» mot ett »och», varför enligt nu gällande bestämmelser såsom villkor för statsbidrag gälla både att vägen skall

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

vara av väsentlig betydelse och att underhållet skall vara synnerligen betungande. Den på Kungl. Maj:ts initiativ genomförda ändringen utgjorde således en betydande skärpning av de sakkunnigas förslag.

Båda motionerna ha i stort sett samma syfte, nämligen ett underlättande för de mest avlägset boende att komma fram till allmän väg. Det torde inte vara nödvändigt att använda många ord för att framföra en motivering härför. Alla känna till denna motivering. Tidigare i dag uppstod för övrigt här i kammaren en debatt om flykten från landsbygden samt de eventuella botemedel, som böra tillgripas för att hålla folk kvar där. Det finns givetvis inget patentmedel härför. Det skulle dessutom behövas många sådana. Ett av dessa medel för att hålla befolkningen kvar på landsbygden är dock att bereda de mest avlägset boende möjlighet att komma fram till allmän landsväg. I den av herrar Stjärne m. fl. väckta motionen har icke begärts någon ändring av gällande bestämmelser, utan motionärerna ha inskränkt sig till att endast hemställa om en utredning i ämnet. I motionen har anförts olika utvägar för en förbättring av förhållandena på detta område. Därvid har bl. a. påpekats, att de enskilda vägunderhållarna i många fall skulle bli bättre hjälpta, om de finge möjlighet att begagna de vägförbättringsmedel, som vore avsedda för de allmänna vägarna, än om de erhölle kontant subvention. Motionärerna ha således ställt sig mycket moderata i sin framställning, och den av dem ifrågasatta utredningen torde vara synnerligen lätt att genomföra.

Detta var i korthet mina synpunkter på denna fråga. Jag anser att de yrkanden, som framförts i den under denna punkt i utlåtandet avgivna reservationen, äro synnerligen behjärtansvärda. Utskottet har visserligen i sitt utlåtande mycket välvilligt återgivit de i den av herrar Sandberg m. fl. väckta motionen framförda synpunkterna om att bördan för de enskilda vägarna skulle kännas tyngre nu sedan staten övertagit det allmänna vägväsendet. Utskottet har också medgivit att dessa synpunkter äro behjärtansvärda. I avvaktan på ytterligare erfarenheter har utskottet emellertid icke ansett sig kunna nu tillstyrka en höjning av bidragsbeloppen. Fem år ha emellertid snart förflutit, sedan de nu gällande bestämmelserna på området infördes. Enligt utskottets uppfattning skulle det således vara erforderligt att vänta exempelvis ytterligare fem år. Under denna tid komma svårigheterna särskilt i skogsbygderna att bli ännu större för de vägunderhållande, och bl. a. på grund därav kommer avfolkningen av landsbygden att fortgå i oförminskad takt.

Gentemot de synpunkter, som framförts i den av herrar Stjärne m. fl. väckta motionen, har utskottet anfört, att utskottet icke kunnat finna tillrådligt att nu föreslå någon utvidgning av anslagets användningsområde. Utskottet erinrar i detta sammanhang om att den nuvarande ordalydelsen fastställts i syfte att skapa en klarare gräns för bidragsgivningen. Jag vet emellertid icke, om den nuvarande ordalydelsen medfört någon sådan klarare gränsdragning. De motiv, som kunna frambäras för lämnande av bidrag, äro nämligen flerfaldiga. Möjligheten att erhålla bidrag har emellertid blivit väsentligt beskuren genom den av Kungl. Maj:t föreslagna skärpningen av de av de vägsakkunniga uppställda villkoren.

Herr talman! Under hänvisning till vad jag nu anfört får jag yrka bifall till den av herrar Bäckström m. fl. under denna punkt avgivna reservationen.

Herr **Sandberg:** Herr talman! Såsom herr Danielsson nyss erinrade om har jag tillsammans med vissa andra ledamöter av denna kammare väckt en motion, vari hemställes om ett förhöjt procentuellt statsbidrag såväl till underhålls- och förbättringsarbeten å som till byggande av enskilda vägar. Jag äm-

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

nar icke uppta tiden med att närmare redogöra för motionens innehåll och de däri framställda yrkandena. En sådan redogörelse lämnades ju av herr Danielsson.

Frågan om byggande och underhåll av enskilda vägar är en fråga av ganska stor betydelse. 1939, då den nuvarande ordningen i avseende på statsbidrag för dessa ändamål bestämdes, beräknades de vägar, som skulle kunna bli berättigade till underhållsbidrag, ha en sammanlagd längd av omkring 2 000 mil. Denna siffra torde icke vara för högt beräknad. Frågan är sålunda av betydande storleksordning.

Det är som utskottet i det nu föreliggande utlåtandet framhåller riktigt, att beslutet 1939, då riksdagen höjde underhållsbidraget för de enskilda vägarna till 50 procent av den uppskattade kostnaden, innebar ett betydande framsteg jämfört med de förhållanden, som tidigare rådde. Man kunde nämligen då icke få något statsbidrag alls till underhåll av enskild väg. Åtskilligt har emellertid hänt sedan 1939. Jag tänker därvid främst på statens övertagande av det allmänna vägväsendet, vilket beslut fått återverkan även på nu ifrågavarande område.

Utskottet har i det nu föreliggande utlåtandet återgivit vissa synpunkter, som framförts i den av mig väckta motionen. Utskottet säger sålunda, att det i motionen framhållits, »att statens ansvar för vägväsendet, genom att staten övertagit vägunderhållet, kommit att framträda tydligare samt att mot bakgrunden härav vägbördan för de enskilda väghållarna kändes desto tyngre, i all synnerhet som de oftast vore fattiga människor, bosatta i glest befolkade trakter». Som eget omdöme uttalar utskottet i detta sammanhang, att »envar måste finna dessa synpunkter behjärtansvärda». Jag konstaterar med tillfredsställelse vad utskottet härutinnan anfört. Som ett huvudsakligt skäl mot en ytterligare höjning av bidragsprocenten anför utskottet emellertid följande: »I avvaktan på ytterligare erfarenheter kan utskottet icke finna tillrådligt att redan nu vidtaga någon höjning av det allmänna statsbidraget.» Jag finner det tveksamt, vad utskottet kan mena med att man bör avvakta ytterligare erfarenheter. Det kan väl näppeligen vara fråga om att man skall behöva längre tid än den som förflutit, sedan 1939 års beslut trätt i kraft, för att se hur bidragsbestämmelserna verkat i praktiken. Jag tror därför att den bakomliggande motiveringen för utskottets ställningstagande i denna punkt varit en annan, nämligen det beslut, som i fjol fattades i vägfrågan, vilket på denna punkt innebar, att avgörandet i frågor rörande de enskilda vägarna överflyttades från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till länsstyrelserna. Tidigare hade också länsstyrelserna omhänderhaft dessa frågor, men 1939 överflyttades de till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Den i fjol vidtagna ändringen med avseende på den myndighet, som nu har att handlägga ifrågavarande ärenden, kan emellertid icke anses innebära sådana ändrade förhållanden, att det skulle motivera ett uppskov med den i motionen föreslagna höjningen av bidragsprocenten. Det torde nämligen i de flesta fall vara så, att samme förrättningsman, som tidigare hade att i första hand bedöma, huruvida en enskild väg skulle erhålla statsbidrag eller icke, och som skulle uppskatta storleken av den kostnad det gällde, kommer att även med den nu införda ordningen få utföra dessa förrättningar. För närvarande är så fallet åtminstone i Västerbottens län. Då kallades förrättningsmannen länsschaktmästare. Nu kallas denna förrättningsman för övervägmästare för de enskilda vägarna, men har att handlägga samma frågor som förut, och hans uppskattning av kostnaderna torde som hittills i allt väsentligt bliva ledande för bidragstilldelningen. Jag har mycket svårt att föreställa mig, att den vidtagna ändringen i fråga om handläggningen av dessa ärenden är av den art, att man skulle behöva

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

avvakta ytterligare erfarenheter på området för att företaga en annars i och för sig befogad ändring av gällande bestämmelser.

Uppskattningen av kostnaderna för såväl byggande som underhåll och iståndsättande av enskilda vägar sker som jag nyss nämnde genom särskilda förrättningsmän. Jag tror emellertid att det finns anledning antaga, att dessa kostnader uppskattas på ett sådant sätt, att statsbidraget kommer att ligga i underkant. Enligt bestämmelserna skall vederbörande erhålla ett statsbidrag om 50 procent av den uppskattade kostnaden. Emellertid kommer bidraget att i verkligheten knappast utgöra 50 procent av den verkliga kostnaden. Detta har vid flera tillfällen påpekats för mig både av förrättningsmän och sakägare. Det kan i och för sig icke resas invändningar mot att uppskattningen av kostnaderna verkställes försiktigt, men den bör dock så nära som möjligt ansluta sig till den verkliga kostnaden. Jag anser också att själva statsbidraget bör utmätas efter en högre procentsats, än vad nu är fallet.

Som jag nyss berörde, har utskottet i det nu föreliggande utlåtandet understrukit vad som i motionen framhållits om att vägbördan för den enskilde väghållaren måste kännas tyngre mot bakgrunden av vad som skett genom statens övertagande av vägunderhållet i fråga om de allmänna vägarna. För en skattedragare på landsbygden med en jämförelsevis stor inkomst kommer avlyftningen av den allmänna vägskatten givetvis att kännas som en betydande skattelättnad. De enskilda vägunderhållarna komma emellertid icke alltid att känna det så. I de flesta fall torde nämligen den kvarvarande vägbördan i form av underhållsskyldighet för den enskilda vägen vara större än den vägbörda, som avlyfts från vederbörande genom statens övertagande av det allmänna vägväsendet. Det torde därför icke vara ägnat att förvåna, att de enskilda väghållarna mot bakgrunden av vad som skett känna sig orättvist behandlade. Statens ansvar för vägarna i landet har efter det allmänna vägväsendets förstatligande framträtt tydligare än förr. Det är också utan tvivel en statens angelägenhet att handha vägväsendet. Med en sådan motivering önska de enskilda vägunderhållarna en lättnad i sin nuvarande mycket stora börda. Enligt min mening måste också en dylik lättnad förr eller senare komma till stånd, allra helst som ifrågavarande vägunderhållare — åtminstone är så fallet i Norrland — ha att kämpa med stora svårigheter av olika slag främst beroende på det avskilda läge, där de bo, och de begränsade möjligheter i övrigt, som de ha för sin näringsutövning.

Utskottet har i föreliggande utlåtande under denna punkt i någon mån tillmötesgått motionärerna, då utskottet föreslagit, att bidragsprocenten, i de fall där väghållningen i särskilt hög grad vore betungande, må höjas till 70 procent. Detta är visserligen tacknämligt, men denna höjning är alldeles för liten. Detta medgivande från utskottets sida torde dessutom vara endast en välvillig gest, så mycket mer som utskottet underlåtit att samtidigt föreslå en höjning av anslagsbeloppet för detta ändamål.

Den till utlåtandet i nu förevarande punkt fogade reservationen går åtskilligt längre än vad utskottet föreslagit. Reservationen är ett försök till kompromiss i denna fråga, då reservationen föreslagit en höjning av bidragsprocenten för underhåll men bibehållit bidragets storlek till byggande av väg. Underhållskostnaderna äro ju de mest betydelsefulla, eftersom de äro årligen återkommande. Även om alltså reservanternas yrkande sett ur mina synpunkter icke är tillräckligt långt gående, vill jag dock yrka bifall till reservationen, under förhoppning att densamma må samla så många röster som möjligt. Vilket ställningstagande till denna fråga riksdagen nu än må intaga, är emellertid denna fråga av det slag, att den troligen kommer igen.

Jag vill med några ord även beröra den av herrar Stjärne m. fl. i denna

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)
fråga väckta motionen, vari hemställes om utredning avseende vidgad rätt till statsbidrag för byggande och underhåll av enskild väg. De i denna motion framförda synpunkterna äro mycket behjärtansvärda. Vid ett samtal, som jag hade häromdagen med en av förrättningsmännen på detta område i Västerbottens län, framhöll denne, att det i hans praktik förekommit många fall, där det framstått såsom synnerligen hårt att på grund av nu gällande bestämmelser avslå begäran om statsbidrag till underhåll av enskilda vägar. Denna fråga, som var föremål för åtskilliga motioner vid 1939 års riksdag, då de nya bestämmelserna antogos, är av den art, att den bör ytterligare uppmärksammas och utredas. Jag vill därför även instämma i vad som framhålles i herr Stjärnes m. fl. motion.

Herr talman! Jag hemställer alltså om bifall till den till utlåtandet under denna punkt fogade reservationen i dess helhet.

I detta anförande instämde herrar *Hansson* i Vännäsby och *Nilsson* i Norrlångträsk.

Herr **Stjärne:** Herr talman! De föreliggande av utskottet i ett sammanhang behandlade motionerna ge ett otvetydigt uttryck för behovet av utökat statligt stöd till den enskilda väghållningen. Tyvärr är det nog så, att det stora flertalet enskilda utfartsvägar utestängas från statsbidrag till förbättring och underhåll på grund av bestämmelserna i kungl. kungörelsen nr 359/1939. Ifrågavarande bestämmelser i vad de beröra underhållsbidrag till de enskilda vägarna förefalla något svävande, varför deras tydning och tillämpning i skilda delar av landet kan vara olika. I stort sett torde emellertid det övervägande flertalet enskilda vägar vara ställt utanför möjligheten att erhålla statsbidrag.

Vid de enskilda vägarna består den oftast glesa bebyggelsen nästan uteslutande av mindre jordbruk och småbruk. Transporter av skogsprodukter, kraftfoder och gödningsämnen samt mjölk m. m. till och från dessa gårdar måste numera ske huvudsakligast med lastbil. För sådan trafik äro ifrågavarande vägar ej avsedda, vilket givetvis innebär, att de bli uppkörda och förstörda. Ske därtill transporterna, särskilt av ved och virke, såsom ofta händer under våren i tjällossningen, kan vägen bli nästan oframkomlig. Det är inte vidare angenämt att från den i bästa skick hållna allmänna vägen vika av på sådana vägar, vilket chaufförerna nogsamt kunna intyga. Hur skola förhållandena då te sig för dem som bo vid dessa vägar? De äro säkerligen livligt intresserade av att förbättra och hålla sin väg i gott skick. Men hur skall detta vara möjligt, när arbetskraften ofta inte räcker till ens för de nödvändigaste jordbruksgöromålen? Därtill kanske lämpliga vägförbättringsmedel saknas eller finnas tillgängliga endast på mycket långa avstånd. Som följd härav blir givetvis vägarbetet undanskjutet.

Även i andra avseenden arbeta ofta innehavarna av jordbruk vid småvägarna under svårare förhållanden än andra. Frånsett vägens beskaffenhet utgör det ofta långa avståndet till allmän väg en belastning, såsom vid barnens skolgång, besök vid handelsbod och post, sjukdomsfall m. m. Ett faktum är, att t. ex. en 3 kilometer dålig väg verkar lika lång som det dubbla eller kanske det tredubbla avståndet, då vägen är av god beskaffenhet. Berörda förhållanden äro också ägnade att förstärka den känsla av isolering och ensamhet, som numera särskilt ungdomen ej gärna finner sig i och som bidrager till att den ger sig i väg till mera inbjudande, centrala platser.

I flera stora motioner har i år begärts utredning om åtgärder mot landsbygdens avfolkning. Med tanke härpå borde det ha varit lätt för utskottet att

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

finna anledning tillstyrka den begärda utredningen om vidgad rätt till statsbidrag för förbättring och underhåll av enskilda vägar. Det föreligger här ett område till förbättring av landsbygdens förhållanden av stort värde. Det synes också nu, när staten övertagit den allmänna väghållningen, vara synnerligen lämpligt med en utredning i avsedd riktning. Jag är själv bosatt i en trakt, där ifrågavarande vägproblem är synnerligen aktuellt, och jag är övertygad om att en handräckning från det allmännas sida i en eller annan form skulle högt värdesättas och i sin mån verksamt bidraga till att öka trivseln och motverka avfolkningen.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Bäckström m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Lindahl:** Herr talman! Jag har inte begärt ordet i denna fråga för att yttra mig om bidragsprocentens höjande, i vilket avseende jag i stort sett ansluter mig till vad utskottet i sitt utlåtande har anfört. Det finns emellertid en annan fråga, som har ett intimt sammanhang med det ärende vi nu gå att avgöra och som ger mig anledning att be att få säga några ord.

Så vitt jag kan förstå har beslutet om statsbidrag till enskilda vägar varit i största utsträckning välsignelsebringande för många bygder. Det är ett faktum, att genom denna anordning flyttas obygden närmare bebyggda trakter, och man kan också spåra att näringslivet i den bygd, där en dylik väg går fram, får en stöt framåt till det bättre. Det finns emellertid några punkter i gällande bestämmelser för erhållande av statsbidrag, som göra att möjligheten att få sådant bidrag för dem som tänka att söka sådant blir en smula illusorisk. Det förhåller sig nämligen så, att när en enskild väg, för vilken statsbidrag sökes, är förbunden med ett antal vägvisare, varningsmärken eller skyddsräcken vid broar, kan man inte för en sådan väg erhålla statsbidrag till dessa mycket viktiga detaljer. Följden blir att man inte vågar söka statsbidrag av den anledningen, att kostnaderna för dessa vägmärken av olika slag jämte skyddsmärkena skulle äta upp det statsbidrag, som vederbörande vägintressenter skulle komma att få under de närmaste åren. Som belägg härför skall jag be att få hänvisa till vissa meddelanden jag fått mottaga rörande dessa förhållanden. Övervägmästaren för Västmanlands och Örebro län, alltså den person, som har hand om de enskilda vägarna i denna del av landet, säger t. ex., att »det finns fall då föreskrivet uppsättande, å en och samma väg, av tvenne vägvisare och tvenne varningsmärken dragit en kostnad av i det närmaste två års underhållsbidrag till barmarksunderhållet och vinterväghållningen å hela vägen. Vägen som här åsyftas är belägen mellan allmänna vägen Västerås—Avesta vid Snaret och allmänna vägen Karbenning—Avesta vid Brobacke. Nämnas må, att utmed vägen är en såg och kvarn belägen och att tre omnibuslinjer framgå å densamma. Antalet väghållare är 10 och väglängden uppgår till 1 457 m. Vägen användes tvivelsutan i stor utsträckning även av icke väghållare. För försättande av förenämnda väg i farbart skick voro väghållarna sålunda skyldiga *dels* att uppsätta berörda vägvisare och varningsmärken, *dels* att utföra vissa förbättringsarbeten å vägen, såsom påförande av bindjord och upptagning av diken å vissa sträckor, röjning etc.» När man i dylika fall har att betala en så dryg avgift för att få dessa märken uppförda och iståndssättningsbidrag inte kan erhållas, tvekar man givetvis att begära statsbidrag för iståndsättande och underhåll av en sådan enskild väg.

Det är även ett annat förhållande som jag anser i detta sammanhang bör påtalas. Om en sådan enskild väg, för vilken intressenterna enats om att söka statsbidrag, skär en järnväg, är utredningsmannen också skyldig att till den förrättning, varvid utredning skall verkställas om vägen är av den beskaffen-

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

het, att statsbidrag bör utgå, kalla järnvägsförvaltningen. Det brukar då ofelbart inträffa, att ombudet för järnvägsförvaltningen säger, att om det är på det sättet, att denna väg så småningom blir allmänneligen befaren, kommer järnvägen att resa krav på de kostnader, som erfordras för uppsättandet av ljussignaler eller vad slags skydd järnvägen må anordna för de vägfarande. Vad betyder då uppsättandet av t. ex. ljussignaler vid en dylikt korsning? Jo, det betyder en kostnad på omkring 7 000 kronor och dessutom drar det årliga underhållet för anordningarna i fråga en kostnad av 500 kronor. Det är visserligen på det sättet, att staten betalar 90 procent av anläggningskostnaderna för dylika signalanordningar, men det är likväl givet, att denna eventuella årliga utgift på 500 kronor i driftskostnader i alla fall avskräcker vederbörande från att våga sig på försöket att här skapa en enskild väg med statsbidrag. Ty det är ju i allmänhet så, att de enskilda vägarna erhålla från 100 och upp till 1 000 kronor i statsbidrag. Denna utgift skulle alltså innebära att statsbidraget bleve uppätet av det driftsbidrag, som järnvägen kräver av de enskilda väghållarnas förening för ifrågavarande väg. Det är ju inte möjligt för mig att ställa något yrkande, men jag anser att denna fråga är så pass viktig, att jag för min del vill vädja till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att ta under övervägande, huruvida inte en översyn av gällande bestämmelser ändå bör äga rum. Jag tycker för min del, att lika väl som det gick an att i vissa fall få vägvisare bekostade av vägdistrikten liksom det nu går att erhålla vägvisare genom vägförvaltningarnas försorg, så borde det även kunna ordnas så, att för alla vägar utginge statsbidrag till såväl vägvisare som vägmärken liksom för skyddsräcken vid broar.

Till vad jag nu anfört vill jag lägga att det bör åligga staten att till hundra procent sörja för kostnaderna för skyddsanordningar vid de platser, där väg och järnväg skära varandra. Både anläggnings- och driftskostnader. Det är inte riktigt att de enskilda väghållarna på detta sätt inte skola våga sig på att söka bidrag till enskild väg endast på grund av den skräck, som de helt naturligt måste känna inför eventualiteten att behöva betala driftsbidrag till järnvägens säkerhetsanordningar.

Herr talman! Jag har intet yrkande, men jag har ansett det som min plikt att i sammanhang med debatten om anslag till enskilda vägar också framföra dessa synpunkter.

Herr **Andersson** i Prästbol: Herr talman! Den punkt vi nu behandla anser jag för min del bör handläggas med all möjlig hänsyn, då det däri upptagna anslaget avser att hjälpa den befolkning till vägmöjligheter, som tvingats att bosätta sig utanför de stora farvägarna. Beklagligt nog är det emellertid på det sättet, att vi kommit in i ett tidsläge, som kräver så oerhörda summor för statens del, att det är omöjligt att kunna tillgodose alla önskemål som framkomma, hur berättigade de än må vara. Ur den synpunkten är det som utskottet inte har kunnat följa motionärerna i deras beaktansvärda strävanden att nå resultat på detta område, utan utskottet har måst, för närvarande åtminstone, avstyrka bifall till motionerna.

Jag skall, herr talman, inskränka mig till att helt kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt av de skäl, som jag framfört i mitt korta anförande.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Eftersom jag befinner mig bland reservanterna under denna punkt skall jag be att få säga några ord.

Jag är i likhet med den förste ärade talaren herr Danielsson glad åt den förståelse för byggandet och underhållet av dessa enskilda vägar, som genom-

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

andas såväl departementschefens som utskottets förslag. Det är uppenbart att detta för oss är en källa till stor tillfredsställelse.

Jag kan emellertid icke riktigt förstå utskottets motivering. Utskottet har gått med på att förorda en höjning av bidragsprocenten, då väghållningen är i särskild grad betungande, utan att föreslå någon höjning av själva anslagsbeloppet. Eftersom detta anslag är av reservationsanslags natur är ju denna av utskottet föreslagna höjning närmast att betrakta såsom en gest. Jag tror att man bör göra detta klart för sig, därest nu, som jag antager blir fallet, riksdagen kommer att bifalla utskottets förslag. Konsekvensen borde ju fordra, att utskottet även höjde anslagsbeloppet — i annat fall kan så vitt jag förstår den föreslagna höjningen från 60 till 70 procent icke föranleda något resultat.

Beträffande de enskilda vägarnas underhåll skulle jag vilja understryka en omständighet, som motiverar en höjning av bidragsprocenten, nämligen den väsentligt större trafik, som numera går fram på dessa vägar på grund av de för bränsleförsörjningen nödvändiga transporterna. I samband med behandlingen av barmarksunderhållet har här i kammaren påpekats vilken inverkan skiftande väderleksförhållanden kunna ha. Detta gäller givetvis även beträffande våra enskilda vägar. Under blida vintrar, när transporterna verkställas med lastbilar, befinnes det, att dessa vägar inte äro byggda så, att de tåla en dylik belastning. De bli då sönderkörda så pass kraftigt, att det kommer att medföra väsentligt högre underhållskostnader än under vanliga förhållanden. Att statsbidrag lämnas för underhåll av enskild väg, innebär ju, att det står var och en fritt att trafikera en sådan väg med bil — man får helt enkelt inte stänga av en dylik väg för biltrafik. Det ligger alltså i det allmännas intresse, att dessa vägar kunna hållas på en sådan standard, att de kunna bära den trafik, som försiggår där. För att möjliggöra detta anser jag det rimligt och riktigt, att staten med en högre bidragsprocent medverkar till underhållet av dessa enskilda vägar.

Jag ber, herr talman, att få yttra ännu ett par ord. Om vi verkligen vilja i denna kammare i någon mån göra allvar av talet att hjälpa dem som bo ute i periferien — jag har själv erfarenhet av vad detta innebär, då jag bott vid en enskild väg över en halv mil från allmän väg, och jag vet vad det betyder i kostnader och svårigheter, innan man kommer fram till den allmänna vägen — då böra vi verkligen uppmärksamma de svårigheter, som dessa avlägset boende människor måste underkasta sig, och vidtaga de åtgärder, som äro ägnade att råda bot på desamma.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Andersson* i Vigelsbo, *Åkerström* och *Gustafsson* i Lekåsa.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen.

Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkt 17:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 18—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Underhåll och drift av statens fiskehamnar och farleder.

Punkten 28, angående underhåll och drift av statens fiskehamnar och farleder.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln, punkten 31, föreslagit riksdagen att till Underhåll och drift av statens fiskehamnar och farleder för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *G. Elofsson* (I: 34) och den andra inom andra kammaren av herr *Norup* (II: 63), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om införande av kanalavgift för Falsterbokanalen i likhet med den avgift som utgår för Södertälje kanal.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte till Underhåll och drift av statens fiskehamnar och farleder för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor;

b) att motionerna I: 34 och II: 63 ej måtte av riksdagen bifallas.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Senander:** Herr talman! Till denna punkt har avgivits en motion av herr Norup i denna kammare, vari han hemställer, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om införande av kanalavgift för Falsterbokanalen i likhet med den avgift som utgår för Södertälje kanal.

För min del tycker jag att denna motion är synnerligen förnuftig. Utskottet har emellertid yrkat avslag på densamma med en synnerligen krystad motivering. Man förklarar från utskottet, att man anser det i och för sig rimligt, att kanalavgift uttages vid genomfarten. Därefter skriver utskottet emellertid: »I och med en kommande fred torde emellertid situationen bliva totalt förändrad», och säger sig därför inte kunna gå med på förslaget. Jag föreställer mig, att därest situationen skulle bli en annan när fred inträder, så är det ju ganska enkelt att slopa avgifterna, för den händelse det inte skulle vara lämpligt att då bibehålla desamma.

Efter vad man har meddelat mig skulle utskottet ha intagit denna ställning till motionen på grund av »särskilda upplysningar» som lämnats utskottet. Man blir alltid misstänksam, så fort man hör talas om motiveringar, som sägas grunda sig på »särskilda upplysningar», vilka lämnats ett utskott men inte delgivits riksdagen.

Jag menar därför, att riksdagen icke gärna kan taga ställning till denna fråga utan att få upplysning om vari dessa särskilda meddelanden till utskottet bestå. Och jag skulle vilja hemställa till någon av de närvarande ledamöterna av statsutskottet att här meddela innehållet i desamma. Tills vidare ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Norup väckta motionen.

Underhåll och drift av statens fiskehamnar och farleder. (Forts.)

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson:** Herr talman! Då den föregående talaren tror, att det under detta ärende ligger något förborgat som icke tål dagens ljus, skall jag taga honom ur denna villfarelse. Jag vet visserligen icke vilka särskilda upplysningar, som kommit statsutskottet tillhanda, men eftersom jag själv haft att taga ståndpunkt till frågan om införande av kanalavgift för Falsterbokanalen, tror jag mig veta något så när hur saken ligger till. Jag kan därför försäkra honom, att det är ingenting annat som avhållit mig från att belägga trafiken i Falsterbokanalen med särskild kanalavgift än hänsyn till den inverkan detta skulle få på frakterna och därmed också på den allmänna prisbildningen. Man har ansett, att frakterna äro tillräckligt höga förut, utan att man skall behöva ytterligare belasta sjöfarten med en pålaga som skulle ta sig uttryck i en stegring av frakterna och därmed även av priserna. Det är visserligen riktigt, att utländska fartyg fara genom Falsterbokanalen och att kanalavgiften för dessa laster icke inverkar på den svenska prisbildningen, men det förhåller sig så, att vi av en internationell konvention äro förpliktade att behandla alla fartyg lika, oavsett vilken nation de tillhöra. Därför kan man icke införa andra avgifter för utländska fartyg än dem som gälla för svenska fartyg. Härtill kommer, att en del utländska fartyg som komma genom Falsterbokanalen frakta varor för Sveriges räkning.

Jag tror, att herr Senander kan vara lugn. Här ligger ingen hund begraven, utan det är endast hänsyn till det allmänna ekonomiska läget som gjort, att man dragit sig för införande av kanalavgift. Trafiken är redan belastad med lotsavgift som särskilt för mindre fartyg är betungande.

Herr **Andersson** i Prästbol: Herr talman! Då herr Senander yrkat bifall till herr Norups motion kan jag icke annat än hemställa om bifall till utskottets förslag. Jag vill emellertid understryka vad kommunikationsministern här meddelade, nämligen att, enligt den uppgift som vi fått på statsutskottets fjärde avdelning, det skulle möta hinder enligt internationell överenskommelse att lägga en särskild avgift på utländska fartyg som passera kanalen, har föranlett statsutskottets ställningstagande. Lotsavgift få som bekant alla fartyg betala.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Senander:** Herr talman! Enligt vad som meddelats mig har vid behandlingen av detta ärende i första kammaren statsutskottets ordförande lämnat det meddelande som jag här nyss omnämnde, och på en direkt förfrågan vilka dessa upplysningar voro hade statsutskottets ordförande ingenting att svara.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. På av herr förste vice talmannen därå given proposition biföll kammaren till en början utskottets hemställan i mom. a). Herr förste vice talmannen gav härefter beträffande mom. b) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i detta moment dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkt 28:o) mom. b) av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Underhåll och drift av statens fiskehamnar och farleder. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i mom. b) av förevarande punkt.

Punkterna 29—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56 och 57.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 58.

Lades till handlingarna.

Punkterna 59—67.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 68.

Lades till handlingarna.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 14.

Framställningar å kapitalbudgeten om anslag till de affärsdrivande verken.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens affärsverksfonder gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1944/45 i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, jämte i ämnet väckt motion.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16, angående fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Jacobson:** Herr talman! Jag är icke förvånad över det beslut vartill utskottet kommit, men det finns ett uttalande i motiveringen, som jag anser vara fullkomligt obefogat. Utskottet säger nämligen bl. a.: »Utskottet underskattar ingalunda den alldeles särskilt stora betydelse goda avlyssningsmöjligheter ha för Norrland och särskilt för därvarande i ofta ganska kännbar isolering levande landsbygds- eller ödemarksbefolkning». Detta står icke i samklang med det slut vartill utskottet kommit, och jag yrkar därför, herr talman, att denna passus måtte strykas.

Herr **Åkerström:** Herr talman! Eftersom jag dels varit med i statsutskottets fjärde avdelning, när man diskuterade denna fråga, dels ock suttit med i plenisammanträdet samt dessutom är från samma län som motionären anser jag mig kunna ha rätt att säga ett par ord.

Själv uppfattar jag vad utskottet sagt såsom varande av ett visst värde för Norrland. Motionären har här velat få uppskov med nybyggnad av Göteborgsstationen och tänker sig, att det skulle eventuellt möjliggöra att först nybygga Sundsvallsstationen. Telegrafstyrelsen har meddelat, att man befarar väsentligt försämrade lyssningsmöjligheter för dem som höra under Göteborgsstationen, medan man däremot beträffande Sundsvallsstationen icke har anledning att befara något sådant. Dessutom har man en internationell överenskommelse enligt vilken man i första hand har rätt att nybygga och sålunda förstärka Göteborgsstationen och sedan Sundsvallsstationen. Främst av det skälet, att Göteborgsstationen kör på samma våglängd som Algerstationen, vilken man är i färd med att förstärka, måste Göteborgsstationen komma före Sundsvallsstationen. Denna station kör på samma våglängd som Atenstationen, men man har ännu icke där nere haft under övervägande en förstärkning av denna station. Det upplystes, vilket också framgår av utlåtandet, att det finns planer färdiga på utbyggnad av Sundsvallsstationen och att man möjligen kan räkna med att redan nästa år — det är icke utsagt i utlåtandet, men jag räknar själv därmed — kunna komma fram med förslag om en utbyggnad av Sundsvallsstationen, motsvarande den som enligt det nu föreliggande förslaget skall komma att företagas beträffande Göteborgsstationen.

Beträffande frågan, huruvida man skall kunna få ytterligare några sändarestationer i Norrland, i synnerhet i övre Norrland, på annan våglängd än kortvåg, anses det av sakkunniga uteslutet. Den enda lösningen vore, att man skulle köra på samma våglängd som Motalastationen. Konsekvensen härav skulle emellertid enligt telegrafstyrelsens mening bli, att man får försämrade lyssnarmöjligheter för cirka 400 000 människor och något förbättrade möjligheter för 30 000 människor. Om vi skulle tänka oss, att Vilhelminastationen skulle störa Motalastationen, därest båda stationerna köra på samma våglängd, och å andra sidan Motalastationen skulle störa Vilhelminastationen, skall man icke kunna komma ifrån, att detta skulle bli en tvivelaktig förbättring för 30 000 människor och en avgjord försämring för 400 000 människor. Det är klart, att detta uppslag av tekniska skäl icke på allvar kan diskuteras. Det hela beror sålunda på att det inte finns tillräckligt med elektriskt utrymme, om jag så får uttrycka det, i luften.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Jacobson:** Herr talman! Jag skall icke ingå i någon polemik med min bänkkamrat. Jag beklagar endast, att han nappade så lätt på kroken, när

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)

statsutskottet uppdrog åt honom att föra utskottets talan. Det hade passat mycket bättre, att en person från södra eller mellersta Sverige fått försvara statsutskottet än att en person från Västerbotten fått göra det.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring i avseende å motiveringen, varom yrkande under överläggningen framställts av herr Jacobson; och blev utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 17.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkten 19.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29 och 30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Punkterna 40—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkten 45.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 46.

Lades till handlingarna.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa vägbyggnadsarbeten.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

I en den 11 februari 1944 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 78, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels för tillämpning av de särskilda avgifter, som vore eller kunde bliva stadgade för lokalbefordran av vissa slags postförsändelser, godkänna i propositionen angivna grunder, att lända till efterrättelse från och med den 1 juli 1944;

dels ock besluta, att befordringsavgiften för inrikes brev, som vore lokalförsändelse, skulle från och med den 1 juli 1944 utgöra:

om brevets vikt icke överstege 20 gram . . . . . 15 öre
» vikten överstege 20 men icke 125 gram . . . . . 30 »
» » » 125 » » 500 » . . . . . 45 »

Till utskottets behandling hade överlämnats den i anledning av propositionen väckta motionen nr 439 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Malmö, vari hemställts, »att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 78 måtte avslå förslaget om höjning av befordringsavgiften för inrikes brev, som vore lokalförsändelse, men bifalla det i propositionen framlagda förslaget rörande viss utvidgning av lokalportoförmånen».

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 78, i vad densamma avsåge utsträckning av lokalportorättens giltighetsområde, för tillämpning av de särskilda avgifter, som vore eller kunde bliva stadgade för lokalbefordran av vissa slags postförsändelser, godkänna de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna, att lända till efterrättelse från och med den 1 juli 1944; samt

2) att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 439 av herr Hagberg i Malmö, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 78, i vad densamma avsåge befordringsavgiften för inrikes brev, som vore lokalförsändelse.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bärg*, *Wahlmark*, *Hammarlund*, *Orgård*, *Falk*, *Karlsson* i Grängesberg, *Boman* och *Ohlsson* i Kastlösa, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen — — — den 1 juli 1944; samt

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. (Forts.)

2) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 78, i vad densamma avsåge befordringsavgiften för inrikes brev, som vore lokalförsändelse, och med avslag å motionen II: 439 av herr Hagberg i Malmö, måtte besluta, att befordringsavgiften för inrikes brev, som vore lokalförsändelse, skulle från och med den 1 juli 1944 utgöra:

om brevets vikt icke överstege 20 gram . . . . . 15 öre
» vikten överstiger 20 men icke 125 gram . . . . . 30 »
» » » 125 » » 500 » . . . . . 45 ».»

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson:** Herr talman! I förevarande utlåtande har bevillningsutskottet tillstyrkt förslaget om utsträckning av lokalportorättens giltighetsområde, och därmed har ett önskemål, som länge gjort sig märkbart, särskilt på landsbygden, blivit tillgodosett. Reformen har den innebörden, att medan tidigare den post som befordras genom lantbrevbäring icke under några förhållanden kunde behandlas såsom lokalpost få nu de försändelser som befordras inom samma adressområde förmånen att behandlas som lokalpost. Reformen kan ju anses vara ganska liten, men jag för min del ser dock i densamma ett steg, även om det är litet, till förbättrade förbindelser för dem som bo på landsbygden.

Däremot har bevillningsutskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts proposition i vad den avser förslag till höjning av lokalportot. Denna portosats är ju för närvarande, när vi förnämligast hålla oss till den lägsta viktklassen — det är den som har allmänt intresse — 10 öre, under det att den lägsta portosatsen i samma viktklass för vanliga brev är 20 öre. När riksportot höjdes 1942, skedde det i statsfinansiellt syfte. Man ansåg sig böra anlita alla vägar för att öka statens inkomster, och då borde icke heller poströrelsen lämnas utanför. Då lämnades emellertid de lokala portosatserna oförändrade, men det skedde givetvis icke utan åtskilligt övervägande och kanske också efter någon tvekan. Framför allt skulle en höjning av lokalportot inbringa ett jämförelsevis litet belopp i förhållande till vad en höjning av riksportot skulle inbringa. Därför ansåg man också frågan i det sammanhang den då var före vara av mindre storleksordning. Vad som emellertid gjorde, att man kände någon tvekan inför att lämna kvar lokalportosatsen 10 öre var, att proportionen mellan dessa två portosatser skulle bli så stor som mellan 10 och 20 öre, d. v. s. 100 procent, under det att den förut varit blott 5 öre. Skulle man bibehållit samma proportion, borde man valt en lokalportosats å 12 eller 13 öre. Var och en förstår emellertid, att en sådan portosats skulle bli alltför obekväm att röra sig med, så att en sådan tanke var aldrig på allvar diskuterad.

Att frågan om en höjning av lokalportot nu tagits upp, beror som var och en vet på att de förbättrade lokalpostförhållanden som utskottet nu tillstyrkt medföra en inkomstminskning för posten. Hur stor denna inkomstminskning blir, kan man icke med säkerhet fastställa. Det är många omständigheter man får taga i betraktande — framför allt huruvida denna förbättring kommer att medföra ökad frekvens på de postlinjer varom det här är fråga. Lika litet kan man bedöma huru stor inkomstökning man har att räkna med, därest man bifaller Kungl. Maj:ts proposition i vad den avser höjning av lokalportosatsen. Även härvidlag har man att räkna med så pass ovissa faktorer som frågan om bl. a. i vilken utsträckning korrespondenterna i stället för att anlita posten för sina lokala försändelser övergå till att skicka bud eller på annat sätt distribuera sina meddelanden. Alltså, med all reservation

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. (Forts.)

för ett felslut har jag dock ansett mig kunna räkna med att det inkomstbortfall som föranledes av de förbättrade lokalportoförhållandena i varje fall skulle motsvaras av inkomstökningen i form av höjda portosatser.

Bevillningsutskottet anser för sin del, att någon sådan kompensation icke behövs. Postverkets rörelse är så inkomstbringande, anser man, att det icke spelar någon roll, om man tar en förlust på en halv miljon kronor vid genomförandet av bättre lokalportovillkor. Detta är emellertid ett resonemang, som jag för min del i nuvarande läge icke kan finna vara hållbart. Vi pröva mycket noga varje förslag om höjning av anslag på riksstaten, och i budgethänseende får ju ett inkomstbortfall samma verkan som höjning av en anslagspost. Jag föreställer mig, att riksdagen med mycket stor tvekan skulle skrida till en höjning av ett utav Kungl. Maj:t begärt anslag med icke mindre än en halv miljon kronor. Vid den nyss företagna behandlingen av sjätte huvudtiteln har ju statsutskottet varit så försiktigt, att då det ansett sig böra rekommendera en anslagshöjning på en punkt, har det föreslagit motsvarande sänkning på en annan. Bevillningsutskottet däremot anser sig icke behöva bry sig om något sådant. Det flyter in så mycket pengar via poströrelsen, att en halv miljon mer eller mindre icke anses betyda något.

För övrigt tror jag det är skäl att påpeka, att denna föreställning om att postverkets rörelse är så lukrativ och att poströrelsen tillför staten så stora inkomster är behäftad med en del hakar. Den som studerar akterna skall nämligen finna, att en stor del av postverkets vinst, som har beräknats till 43 miljoner kronor, går åt för att bekosta statens egen korrespondens. Icke mindre än omkring 30 miljoner kronor av de 43 erfordras för att täcka kostnaderna för tjänstebrevsrätten, för militärbrev och för portofria försändelser i ransoneringsärenden. Det blir alltså icke mer än cirka 13 miljoner kronor, som direkt tillföras budgeten för täckning av andra slag av statsutgifter.

Bevillningsutskottet för vidare ett resonemang, vilket särskilt återkommit i pressen, att man skulle begå en orättvisa mot inbyggarna i städer och samhällen, om man höjer lokalportot. Jag kan för min del icke förstå hur ett sådant resonemang kan föras mot bakgrunden av vad som verkligen har skett. Man bör i stället föra diskussionen tillbaka till år 1942 och säga, att då fingo korrespondenterna i städer och samhällen en förmån genom att ej behöva vidkännas den höjning i portoavgifter, som drabbade andra korrespondenter. Denna förmån uppstod genom den då uteblivna höjningen av lokalportosatserna.

För övrigt finner jag det vara alldeles opåkallat att i denna diskussion föra in förhållandet mellan städer och landsbygd och försöka konstruera fram något motsatsförhållande därvidlag. Riksdagen är ju för närvarande att döma av åtskilliga tecken besjälad av särdeles välvilja mot landsbygden. Här har man nu ett tillfälle att bereda landsbygden en viss förmån, men man måste ju ha klart för sig att alla förmåner kosta något. Ingenting kommer av intet, och den förmån, som man nu vill bereda landsbygden, måste betalas på något sätt. Frågan gäller bara, om den skall betalas direkt av statskassan eller genom en liten höjning av lokalportot i allmänhet, en höjning som drabbar icke blott städernas korrespondenter utan även landsbygdens i den mån dessa begagna sig av lokalportomöjligheten. Jag för min del kan icke finna annat än att det härvidlag är fråga om en skälig utjämning av förmånerna, varvid den anordning, som har föreslagits i propositionen, icke ger rum för påståendet att man på ett orättvist sätt belastar inbyggarna i städer och samhällen.

Vidare anför utskottet, att man på grund av prisstoppet icke bör nu företa en taxehöjning. Ej heller det argumentet förefaller mig vara särdeles starkt, alldenstund man här icke gör någon taxehöjning, som totaliter medför ökad belastning på medborgarna utan som endast innebär en utjämning på det sättet,

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. (Forts.)

att det blir billigare postbefordringsavgifter för somliga och att vad man på det sättet förlorar tas igen av andra. Jag tror icke, att man med någon styrka kan hävda, att detta är en åtgärd, som man icke bör företaga på grund av prisstoppet. Den utgiftsökning, som drabbar de korrespondenter, som utnyttja lokalportot, blir i varje enskilt fall så liten, att den icke kan påverka den allmänna prisbildningen.

För mig har det varit angeläget att nu efter många års resultatlösa diskussioner om möjligheten att förbättra lokalportoförhållandena på landsbygden äntligen få en reform igenom. Eftersom denna reform medför ett inkomstbortfall för postverket, har jag också ansett det vara angeläget att samtidigt framlägga ett förslag, som skyddar postverket och statsverket mot ett sådant inkomstbortfall. Det är därför, som denna kombination har gjorts. Jag anser mig därför ha goda skäl att rekommendera riksdagen att bifalla propositionen, icke endast i vad den avser förbättring av lokalportoförhållandena på landsbygden utan jämväl i vad den avser höjning av lokalportosatserna.

Herr **Hammarlund:** Herr talman! Som reservant i utskottet skall jag be att få säga några ord för att motivera mitt ställningstagande i denna fråga. Det råder full enighet på alla punkter utom en, nämligen i fråga om huruvida man skall höja lokalportot i städerna från 10 till 15 öre eller om man skall sänka portot på landsbygden till städernas 10 öre. Från min synpunkt sett är frågan kanske icke så stor och är icke mycket att bråka om, ty allt som är värt att vinnas från landsbygdens synpunkt har vunnits i och med att full jämställdhet har uppnåtts. Det är ju förutvarande olikhet i ställningen, som förut har irriterat oss på landsbygden.

Nu säger man, att det må vara hänt. Folket ute på landsbygden har icke så stor känning av detta, ty det är bara en liten procent av det stora hela, som betalas av landsbygden. Skulle man enligt regeringens förslag höja lokalportot till 15 öre, skulle det däremot bli en alltför tung börda för vissa firmor. De flesta firmor kunna dock gardera sig häremot. Se till exempel på en bankavi eller en bankpåminnelse! Inte nog med att man av kunden tar ut en tioöring i porto, utan man tar också ut 15 öre för kuvert och papper. Till sist blir det de många, som få sammanskjuta femöringarna, och firmorna hålla sig i allmänhet skadeslösa.

I tidningspressen har man försökt agitera upp denna sak. Man har kommit med en pekpinne till oss landsbygdsrepresentanter för hur vi skola ställa oss i denna fråga. Jag vill säga, att vi förbehålla oss rätten att själva rösta så som vi anse vara lämpligt.

Som sagt, när vi nu få jämställdhet, spelar femöringen icke någon större betydelse för oss. Jag kommer emellertid att rösta för reservationen och är villig att bära min andel av bördan. Alla dessa femöringar kunna dock bli en stor summa för postverket och kunna kanske till och med medverka till att föra oss fram till det mål, som vi på landet arbeta för, nämligen daglig postgång överallt i vårt avlånga land. Bekvämligheterna skola icke blott vara till finnandes i städerna. Det behövs mera därav än förut ute på landsbygden, om de unga skola trivas och stanna kvar. För övrigt vill jag icke på något sätt rubba regeringens ekonomiska kalkyler.

Det resonemang, som har förts om att vissa firmor skulle komma att skaffa sig egna privata postkontor tror jag icke mycket på. Det är så mycket som därvidlag spelar in, arbetstakt, arbetets dyrhet o. s. v. Jag har mycket väl reda på att de många budskickningsbyråer, som ha växt upp runt om i samhällena, visst icke äro billiga. De följa tvärtom med i den allmänna pris-

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. (Forts.)

utvecklingen, vilket för övrigt är helt naturligt och vilket jag är den siste att vilja kritisera.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till herr Bärgs m. fl. reservation, som innebär bifall till regeringens proposition. Detta yrkande har också nyss vunnit majoritet i första kammaren.

Herr **Boman:** Herr talman! Eftersom även jag tillhör reservanterna skall jag be att med några ord få deklarera mitt ståndpunktstagande. Eftersom första kammaren redan tagit reservationen kan jag fatta mig mycket kort.

Jag kan icke underlåta att uttala min tillfredsställelse över att denna proposition om utökning av lokalportoområdena blivit framlagd. Denna min tillfredsställelse är så mycket större som full enighet råder inom utskottet, då det gäller denna punkt. Jag kan försäkra, att man ute i landsorten är mycket lyhörd för alla de förslag, som framläggas för att få fram samma förmåner på landet som i städerna.

Då regeringen nu föreslår en höjning av lokalportot har jag en stark känsla av att departementschefen känt sig förpliktad att anvisa täckning för de minskade inkomster, som en utvidgning av lokalportoområdena medför. Inkomstminskningen har ju beräknats till 460 000 kronor. Siffran kan ju diskuteras. Den är ju bara beräknad. Jag kan för min del emellertid icke dela utskottets uppfattning, att ett bifall till propositionen skulle innebära, att man förringade värdet av de utvidgade lokalportoområdena på landsbygden. Det förhåller sig ju i alla fall så, att i och med att lokalportoområdena bli utvidgade, sänkes dock inom dessa områden portoavgiften från tidigare 20 öre till 15 öre.

Jag kan icke heller dela den uppfattning, som utskottet gör gällande, då det med hänvisning till postverkets överskott finner detta verks ekonomiska ställning vara så god, att dessa 460 000 kronor icke spela någon roll. Jag har en stark känsla av att i nuvarande ekonomiska läge har man all anledning att tillvarata alla möjligheter att få täckning för de utgifter, som vi besluta. Generalpoststyrelsen säger i sitt yttrande, att under normala förhållanden är inkomstminskningen icke av den storleksordning, att den skulle utgöra hinder för frågans lösning, men i nuvarande ekonomiska läge finner styrelsen den vara betänklig. Jag tror därför, att man bör iakttaga viss försiktighet på denna punkt. Minskar man postverkets inkomster, minskar man också dess möjligheter att tillgodose landsbygdens behov. Vi på landsbygden äro fullt på det klara med att om vi skola få en förbättring, måste vi också räkna med vad denna förbättring kostar. För min del är jag övertygad om att ingen i landsorten kommer att klaga över denna portohöjning. Jag tror, att klagomålen äro mest att finna i städerna, och man får i all rimlighets namn dock erkänna, att städerna ha betydligt större förmåner i postalt hänseende än vad landsbygden har. Jag erinrar om att invånarna i städerna få sin post hemburen och nedlagd i brevlådorna flera gånger om dagen, under det att man i landsorten på många håll har lantbrevbäring två à tre gånger i veckan och kanske ändå får gå ganska långt för att hämta sin post.

Jag skall, herr talman, icke uppehålla mig längre med att diskutera denna sak, men jag ber att få understryka, vad departementschefen sagt i slutet av propositionen, nämligen att en höjning av lokalportot skulle komma att skapa ett gynnsamt utgångsläge för en framtida övergång till ett enhetligt riksporto. Det är en reform som vi ute i landsorten länge längtat efter och som jag är övertygad om att alla där skulle hälsa med den största tillfredsställelse. Jag ber, herr talman, att till sist få uttala den förhoppningen, att den dagen inte skall vara alltför långt avlägsen, då det blir möjligt att genomföra denna reform.

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. (Forts.)

Med vad jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, vilket innebär ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition i dess helhet.

Häruti instämde herr *Sandberg*.

Herr **Björklund:** Herr talman! När riksdagen 1942 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde, att man, i den mån det var möjligt, skulle se till, att lokalportoområdena på landsbygden bleve större, sades det i samband med denna skrivelse ingenting om att den förmån som landsbygden på detta sätt skulle få genom att lokalportoområdena bleve större skulle kompenseras genom en höjning av lokalportot. Nu kan man ju ha mycket skiftande uppfattningar i denna fråga. Jag gör inte anspråk på att företräda någon storstad eller landsbygden, utan jag ser saken tämligen lidelsefritt, när det gäller att taga ståndpunkt till dessa ökade portokostnader.

Det är nog sant, och jag vill ge kommunikationsministern rätt däri, att man i regel bör söka anvisa utvägar att få inkomster till att täcka ökade utgifter med. Det kan emellertid finnas undantag, och ett fullviktigt sådant undantag anser jag här föreligga. Postverket är en hela det svenska folkets angelägenhet i högre grad, än något annat statligt verk kan anses vara. Det betjänar människorna i deras korrespondens med varandra och tar en mycket skälig avgift för de brev och bud som skickas från den ena individen eller firman till den andra. Här är det fråga om en kostnadsökning på 460 000 kronor. Postverket har vid prövning av detta ärende icke funnit det på något sätt nödvändigt att täcka denna ökade kostnad, och jag förstår postverket i detta fall. Ty när man under ett par år ökat sina inkomster med bortåt ett tjugutal miljoner kronor, så är det ju ganska rimligt, om man anser, att människorna skola få möjlighet att på bästa möjliga sätt korrespondera med varandra och att detta skall ske med så små kostnader som möjligt för individer och företag. Kungl. Maj:t har emellertid ansett, att det är rimligt, att man i detta fall täcker de ökade kostnaderna genom att höja lokalportot. Jag måste en liten stund ägna intresse åt den saken.

År 1920 hade man ju ett enhetsporto, om vilket det har så varmt talats i närvarande stund. Jag vill inom parentes stryka under, att ingen kan vara en varmare anhängare av detta enhetsporto än jag. Men jag tror inte, att det går att komma fram till ett enhetsporto, med mindre man kan få ned det till låt mig säga 10 öre. Vi torde emellertid ha tämligen svårt att bringa ned portot ända därhän, att postverket kan betjäna människorna för samma kostnader för vilka privata firmor kunna utföra det uppdrag det här gäller. Ända till dess vi kommit därhän, torde det vara nödvändigt att bibehålla ett lokalporto och ett riksporto.

När vi 1920 hade ett enhetsporto, vad var det då som hände i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och flera andra städer i landet? Jag anser för min del, att man skall vara rädd om postverket, och jag tycker, att postverket skall ensamt sköta denna befordran av brev och värdeförsändelser som man från början avsett skulle vara dess uppgift. På grund av det högre porto på 15 öre som införts kom man i den situationen, att det överallt i dessa större städer uppstod privata firmor som togo hand om och delade ut lokalbrev. Man kan ju bagatellisera denna sak; man kan säga, att man inte tror på något sådant. Den gången var det i varje fall på det sättet, att man var nödsakad att återinföra lokalportot. Detta visar enligt mitt förmenande, att tiden den gången inte var mogen för ett enhetsporto, och lika litet som den var mogen för det då, lika litet är den det i dag — det vill jag säga till herr

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. (Forts.)

statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet. Vår gemensamma önskan att komma fram till ett enhetsporto få vi aldrig se förverkligad, så länge portosatsen är så hög som 15 öre, såvida vi fortfarande vilja åt postverket helt bevara den uppgift som det för närvarande har att befordra försändelser åt svenska folket.

Nu sade herr statsrådet mycket försiktigt, att det var svårt att bedöma, vad resultatet skulle bli, om man nu antingen tog denna femöring i ökat lokalporto eller man avstod från att taga ut den. Jag vill gärna ge honom rätt i att det är ytterst svårt att bedöma den saken. Postverket har emellertid beräknat, att under förutsättning av att man inte höjde lokalportot den ökade kostnad som fölle på postverket — och naturligtvis i sista hand på de enskilda individerna — skulle belöpa sig till 460 000 kronor. Men postverket har — jag upprepar det ännu en gång — icke på något sätt i sin utredning och sitt yttrande till Kungl. Maj:t pekat på att det skulle vara nödvändigt, att man tog ut detta belopp genom ett ökat lokalporto, utan man anser väl från postverkets sida, att det är rimligt, att postverket får bära den ökade kostnad som de större lokalportoområdena på landsbygden medföra. Jag kan naturligtvis inte göra anspråk på att kunna nämna siffror på vad det skulle betyda i minskade inkomster för postverket, om man — som otvivelaktigt blir fallet, om man höjer lokalportot — skulle få dessa enskilda firmor, som skulle ta som sin uppgift att förmedla lokalförsändelser mellan olika individer och olika firmor. Postverket har emellertid gjort en beräkning även på denna punkt och sagt, att det därigenom skulle förlora minst en miljon kronor. Skillnaden mellan en miljon och 460 000 kronor är dock så pass avsevärd, att jag tycker, att man även bör taga hänsyn till denna beräkning från postverkets sida, att man skulle kunna tänkas förlora minst en miljon kronor, därest man sloge in på den vägen, att man höjde lokalportot.

Härtill kommer en annan viktig fråga. Postverket har, mina damer och herrar, statsanställt folk för att sköta dess åligganden. Detta folk kan man icke skicka ut i skogarna för att hugga ved eller någon annanstans, utan detta folk skall postverket fortfarande behålla. Det sköter nu om den distribution av försändelser som för närvarande äger rum, men jag kan inte förstå annat, än att denna distribution skulle komma att minskas. Har man emellertid i en rörelse — det må vara ett statens verk eller ett privat företag — en viss arbetskraft anställd för att utföra ett visst arbete, är det väl meningen, att denna arbetskraft skall utnyttjas, så långt det är möjligt. Här avlyfter man väsentliga delar av rörelsen från postverket, men staten skall fortfarande betala löner till de i postverkets tjänst anställda. När det samtidigt startas en hel del firmor här i landet som åtaga sig uppgiften att befordra försändelser till ett billigare pris än vad postverket gör, då skall staten avlöna postverkets personal, och de privata företagen ta förtjänsten av det hela. Jag tror inte, att man här är inne på rätt väg.

Det är klart, att man kan anlägga olika synpunkter på allt detta. Jag för min del är emellertid mycket mån om att man åt postverket bibehåller alla de arbetsuppgifter som egentligen äro ämnade åt detsamma, och jag anser, att den väg som utskottet i detta fall rekommenderar är den härvidlag bästa.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Det kan kanske vara anledning att, även om utskottets talesman gjort det förut, här ett ögonblick dröja vid utgångspunkten för denna frågas behandling.

Utgångsläget är att finna i det beslut som riksdagens båda kamrar fattade 1942. Vid detta tillfälle förelågo motioner om höjning av lokalportot. Efter hem-

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. (Forts.)

ställan av bevillningsutskottet avslogo båda kamrarna dessa motioner, säkerligen på grund av en bestämd varning mot att vidtaga en sådan åtgärd som generalpoststyrelsen hade meddelat riksdagen. Generalpoststyrelsen förklarade, som kammarens ledamöter helt visst erinra sig, att därest man företoge en sådan höjning, skulle det sedermera bli ytterst svårt att få tillbaka det klientel som då sannolikt skulle falla bort. Generalpoststyrelsen hade nämligen sina erfarenheter från början av 1920-talet, då en sådan höjning vidtogs och postverket förlorade ungefär en tredjedel av den del av dess klientel som använde sig av lokalporto. Med en sådan smärtsam erfarenhet i minnet varnade generalpoststyrelsen för en höjning av lokalportot, och riksdagens båda kamrar togo liksom bevillningsutskottet denna varning ad notam och avslogo motionerna. Däremot skrev riksdagen till Kungl. Maj:t och anhöll, att Konungen skulle föranstalta om en utvidgning av lokalportots tillämplighetsområde på landsbygden för att på detta sätt få till stånd en utjämning i förhållandena på detta område mellan land och stad. Det var ju inte någon särskild meningsskiljaktighet i kamrarna på denna punkt. Däremot uttalade sig riksdagen inte på något sätt för att en sådan förmån skulle förorsaka ökade kostnader vare sig för landsbygdens befolkning eller för städernas befolkning.

Nu har Kungl. Maj:t effektuerat, vad riksdagen begärde. Man har anmodat generalpoststyrelsen att verkställa den nödvändiga utredningen. Denna har kommit Kungl. Maj:t tillhanda, och den går ut på ett visst nytt system. Om detta föreligger ingen meningsskiljaktighet. Men sedan har regeringen gjort något som riksdagen icke har begärt och, vilket är att observera, icke heller generalpoststyrelsen begärt. Kungl. Maj:t har till denna utvidgning av lokalportots tillämplighetsområde knutit en höjning av lokalportot. Jag vill ännu en gång erinra om att riksdagen icke har begärt detta och att generalpoststyrelsen icke heller har ifrågasatt det, utan det är en åtgärd alldeles vid sidan av vad riksdagen har önskat.

Nu kan jag för min del, såsom jag ser denna sak, icke underlåta att ge uttryck åt en ganska stor överraskning över detta tillvägagångssätt. Ty vad innebär det i realiteten? Jo, det innebär faktiskt, att man med ena handen ger landsbygdens folk en viss förmån men i samma ögonblick med den andra handen tar tillbaka en större del av denna förmån genom att man höjer priset. Man reducerar i varje fall förmånen med 50 procent, och därför är jag ganska överraskad över att representanter för landsbygden här ansett sig kunna tala för reservationen.

En av de omständigheter, som för mig varit utslagsgivande, när jag tagit ståndpunkt till denna sak och när jag väckt min motion, har varit det tillstånd vari postverkets allmänna rörelse befinner sig. Jag har inte kunnat undgå att fästa mig vid att postverket numera har en ganska god ekonomi. Under debatten här har det ju redan påpekats, hurusom postverket räknar med en vinst under nästa budgetår på ungefär 43 miljoner kronor. Kostnaderna för den utvidgning av lokalportots tillämplighetsområde som man ifrågasatt och som man i allo är överens om äro upptagna till 463 000 kronor. Jag anser, att denna kostnad icke är större, än att den mycket väl kan bäras av ett verk som räknar med en vinst på 43 miljoner kronor. Jag skall be att få erinra om hurusom postverkets vinst ökats, delvis beroende naturligtvis på den goda skötseln av detta verk men delvis beroende på den allmänna blomstringen inom näringslivet, som ju står för den väsentliga delen av postverkets inkomster. Postverkets vinst, som i riksstaten för budgetåret 1941/1942 var beräknad till 10 miljoner kronor, hade för budgetåret 1942/1943 upptagits till 30 miljoner kronor och för budgetåret 1943/1944 till 35 miljoner kronor. I budgetförslaget för 1944/1945 är den, som jag för ett ögonblick sedan nämnde, beräknad till 43 miljoner kronor. Detta är endast delvis beroende på den portoförhöjning som vidtogs 1942.

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. (Forts.)

När man närmare tränger in i detta siffermaterial, så fastnar man för en ganska intressant iakttagelse, nämligen att det är frankoteckensuppbörden, den dominerande inkomstposten för postverket, som visar en utomordentligt stor ökning alldeles oavsett portohöjningen. Frankoteckensuppbörden har haft en ökning under tiden 1 januari—30 september 1943 på ej mindre än 6,7 procent i jämförelse med motsvarande tid 1942. Under hela året 1942 uppgick ökningen i förhållande till näst föregående år till 6,1 procent. Jag tror således, att man inte med skäl kan påstå, att det här är fråga om ett verk som har en ansträngd ekonomi.

Det har i den kungl. propositionen som motiv för att koppla ihop en portohöjning med den förmån som man vill ge landsbygden anförts, vilket jag tycker är ganska sökt, att en sådan åtgärd skulle kunna innebära en god förberedelse för en övergång till ett enhetligt riksporto. Man antyder då, att ett sådant enhetligt porto inte skulle vara 20 öre, som det nu är i lägsta viktklassen, utan 15 öre. Detta låter naturligtvis bestickande, och jag föreställer mig, att kammarens ledamöter ha observerat detta. Men å andra sidan kan man inte undgå att konstatera, att det i propositionen icke föreligger någon som helst utredning som stöder möjligheten av en sådan sänkning. Huruvida en sådan utredning har företagits, huruvida departementschefen har haft en sådan till sitt förfogande, därom vet jag ingenting. Men i varje fall finns ingen sådan utredning redovisad i de handlingar som tillställts riksdagen eller bevillningsutskottet. Det förhåller sig ju så, att vi här i riksdagen i allmänhet inte äro benägna att fatta ståndpunkt till en sak, utan att vi äro medvetna om vad vi göra och utan att vi ha något material att stödja oss på. Så är emellertid inte fallet, när det gäller detta resonemang rörande en framtida övergång till ett enhetligt riksporto. Om jag, herr talman, får säga min egen anspråkslösa mening i detta fall, så är det nog den, att komma vi att få ett enhetligt riksporto någon gång, är det ytterst tvivelaktigt, om det blir 15 öre. Tvärtom är det mycket sannolikt, att det blir 20 öre. Jag tror alltså inte, att detta avsnitt av den kungl. propositionen är förtjänt av alltför stor uppmärksamhet.

Emellertid fäste jag mig vid en passus i departementschefens anförande här för en stund sedan, som mystifierade mig ganska betydligt. Jag kanske inte har tillbörligt satt mig in i dessa ting, och i så fall ber jag om ursäkt härför, men jag tror, att i så fall en sådan okunnighet är för handen även hos andra ledamöter av kammaren som lyssnade till statsrådets framställning för ett par minuter sedan. Statsrådet förmenade, att postverket ingalunda vore en så lukrativ affär, som man här velat göra gällande. Statsrådet medgav visserligen, att vinsten här är upptagen till 43 miljoner kronor, men, sade statsrådet — och jag tror icke, att jag gör mig skyldig till någon missuppfattning härvidlag — av dessa 43 miljoner kronor gå 30 miljoner kronor åt att betala kostnaderna för tjänstebrev och andra statliga försändelser. Jag tror, att orden föllo ungefär på detta sätt, och jag ser nu på statsrådet, att jag uppfattat detta riktigt. Men denna upplysning kan icke vara i överensstämmelse med det verkliga förhållandet. Ty det skulle ju innebära — så fattar i varje fall jag saken — att postverkets vinst på bestyret med de statliga försändelserna skulle vara 30 miljoner kronor, eftersom den samlade vinsten är 43 miljoner kronor och statsrådet gjort gällande, att av dessa 43 miljoner kronor 30 miljoner skulle kunna hänföras till bestyret med statliga försändelser. Alltså skulle postverkets vinst på bestyret med statliga försändelser vara 30 miljoner kronor. Men detta kan, såvitt jag förstår, icke vara fallet. Jag har gått tillbaka till huvudtiteln, och jag har närmare studerat riksräkenskapsverkets beräkningar i detta fall. Där finner jag då, att frankoteckensuppbörden är den största inkomstpost som postverket har, och den beräknas för år 1944 ge en inkomst på 98,8 miljoner

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. (Forts.)

kronor. Det är den dominerande posten. Sedan komma en del inkomstposter som kunna hänföras under den grupp av postverkets inkomster — icke dess *vinst* utan dess *inkomster* — som avser bestyret med statliga försändelser. Där ha vi då den betydande posten »inkomster för befordran av tjänsteförsändelser» 19,5 miljoner kronor — det var väl väsentligen denna post som statsrådet syftade på — och en inkomst av militärbrev på 5 miljoner kronor, inkomst på enskildas försändelser i ransoneringshänseende — vilka numera bekostas av statsverket — uppgående till 4 250 000 kronor. Vidare ha vi en inkomstpost avseende ersättning för bestyret med statsskatteuppbörden på 2 miljoner kronor och så en inkomst på utbetalning av folkpensioner på 1,5 miljon kronor o. s. v. Lägger man ihop postverkets inkomster av dessa ting, kommer man ungefär till siffran 30 milj. kronor — postverkets hela inkomst är beräknad till 169 200 000 kronor. Siffran 30 miljoner är alltså nog riktig i och för sig, men det är en *inkomst*siffra och icke en *vinst*siffra, och det förändrar kanske bedömningen av problemet.

Har jag misstagit mig på den punkten, beklagar jag det. Jag förutsätter emellertid, att statsrådet är redo att lämna någon liten upplysning, som kan skänka nödig klarhet härvidlag.

Jag skall, herr talman, för ögonblicket inskränka mig till detta och hemställer om bifall till bevillningsutskottets betänkande.

I detta anförande instämde herr *Henriksson*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss:** Herr talman! Om jag ber att få säga några ord i denna fråga, är det, såsom kammarens ledamöter torde förstå, därför att jag naturligtvis har givit mitt stöd åt kommunikationsministern, när han velat att vi inte skola förlora den halva miljon på postverkets inkomster, som skulle gå förlorad, om man endast genomförde utvidgningen av lokalportoområdena och icke samtidigt höjde lokalportot.

Jag säger liksom den förste talesmannen för utskottet här, att om dessa saker kan man givetvis ha delade meningar. Det är inte möjligt att med någon säkerhet avgöra, vem som har rätt på de olika punkterna. Detta gäller särskilt frågan om portots storlek i framtiden. Men när den siste talaren direkt betvivlade, att det kan bli tal om en sänkning av det allmänna postportot, byggde han tydligen på den föreställningen, att det överhuvud taget inte skall bli någon sänkning av vår kostnads- och prisnivå. Det är möjligt att han får rätt, men hittills har man ju vid övervägandena på olika områden utgått ifrån att kostnadsnivån skall sänkas, när kriget är slut, och att det alltså skall finnas förutsättningar för en återgång till tidigare gällande priser. Det vore då ganska naturligt, om det även beträffande postportot, där ju höjningen kommit till på grund av de stegrade priserna under kriget, kunde ske en återgång.

Under sådana förhållanden skulle det nog också föreligga möjligheter till genomförande av det enhetliga porto, som utskottets förste talesman förklarade, att han sedan gammalt var livlig anhängare av. Jag kan inte ge några särskilda motiv, varför jag själv också sedan gammalt har den uppfattningen, att ett enhetligt porto vore önskvärt. Men det är ju inte rationellt att inom vårt land försöka differentiera kostnaderna för brevbefordringen efter vad man skulle kunna kalla postverkets egna kostnader. Det är ju också bara på en enda punkt, som det skett en differentiering, och den har säkerligen inte framkallats av någon önskan att ge de större städernas befolkning någon extra förmån, utan den har skett därför att man i viss mån varit rädd för privat konkurrens där. Huruvida den farhågan även i fortsättningen kommer att vara så stark, att postverket inte vågar sig på att förorda ett enhetligt porto,

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. (Forts.)

när förutsättningar därför föreligga, är bättre att inte nu uttala sig om, även om man skulle önska att denna farhåga inte finge sådan styrka. Men den kan dock inte utgöra tillräcklig anledning för att tala om att den höjning, som nu föreslås, skulle kunna medföra risker. Kunde vi före kriget klara oss med ett allmänt porto på 15 öre och ett lokalporto på 10 öre, böra vi väl nu kunna godtaga ett lokalporto på 15 öre, när det allmänna portot är 20 öre. Procentuellt sett är visserligen skillnaden något mindre mellan 15 och 20 öre än mellan 10 och 15 öre, men ingen vill väl påstå, att detta skulle medföra en verklig ändring av tidigare rådande förhållanden.

Jag anser alltså, att tills vidare bör denna differentiering få bestå, och vad som sedan kommer att hända, få vi väl se, när vi kommit så långt.

Jag begärde emellertid egentligen ordet för att beröra två andra saker.

Det kan ju förefalla, som om en halv miljon kronor är en rätt liten summa. Vi ha ju, inte minst under de senaste åren, vant oss vid att räkna med summor av helt andra storleksordningar både när det gäller inkomster och utgifter, och det tycks, som om de flesta nu skulle resonera som så, att staten relativt lätt skulle kunna avstå från denna halva miljon. Det är klart, att staten kan göra det, både här och på en andra punkt och på en tredje punkt. Men det går inte att generellt säga, att det är fråga om en så liten inkomst, att man inte behöver bekymra sig så mycket om den — det vet inte minst den, som blivit tvungen både att lägga fram förslag om stora utgifter och att själv förorda såväl stora utgifter som anskaffandet av mycket höga inkomster. Jag tror att om man skulle ge efter för lockelsen att på varje särskild punkt resonera som så, att en halv eller en miljon kronor o. s. v. inte betyder så mycket, skulle man taga ett steg för långt från den väg, som vi måste gå. Och detta så mycket mer i detta fall, som den andra punkt, som jag ville understryka, är att postverkets ställning inte är så lysande, som man får ett intryck av, när man hör talas om de 43 miljonerna.

Vad kommunikationsministern åsyftade med sitt uttalande var, inte att statens egna försändelser skulle kosta postverket 30 miljoner kronor, utan att om man ser efter i statsverkspropositionen, skall man finna att mot de på inkomstsidan upptagna 43 miljonerna för postverket, stå under sjätte huvudtiteln inte mindre än 31,5 milj. kronor, som staten själv betalar. Lägger jag därtill de 1,5 milj. kronor, som återfinnas under femte huvudtiteln, betalar staten faktiskt 33 milj. kronor av de 43 miljonerna. Det är klart att det är för nyttiga tjänster, som postverket utfört, som staten betalar dessa pengar, men bilden blir dock en helt annan, om vi komma överens om att det är den våldsamma ansvällningen under krisen av militärbrev etc., som medfört att posten har så stora inkomster. Drar man av vad staten själv betalar till sitt eget postverk, återstå inte mer än 10 milj. kronor. — Det är läget, som man har att räkna med.

Jag förstår mycket väl, att de, som leva i de städer, där man kan dra nytta av 10-öresportot, inte gärna vilja avstå från den favör, som 10-öresportot utgör. Men om jag ser på hela landets postväsende, inte minst landsbygdens, där postgången är så mycket sämre än i städerna och där förbättringar på olika sätt kunna vara nödvändiga, måste det vara ett intresse att hålla uppe postverkets inkomster för att göra det lättare för postverket att genomföra sådana förbättringar.

Om jag alltså ställer frågan på följande sätt: är det bättre att man avstår från en inkomst på en halv miljon kronor av portot för lokalbrev eller bör staten få den halva miljonen och använda den till förbättringar av de tjänster, som postverket gör hela landet, då tycker jag inte att man kan tveka om svaret. Det är bättre att staten får den halva miljonen och vi få tjänsterna.

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. (Forts.)

Därför förefaller det mig, som om det, trots de delade meningar man kan ha på olika punkter, vore riktigast att följa Kungl. Maj:t, d. v. s. reservanterna.

Herr **Hagberg** i Malmö erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Finansministerns yttrande ger mig, såvitt jag kan förstå, rätt i min tolkning av vad kommunikationsministern här anfört. Det 30-tal milj. kronor, som det talats om, äro inte postverkets *vinst*, utan postverkets *inkomst* på bestyret med statens försändelser. Det bestyrktes av vad finansministern nu sagt, och jag är tacksam för att ha fått klarhet på denna punkt.

Nu kan man naturligtvis säga, att dessa 33 miljoner i alla fall tagas av statens egna medel, men å andra sidan får man inte glömma, att skulle man inte för dessa försändelser anlita postverket, måste man anlita någon annan, och utgiften är således ofrånkomlig ur statsverkets synpunkt.

Nu har emellertid inte postverket — om jag inte är alldeles oriktigt underrättad — någon som helst vinst på bestyret med statens försändelser, alltså tjänstebrev, pensionsärenden och allt vad det nu gäller, utan de 43 milj. kronor, som utgöra postverkets vinst, torde i allt väsentligt hänföra sig till postverkets distribution av försändelser från privata trafikanter, alltså enskilda medborgare, näringslivet o. s. v.

Jag är, som sagt, glad över att denna dock mycket viktiga detalj nu har blivit klarlagd.

Herr **Björklund**, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Om herr statsrådet och chefen för finansdepartementet kunnat övertyga mig om att vi om vi följa den linje som han rekommenderar verkligen skulle få de 460 000 kronorna och inte i stället förlora 1 miljon kronor, så skulle jag inte ha upptagit någon diskussion, vare sig med honom eller med någon annan i denna kammare på den punkten. Men jag är fortfarande övertygad om att en höjning av lokalportot skulle medföra en ren förlust för statsverket, inte minst beroende på vad jag framhöll i slutet av mitt förra anförande, nämligen att här har man folk i statens tjänst för att fullgöra denna uppgift, och dem måste man behålla och betala löner till, även om de inkomster, som skulle tillfalla postverket, i stället komma att gå till privata företagare. Det är min livliga uppfattning, att så kommer att bli förhållandet, och innan jag blivit omvänd på den punkten, kan jag inte biträda det förslag, som föreligger i reservationen.

Det är klart, att jag inte underskattar en halv miljon. Det bör man ju framför allt inte göra, om man sitter såsom Svea rikes finansminister, inte ens om man sitter i riksdagens bevillningsutskott gör man det. Det finns en del herrar här, som helt lättvindigt velat pö om pö eller helst på en gång plocka bort inkomster för staten på 300 milj. kronor, men de befinna sig i dag på en linje, där jag inte befinner mig.

När finansministern kommit med sina förslag om att i form av skatt taga ut åtskilligt av de inkomster, som medborgarna ha, har jag nog många gånger tyckt att det varit ganska magstarkt, men jag har biträtt förslagen därför att jag vetat det varit lika magstarkt för finansministern själv att lägga fram dem.

Vi äro alla i denna församling på det klara med att skatterna, av vilken art de vara må, för närvarande äro så pass höga, att om herr finansministern för en gång skulle kunna släppa efter en liten gnutta, skulle det inte skada, utan det skulle kanske i stället lätta upp humöret.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets betänkande.

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. (Forts.)

Härefter yttrade:

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Det är kanske litet vågat av en representant för Stockholm att här taga till orda, ty Stockholm är ju ibland litet illa omtyckt, på grund av de förmåner, både inbillade och verkliga sådana, som medborgarna i den staden skulle ha, och det gäller just nu en sådan förmån.

Jag begärde ordet närmast för att något beröra den reservation, som här är fogad till utskottets betänkande och som ju segrade i voteringen i första kammaren, men innan jag gör det, skall jag be att få säga några ord i anledning av vad finansministern här yttrat.

Finansministern framhöll, att när man bedömer postverkets inkomster, måste man därur bryta ut de olika departementens kostnader för olika postförsändelser, och gjorde man det, så fann man att postverket i själva verket inte gjorde några våldsamt stora förtjänster. Men det är väl ändå en rätt underlig matematik. Om nu postverket, utöver de inkomster, som inlevereras till staten, tillhandagår staten med vissa tjänster, som staten kan låta postverket göra, har väl postverket i själva verket mycket stora både inkomster och förtjänster, som, enligt vad som står i utskottets betänkande, belöpa sig till 9 milj. kronor mer än något år tidigare. Man har sålunda tjänat 9 milj. kronor på den portohöjning, som tidigare beslutats av riksdagen.

I reservationen gör man ett uttalande, som jag skall be att få citera. Det heter där: »Vad angår den ökade belastning, som skulle kunna anses uppkomma för befolkningen i städer och stadsliknande samhällen genom den föreslagna höjningen av lokalportot, får utskottet framhålla, att den därav föranledda kostnadsökningen för denna befolkning enligt utskottets mening väsentligen torde komma att drabba de till sådana samhällen lokaliserade näringsföretagen.» Och i fortsättningen säger man att näringsföretagen nog ha förstånd tillräckligt för att taga ut denna ökade kostnad av sin kundkrets. Vilka är det då, som i själva verket få betala denna portohöjning? Jo, det skulle — enligt vad reservanterna vilja att utskottet skall säga — bli den befolkning, som inte själv använder sig av lokalportot. Det skulle i många fall bli den fattigaste befolkningen i de stora samhällena, som i själva verket får betala höjningen.

I en stad som Stockholm och i andra större städer och samhällen finns det också en hel rad små organisationer, som inte ha någon starkare ekonomisk ställning, utan som ha svårt att få debet och kredit att gå ihop. Dessa organisationer ha i mycket stor utsträckning använt sig av lokalportoförsändelser, och de skulle alltså nu få vidkännas en ökad utgift av 5 öre för varje sådan försändelse. Jag vet att här i Stockholm finnas många föreningar med 150 à 200 medlemmar, som inte ha möjlighet att annonsera i tidningarna om sina möten och sådant, utan de skicka i stället sina kallelser och meddelanden som lokalbrev, ibland kanske också såsom korsbandsförsändelser, därför att detta blir billigare — många gånger kanske man får göra så, att man cyklar omkring till medlemmarna och lägger ned ett meddelande i brevlådan om att det är möte den och den dagen. För dessa små organisationer liksom för många enskilda blir det givetvis en ganska dryg merkostnad, som kommer att läggas på dem genom höjningen av lokalportot.

Och observerar därtill näringslivet tillräckligt tydligt vad reservanterna här sagt, blir det inte bara de fattiga, som bo på orter, där det finns lokalporto, som komma att få betala litet mer, utan också de fattiga, som bo på orter, där man redan har ett porto på 20 öre för ett brev om 20 gram — fastän

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. (Forts.)
denna merkostnad kommer givetvis att tagas ut på andra vägar än genom posten.

Det kunde vara mycket mer att säga om denna fråga, men eftersom den redan är avgjord i första kammaren och det väl är att förmoda att beslutet går i samma riktning här, skall jag inte uppehålla kammarens tid längre. Jag vädjar emellertid till kammaren att bifalla utskottets förslag och avslå den vid betänkandet fogade reservationen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss:** Herr talman! Med anledning av vad den siste talaren anförde vill jag säga, att man vågar väl ändå förutsätta, att de ökade kostnader, som affärslivet kan få genom en höjning av lokalportot, skola vara av så begränsad omfattning, att de icke behöva föranleda några prishöjningar. När den stora överenskommelsen om prisstopp genomfördes, innebar det ju att alla mindre kostnadsökningar — allra helst sådana av så liten storleksordning som dem det här kan bli fråga om — icke skulle få läggas till grund för några prishöjningar.

Och när man för fram deras intressen, som bo t. ex. i Stockholm eller de andra stora städerna, skall man inte glömma, att den senaste höjningen av portot, alltså av riksportot från 15 till 20 öre, endast drabbade dem, som icke ha möjlighet att skicka lokalbrev. Denna höjning av det allmänna portot med 33 procent motsvarades icke av någon som helst höjning av lokalportot. Därvidlag finns alltså en favör kvar, om man nu skall tala om sådan, något som jag tycker spelar en fullständigt underordnad roll i denna fråga, där det finns så många andra hänsyn att taga.

Slutligen kan jag inte underlåta att än en gång komma tillbaka till vad herr Björklund här sagt.

Det verkade, som om herr Björklund redan såge framför sig en sådan situation, att postverket, på grund av att man minskade skillnaden mellan det allmänna portot och lokalportot till 5 öre, inte hade arbete nog åt sina anställda, som emellertid inte kunde avskedas eller skickas ut på arbete i skogen eller på andra håll. Men jag vill erinra om att denna portoskillnad redan tidigare varit 5 öre. Före kriget och innan den senaste portohöjningen företogs, var lokalportot 10 öre och det allmänna portot 15 öre. Denna skillnad på fem öre är visserligen, såsom jag förut nämnde, procentuellt sett större än skillnaden mellan 15 och 20 öre, då den förra kan räknas till 50 procent, medan den senare endast blir 33 procent. Men nog får väl herr Björklund erkänna, att han inte själv tror att denna lilla olikhet kommer att föranleda någon arbetslöshet inom postverket.

Herr **Hammarlund:** Herr talman! Herr Björklund talade om vissa lättvindiga personer, som i denna fråga ställt sig på samma linje som finansministern, men som förut velat plocka bort 300 miljoner kronor från statsverket. Gentemot detta vill jag framhålla, att vi ha velat sätta någonting annat i stället, som skulle givit statsverket ersättning för dessa 300 miljoner kronor. Leva vi till i morgon, komma vi att i bevillningsutskottet få justera ett betänkande, av vilket det framgår, att av vissa lättvindiga herrar här i kammaren väckts motioner, som om de bifölles, helt säkert skulle fullt ut giva statsverket täckning för de 300 miljonerna.

Herr **Björklund:** Herr talman! Även om de motioner, som herr Hammarlund åsyftade, skulle komma att av riksdagen bifallas, vilket troligen ej kommer att ske, räcker det icke på långt när till de där 300 miljonerna, ty det rör sig, såvitt mitt minne icke sviker mig, icke om mer än sammanlagt 191 mil-

Ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. (Forts.)

joner kronor. Därmed må emellertid vara hur som helst. Jag begärde ordet närmast för att till herr statrådet och chefen för finansdepartementet säga, att jag tror på vad jag sagt, även om det inte skulle bliva någon större arbetslöshet inom postverket på grund av de åtgärder, som man nu vidtager. Jag erinrar om vad som hände åren 1920—1922. Man höjde då postportot till 20 öre och avskaffade lokalportot, men staten förlorade så mycket pengar på detta, så att man blev tvungen att återinföra lokalportot.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid bevillningsutskottets förevarande betänkande nr 13 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

§ 17.

Motioner om ändrade grunder för tilldelande av understöd åt vissa växelstationsföreståndare vid telegrafverket.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckta motioner om ändrade grunder för tilldelande av understöd åt vissa växelstationsföreståndare vid telegrafverket.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hällgren:** Herr talman! Det finns tre kategorier växelstationsföreståndare. Växelstationsföreståndare vid stationer med över 35 abonnenter kunna efter femton tjänsteår och femtio levnadsår erhålla ålderdomsunderstöd utan behovsprövning. Föreståndare vid växelstationer med mellan 20—35 abonnenter erhålla engångsersättning efter femton tjänsteår och femtio levnadsår utan behovsprövning. Slutligen ha vi en liten grupp av stationsföreståndare vid stationer med över 35 abonnenter, som avgå till följd av växelstationens automatisering. Även om de ha femton tjänsteår och femtio levnadsår, skall särskild behovsprövning äga rum, innan de kunna erhålla understöd. Vi ha väckt motion om att denna grupp skall jämställas med övriga grupper av växelstationsföreståndare. Bankoutskottet har i sitt utlåtande ställt sig ganska sympatiskt till de i båda kamrarna väckta motionerna i ämnet. Utskottet säger, att vid en förnyad behandling av ärendet har utskottet ansett, att skälen för behovsprövningens slopande icke kunna frånkännas berättigande och att det särskilt synes vara mindre tillfredsställande, att personer, som vid entledigande nått en relativt framskriden levnadsålder, endast efter behovsprövning skulle kunna tillerkännas årligt understöd. Vidare säger utskottet, att det synes utskottet rimligen böra ankomma på Kungl. Maj:t att låta verkställa den utredning i ämnet, som må befinnas påkallad före närmare ställningstagande härutinnan, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill förhållandena kunna

Motioner om ändrade grunder för tilldelande av understöd åt vissa växelstationsföreståndare vid telegrafverket. (Forts.)

giva anledning. Emellertid slutar utskottet med att yrka avslag på de föreliggande motionerna. Jag fattar utskottets ställningstagande så, att utskottet önskar, att Kungl. Maj:t skall utreda frågan och lägga fram det förslag, vartill utredningen kan giva anledning. Egentligen borde ju utskottet hemställt, att riksdagen måtte besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i ärendet. Emellertid har väl utskottet fallit för frestelsen att följa den praxis, som på senare tid alltmera börjat tillämpas i en del utskott, att sticka in i motiveringen vad man borde skrivit i klämmen. Jag fattar utskottets utlåtande på nyss angivet sätt och kommer därför givetvis icke att framställa något yrkande om bifall till motionerna, men jag skulle vilja vädja till Kungl. Maj:t att Kungl. Maj:t tager utskottets motivering ad notam, så att Kungl. Maj:t låter verkställa utredning och därefter för riksdagen framlägger det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Herr **Svedman:** Herr talman! Den här föreliggande frågan berördes i förbigående i en till fjolårets riksdag framlagd proposition, vari herr statsrådet och chefen för finansdepartementet förklarade, att han icke kunde förorda ett eftergivande av kravet på behovsprövning i här avsedda fall. Samma ställning intogs av statskontoret. Utskottet har — särskilt i betraktande av att det här gäller befattningshavare, som entledigas vid en ålder, vilken ligger långt under den, vid vilken jämförliga personalgrupper i telegrafverket pensioneras — icke velat lossa på gällande regler i den omfattning och på det sätt, som motionärerna föreslagit. Enligt vad som berättats mig, har telegrafstyrelsen hittills varit mycket frikostig, då det gällt pensionering av sådana befattningshavare, som blivit utan tjänst på grund av automatisering av växelstationerna. Utskottet har emellertid, som herr Hällgren påpekade, ansett, att Kungl. Maj:t bör närmare utreda denna fråga. Det förefaller, som om det borde vara ganska lätt för herr Hällgren att resignera, eftersom hans medmotionär i första kammaren, vilken deltagit i utskottsbehandlingen av ärendet, förklarat sig nöjd med den formulering, utskottets utlåtande erhållit.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 14, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 19.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande, nr 15, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1940 (nr 473) om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 925) med särskilda bestämmelser angående förmynderskap, godmanskap och boutredning vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 8 november 1940 (nr 926) med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och samfälligheter samt stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång, m. m.; och

nr 10, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om ersättning av allmänna medel åt av allmän åklagare åtalad person, som frikännes, för hans kostnader för inställelsen vid domstol.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 20.

Motion om viss ändring i krigsfamiljebidragsförordningen.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion om viss ändring i krigsfamiljebidragsförordningen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 404, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Hagberg* i Luleå och *Persson* i Stockholm hemställt om viss ändring av 6 § 1 mom. krigsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 521).

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! När en son, vilken enligt sin i lag fastställda plikt försörjt sin moder, inkallas till beredskapstjänst, hänvisas modern till att leva på en familjepenning, som å högsta dyrort uppgår till 13 kronor 30 öre per vecka och å lägsta dyrort till 9 kronor 80 öre per vecka. Detta gäller även för det fall, att modern förestår sonens hushåll, om i hemmet icke vistas barn under 16 års ålder. Vi ha med vårt i motionen framställda yrkande avsett en sådan ändring i krigsfamiljebidragsförordningen, att moder, som förestår hushållet åt sin son, skall tillerkännas familjepenning med samma belopp, som kan tillerkännas hustru och husföreståndarinna i hem, där det finns barn under 16 år. Därigenom skulle en mor, som är beroende av sin son för sin försörjning, kunna tillerkännas en familjepenning, som å högsta dyrort uppginge till 22 kronor 75 öre per vecka och å lägsta dyrort till 19 kronor 25 öre per vecka. Utskottet uttalar för sin del, att vissa skäl otvivelaktigt tala för en förhöjning av familjepenningen för husföreståndarinna, och utskottet tillägger, att om det kan fastställas, att exempelvis en moder, som bor tillsammans med en ogift son, åtnjuter sin huvudsakliga försörjning av sonen, bör hon enligt utskottets åsikt med avseende å familjepenning jämställas med hustru. Utskottet delar alltså motionärernas åsikter, men avstyrker bifall till motionen med den motiveringen, att det vore svårt att konstatera, under vilka förhållanden och villkor en moder och son hade gemensamt hem. Men varför i all rimlighets namn skulle det nu vara svårare för en familjebidragsnämnd att utreda den detaljen än alla andra detaljer, som familjebidragsnämnderna ha att utreda, när det gäller beviljande av familjepenning? Utskottet hänvisar till att syftet med motionen i stället skulle kunna nås genom

Motion om viss ändring i krigsfamiljebidragsförordningen. (Forts.)
att man använde sig av den i fria former bedrivna hjälpverksamhet, som handhaves av överståthållarämbetet och länsstyrelserna med anlitande av medel, som riksdagen ställt till förfogande. Man skulle med andra ord lösa frågan med hjälp av den filantropiska verksamhet, som staten själv har funnit lämpligt att börja bedriva bland offren för sin otillfredsställande lönepolitik gentemot de till militärtjänst inkallade. Det är utskottets förslag till lösning av frågan. Men hur kan då den av utskottet anvisade hjälpen ernås i teorien? I praktiken är dylik hjälp obefintlig i det avseende, motionen rör. Enligt utskottet skulle en moder kunna erhålla förstärkning i den familjepenning hon kan erhålla genom att sända en ansökan till överståthållarämbetet eller länsstyrelsen med anhållan om särskild hjälp. Men hur behandlas då en sådan ansökan? Har utskottet tagit reda på det? En sådan ansökan remitteras från överståthållarämbetet eller länsstyrelsen till familjebidragsnämnden, som får i uppdrag att undersöka fallet och konstatera de lämnade uppgifternas riktighet. Familjebidragsnämnden får alltså undersöka bland annat under vilka förhållanden och på vilka villkor en mor och hennes son ha gemensamt hem. Skulle det gå lättare att utföra en sådan undersökning, när det gäller pengar, som ställts till länsstyrelsernas förfogande för bedrivande av välgörenhet, än när det gäller pengar, som om författningen ändrades på sätt i motionen föreslagits, skulle kunna utbetalas till den värnpliktiges moder? Det återstår för utskottet att förklara. Har utskottet för övrigt tagit reda på, efter vilka grunder den frivilliga hjälpverksamheten åt inkallades familjer bedrives? Det har utskottet tydligen icke gjort, ty hade så skett, skulle utskottet icke kunnat anvisa denna utväg. Hjälp lämnas men endast i särskilt behjärtansvärda fall och aldrig i form av fortlöpande understöd åt inkallades mödrar. Varför anvisar utskottet en sådan utväg? Hjälpen i fråga består av bidrag, som lämnas vid tillfälligt trångmål. Sådan är familjebidragsnämndernas uppfattning om hur denna hjälpverksamhet bör bedrivas. Att denna uppfattning överensstämmer med författningens anda framgår av Kungl. Maj:ts proposition nr 227/1941. De anvisningar, som där gåvos, gälla ännu, trots att en viss omorganisation av hjälpverksamheten företagits. I propositionen lämnas exempel på fall, i vilka hjälp bör lämnas. Ifrågavarande medel skola användas till hemhjälp, inköp av utsäde, smågrisar m. m., betalning av förfallna försäkringar, kostförbättring åt sjuka anhöriga, sista inbetalningen å betydelsefulla föremål (symaskiner, cyklar, lantbruksmaskiner), reparation av bostäder, bidrag till utlösande av vissa föremål, som pantsatts under militärtjänstgöring, cyklar, kostymer, vigselringar, ur m. m., betalning av gas- och elektricitetsräkningar, begravningshjälp. Finner icke utskottet det ändå litet genant, att man i sin strävan att komma undan det förslag, som utformats i vår motion, hänvisar till den statliga frivilliga hjälpverksamhet, som bedrives på detta sätt? Man hänvisar tusentals mödrar i detta land, som för sitt uppehälle äro beroende av sina söner, till en hjälpverksamhet, som man tidigare har dragit upp riktlinjerna för i sådana ordalag, som jag nyss antydde.

Utskottet gör anmärkning på att vårt yrkande givits en sådan avfattning, att formuleringen skulle kunna medföra, att familjepenning ansåges böra utgå för husföreståndarinna även i det fall, då den värnpliktige sammanlever med hustru, som är arbetsför. Utskottet tillägger emellertid, att en sådan ändring ej torde vara avsedd. Nej, det är riktigt, och ett bifall till motionen skulle ju heller icke kunna medföra några sådana konsekvenser, enär beviljande av familjebidrag alltid föregås av behovsprövning. Vad menar egentligen utskottet med vad utskottet har skrivit? Man behöver ju icke befara, att ett bifall till motionen skulle medföra fördelar för familjer, där arbetsför hustru anställer husföreståndarinna exempelvis för att själv få tid att ägna sig åt tebjudningar, motionsritt m. m. sådant, som man sysslar med i överklasskretsar. Det

Motion om viss ändring i krigsfamiljebidragsförordningen. (Forts.)
är icke fråga om att gynna dylika familjer. Jag är emellertid beredd att ändra yrkandet i motionen, så att nämnda formfel icke skall kunna åberopas som motivering för att på formell grund avslå denna sakligt välmotiverade motion. I fattigvårdshänseende är en son alltid försörjningspliktig gentemot sin moder, men när sonen inkallas till beredskapstjänst, vägrar samhället att övertaga försörjningsplikten för modern också i sådana fall, då sonen tidigare fullgjort sin plikt mot modern och därmed mot samhället! Så går det till för närvarande, och utskottet vill icke vara med på någon ändring. Här om någonsin borde riksdagen fatta ett annat beslut än vad utskottet föreslagit. Med hänvisning till vad jag anfört ber jag, herr talman, att få yrka, att texten i 6 § av kungl. förordningen nr 521/1942 ändras till: »För hustru och frånskild hustru ävensom — därest värnpliktig icke sammanlever med hustru eller hustrun, med vilken han sammanlever, är arbetsoförmögen — för annan familjemedlem, som förestår hemmet åt den värnpliktige, samt för moder, vilken förestår ogift sons hushåll.»

Det hela kanske låter litet svårbegripligt, men det är icke konstigare än vad som för närvarande står att läsa i lagtexten. Det innebär bara den förändringen, att mödrar under alla förhållanden skola kunna erhålla familjepenning.

Fröken **Hesselgren:** Herr talman! Utskottet har givetvis förstått vad motionärerna velat och även haft sympatier för detta. Men redan när denna lag kom till, resonerade man om denna svårighet. Utskottet anser, att det här gäller gränsfall, som äro mycket svåra att avgöra. Vi ha icke fattat vårt beslut i utskottet utan att ha tänkt igenom saken. Vi ha haft representanter uppe från arbetsmarknadskommissionens värnpliktshjälpbyrå, som talat om sina erfarenheter. De ha sagt, att det är icke tu tal om att man på sina håll haft mycket svårt att klara upp, om det är modern, som försörjt sonen, eller sonen, som försörjt modern. Det är icke alltid så lätt att komma fram till sådana resultat, att man definitivt kan säga, att så och så är det. Därför har man redan från början ansett sig behöva ha en smidig möjlighet att hjälpa där det behövde hjälpas. Det är detta som gett upphov till de s. k. landshövdingmedlen. När vi diskuterade saken i utskottet, voro vi mycket undrande, om man skulle få lov att räkna detta som fattigvårdsbidrag, som det skulle kunna vara otrevligt att taga emot, men det framhölls med stor bestämdhet från arbetsmarknadskommissionens värnpliktshjälpbyrås sida, att detta anslag tillkommit helt och hållet för att man skulle kunna smidigt handskas med gränsfallen, d. v. s. sådana fall, där det icke är så lätt att avgöra, om det kommer under den ena eller den andra paragrafen, men där man konstaterar, att det verkligen behövdes hjälp. När det då behövdes hjälp, har det också funnits medel att hjälpa. Sådan hjälp kan erhållas icke endast genom en ansökan från modern, som den ärade talaren sade, utan det står öppet lika väl för modern som sonen eller familjebidragsnämnden i orten att vända sig till landshövdingen eller om det icke är han personligen, som delar ut detta bidrag, till länsstyrelsen för att få detsamma.

Byråchefen Curtman i arbetsmarknadskommissionens värnpliktshjälpbyrå har senast i dag sagt, att detta bidrag ofta betalas ut samtidigt med det ordinarie bidraget.

Jag är den första att erkänna, att det varit trevligare att välja den form som motionärerna föreslagit. Men inför de upplysningar, som lämnats här såväl rörande svårigheterna att klara upp detta som beträffande sättet att utdela landshövdingfondens medel, har utskottet kommit till det resultatet, att det i allmänhet är bättre att fortsätta på den väg, som man slagit in på. Nu veta vi naturligtvis icke, hur länge denna fond kommer att delas ut från

Motion om viss ändring i krigsfamiljebidragsförordningen. (Forts.)

staten. Men för att ytterligare markera, att det icke är fråga om fattigvårdsbidrag, delas dessa medel ut direkt genom försvarsväsendet. Denna hjälpform är sålunda direkt ansluten till försvarsväsendet liksom krigsfamiljebidraget. På det sättet tycker jag, att man ej behöver taga det så, att man därmed tvingar människor, som ej vilja ha fattigvård, att taga emot fattigvård. Det är en annan form av hjälpverksamhet. Det är icke detsamma som själva krigsfamiljebidraget, men det står denna form så nära som möjligt, det är smidigare och icke bundet vid några fixa bestämmelser.

Jag tror, herr talman, att om vi följa utskottet skada vi icke den sak vi vilja gagna, nämligen att dessa mödrar eller husföreståndarinnor verkligen skola få hjälp. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Man säger här, att det är så svårt med de gränsfall, som man befarar skulle uppstå. Men jag ställde frågan tidigare: kan det vara svårare att klara dessa gränsfall, om det gäller medel, som vederbörande ha rätt att under vissa betingelser få del av, än om det gäller en statlig välgörenhet, därest man säger, att det är svårt att avgöra, om en moder försörjer sonen eller sonen modern? Denna fråga måste ju utredas, även innan vederbörande kan få del av de medel, som nu ställas till länsstyrelsernas förfogande. Svårigheterna kommer man alltså icke undan genom att bibehålla de hittillsvarande anordningarna.

Jag vill också säga, att det kan ju vara trevligt för mödrarna ute i landet att få höra, att andra lagutskottet hyser sympati för dem. Men de leva icke på sympatiförklaringar. Denna fråga är icke så konstig, att icke andra lagutskottet borde kunnat klara av den utan att skylla på formella svårigheter.

Jag yrkar fortfarande bifall till mitt förslag.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Persson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 21.

Föredrogos vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § 3 mom. sjöarbetstidslagen den 30 september 1938 (nr 607); och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 22.

Motion om införande av daglig postgång på landsbygden.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående införande av daglig postgång på landsbygden.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 49, hade herr *Hansson* i Skediga *m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, »att daglig postgång

Motion om införande av daglig postgång på landsbygden. (Forts.)
införes också på landsbygden under beaktande av de skäl, som i motionen angivits».

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag har väckt en motion i denna fråga. Det har i många år varit ett starkt intresse på landsbygden att få postgången ordnad på ett bättre sätt. Jag har i motionen hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att daglig postgång införes också på landsbygden. Denna fråga har också tidigare handlagts av riksdagen. Sedan i riksdagen väckts fråga om bättre ordnande av landsbygdens postförhållanden, framhöll generalpoststyrelsen i skrivelse den 20 mars 1936 till respektive kammares riksdagsutskott, att styrelsen ansåge synnerligen önskvärt, att statsmakterna ville, med eftergivande av de dittills alltmer stegrade kraven på överskott av poströrelsen statskassan till godo, medgiva, att en del av dessa överskott finge användas för åstadkommande av en genomgripande förbättring av i främsta rummet lantbrevbäringen men därjämte även andra postanordningar på landsbygden. En utökning av lantbrevbäringen till minst en gång varje söckendag å det övervägande antalet linjer syntes styrelsen med fog kunna ifrågasättas. Genomförandet av dessa förbättringar beräknades kosta i runt tal 1 500 000 kronor. Styrelsen fann sig med hänsyn till den betydande utgiften böra föreslå, att planen finge genomföras successivt under en tidrymd av fem år.

Vid krigsutbrottet 1939 ställdes staten och statskassan på hårda prov. För att erhålla medel för försvarsändamål och annat funno sig statsmakterna böra anbefalla statliga verk och myndigheter att iakttaga största möjliga sparsamhet och att i all möjlig mån söka hålla utgifterna nere. Med hänsyn härtill har generalpoststyrelsen för tiden efter år 1939 ansett sig ej kunna äska ytterligare anslagshöjningar. Denna femårsplan fick alltså strykas. Det var då två år kvar av den planerade tiden för genomförandet av bättre postala förbindelser på landsbygden.

Generalpoststyrelsen har nu icke glömt denna fråga utan säger i det utlåtande, som den avgivit till tredje tillfälliga utskottet, följande: »Generalpoststyrelsen har, såsom i det föregående nämnts, redan tidigare förklarat sig villig medverka till ytterligare förbättring av de postala anordningarna på landsbygden, därest härför erforderlig del av postverkets överskott av statsmakterna ställes till styrelsens förfogande.» »Även fullföljandet av den i det föregående omnämnda femårsplanen, åsyftande söckendagliga turer å sådana linjer, som nu ha 3—5 veckoturer, och någon ökning av turantalet å linjer med 1—2 turer i veckan skulle innebära en påtaglig förbättring och torde kunna genomföras för en kostnad av cirka 700 000 kronor för år.»

När man tar del av utskottets utlåtande i denna fråga, så finner man, att utskottet delar motionärernas synpunkter. Utskottet har starkt understrukit angelägenheten av att landsbygden beredes bättre postförbindelser. »Att dylika finnas», säger utskottet, »spelar en ej oviktig roll för den allmänna trivseln på landet och bidrager utan tvivel i sin mån till att motverka den flykt från landsbygden, mot vilken botemedel sökas från åtskilliga utgångspunkter.» Men sedan ramlar utskottet ned på de statsfinansiella skälen. Det är en synpunkt, som man icke gärna vill släppa och som alltid är så lätt att skriva. Så ramlar också tredje tillfälliga utskottet ned på samma sorgliga förhållande och tänker icke på, vad det tidigare sagt, att denna förbättring är alldeles nödvändig.

Motion om införande av daglig postgång på landsbygden. (Forts.)

Man kan verkligen ställa sig den frågan, om icke de 700 000 kronor, som det i detta fall gäller att anvisa för förbättrade postala förbindelser på landsbygden, i själva verket avse ett socialt ändamål och om de statsfinansiella skälen må anses utgöra en giltig orsak för att avslå den framställning som i motionen framförts. Jag tvivlar mycket starkt på, att det kan vara tillräckligt bärande skäl. Men utskottet har i alla fall tagit upp detta som en motivering trots den välvilliga inställning som det tidigare intagit vid ärendets behandling.

Å ena sidan får man se på vad denna kostnad å 700 000 kronor innebär. Emellertid är generalpoststyrelsen villig att genomföra denna förbättring. Jag tror också, att med den fackkunskap, som föreligger inom ledningen för generalpoststyrelsen, kan det hända, att kostnaden icke uppgår fullt till denna summa. Å andra sidan måste man beakta, vad denna sak skulle betyda för landsbygden; det är något som icke kan nog framhållas. Jag skall icke draga så många exempel, men jag vet i alla fall, att det finnes de, som ha över en mil till närmaste poststation. Det förslag, som utskottet talar om, i fråga om cykelbud och postväskor, skulle därvidlag vara till någon liten hjälp. Men å andra sidan tycker jag icke, att man skall behöva gå alltför enkla vägar. Om det bara gäller att få den vanliga posten, kan det vara bra, men om det är penningmedel, som skickas, kan man icke utnyttja dessa postförbindelser. Man tycker då, att man skulle kunna gå in för vad postverket tänkt sig eller en genomgripande förbättring för landsbygden.

När postförhållandena äro sådana och vi tidigare i dag i såväl första som andra kammaren gått med på en portohöjning, som skall bidraga till att förbättra den ekonomiska ställningen för postverket, och när det gäller en så stor grupp av landsbygdens folk, tycker man, att man skulle kunna göra denna förbättring.

Jag har i motionen varit stygg nog att göra jämförelser med städerna. Jag skall icke draga upp någon debatt härom. Men jag vädjar till kammarens ledamöter att förstå landsbygdens förhållanden. Där har man icke andra möjligheter än att gå till posten och hämta själv och därtill betala extra. Lokalportot är värdelöst för oss, fastän vi få hämta posten själva. Sådana förhållanden ha vi på landsbygden. Det behjärtar ju utskottet, men av statsfinansiella skäl avslår utskottet motionen. Jag tror, det är bättre att av statsfinansiella skäl använda dessa 700 000 kronor för detta ändamål än för något annat. Om generalpoststyrelsen finge ställa medel till förfogande inom den ram, som riksdagen 1936 beslutat för denna femårsplans genomförande, skulle detta leda till verkliga förbättringar på detta område. Jag tycker icke det var vackert av utskottet att avstyrka motionen. Medel finnas ju till förfogande, och statsfinanserna kunna icke anföras som orsak för ett avstyrkande. När nu postverket är villigt genomföra detta, borde utskottet ha tillstyrkt motionens förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t.

Jag ber, herr talman, att med det lilla jag anfört få hemställa, att andra kammaren för sin del bifaller motionens begäran om skrivelse till Kungl. Maj:t, så att femårsplanen blir genomförd med resultat att landsbygdens postförhållanden bli förbättrade.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Mysinge, *Hammarlund* och *Carlsson* i Bakeröd.

Herr **Ljungberg:** Herr talman! Vid sin behandling av föreliggande motion har utskottet varit mycket välvilligt inställt till det syfte, som man får antaga varit vägledande för motionärerna, nämligen att åstadkomma bättre postförhållanden på landsbygden. Utskottet uttalar härom, att det starkt vill under-

Motion om införande av daglig postgång på landsbygden. (Forts.)
stryka angelägenheten av att landsbygden beredes goda postförbindelser och framhåller, som herr Hansson i Skediga redan sagt, att det spelar en ej oviktig roll för den allmänna trivseln i landet, att sådana finnas. Därmed inordnar man dessa förhållanden som ett led i strävandena att motverka den flykt från landsbygden, mot vilken man söker botemedel på olika vägar. Utskottet pekar också på vad som redan gjorts i den riktningen och erinrar om den år 1936 antagna femårsplanen härför. Tyvärr måste fullföljandet av denna plan avbrytas på grund av världskriget, när endast få år återstodo. Den närmaste orsaken var ju det uppkomna statsfinansiella läget. Men man får icke bortse ifrån, att i fortsättningen det materiella underlaget för förbättringar även i andra avseenden svek. Jag tänker här närmast på bristen på gummi och flytande bränsle till motorfordon, som i hög grad användas för postbefordran på landsbygden, och på svårigheten att skaffa erforderlig arbetskraft. I det sammanhanget kan framhållas, att postverket, trots dessa av krisen förorsakade svårigheter i stort sett lyckats upprätthålla antalet postföringslinjer och t. o. m. i någon mån öka de genomsnittliga turerna på dessa linjer.

Om alltså utskottet varit mycket välvilligt inställt till syftet, har utskottet ändå icke kunnat bortse från, att de skäl, som så sent som 1942 blevo bestämmande för riksdagsbeslutet i en liknande angelägenhet, alltjämt ha samma giltighet. Man kan ej gärna påstå, att det statsfinansiella läget förbättrats. Den omständigheten, att postverkets överskott ökats de sista åren, kan tyvärr icke tagas till intäkt för ett sådant påstående. Nödvändigheten att iakttaga sparsamhet i fråga om statens utgifter kvarstår alltjämt oförminskad. 700 000 kronor är ett ganska väsentligt belopp och i en tidigare debatt i dag har finansministern framhållit, att ett lägre belopp än som här är i fråga — i runt tal en halv miljon kronor — har betydelse i detta sammanhang. Om jag icke misstager mig, delade herr Hansson i Skediga finansministerns uppfattning i detta avseende.

Med utgångspunkt härifrån har utskottet icke ansett sig kunna förorda mera kostnadskrävande utgifter för här ifrågavarande ändamål. Utskottet har ej heller kunnat undgå finna, att man i motionen i flera avseenden går till överdrift. När däri exempelvis begäres, att man nu skall fatta ett principbeslut om införande av daglig postgång på *alla* postföringslinjer, skjuter man uppenbarligen över målet. Det vore ej rimligt att till vad pris som helst låta en linje i mycket glest bebyggda trakter gå dagliga turer. Det skulle då kunna inträffa, att postbudet vid flertalet turer icke hade en enda försändelse att befordra. Hans dagliga färd i ur och skur bleve under sådana förhållanden ett rent självändamål. Likaså skjuta motionärerna över målet, när de som en utväg att kompensera den ofrånkomliga kostnadsökning, som skulle uppstå vid bifall till motionen, hänvisa till möjligheten att indraga den ena av de två utbäringsturer, som förekomma åtminstone i de större städerna. Nu förhåller det sig så, att den post, som kommer till en stad och således där måste utbäras, åtminstone i stort sett är oberoende av antalet utbäringsturer. Om man inskränker utbäringen till endast en tur, blir denna i motsvarande mån hårdare belastad. Den första utbäringsturen är emellertid redan nu oftast så ansträngd som gärna är möjligt. På många håll kanske den understundom är överbelastad. Det går an att fråga brevbärarna om den saken. Vill man ha post utburen i en enda tur, måste man därför öka antalet brevbärare, men därigenom ökas kostnaderna i stället för att minskas, som motionärerna tro.

Emellertid har utskottet av en föredragning i detta ärende av en tjänsteman i generalpoststyrelsen fått den uppfattningen, att en hel del förbättringar i landsbygdens postförhållanden skulle kunna uppnås med relativt små medel för de vanliga postslagen, d. v. s. lösbrev och tidningar. En ökad användning

Motion om införande av daglig postgång på landsbygden. (Forts.)

av väskpost, och kanske på sina håll främst av cykelbud, kan leda till avsevärd förbättring utan att kostnaderna bliva mera betydande. Utskottet har pekat på dessa möjligheter samtidigt som utskottet på förut anförda skäl måste avstyrka bifall till motionen sådan den föreligger.

På grund av det anförda anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Utskottet åberopar i sitt utlåtande de vid 1936 års riksdag väckta motionerna angående förbättrad postgång på landsbygden. Då jag kanske till stor del var initiativtagare till de motioner, som då väcktes, och även själv var motionär, må det tillåtas mig att säga några ord i den här frågan.

Med anledning av de motioner, som framlämnades 1936 och som också föranledde riksdagsskrivelse, förklarade generalpoststyrelsen, att den uppgjort en slags femårsplan för förbättring av landsbygdens postala förhållanden. Denna plan fullföljdes också till stor del, men arbetet därmed blev på grund av kriget avbrutet. Det erkännes dock från alla håll, att under de tre år planen följdes, vidtogos åtskilliga åtgärder till förbättring av postförhållandena på landsbygden. Som läget är i dag råder det svårigheter med kommunikationerna. Vi måste dra in på busslinjer. Vi ha mindre tillgång till bilar, och överhuvud taget äro svårigheterna i kommunikationshänseende allt större. Till detta kommer ju också, att det statsfinansiella läget är ganska bekymmersamt. Jag kan av den anledningen förstå, om jag kanske också inte i allt delar vad utskottet här anför såsom motiv för att man kommit till det resultat man har gjort. Jag skulle dock vilja säga till den ärade motionären, att jag nog betraktar det som en fördel, att han fört frågan på tal, så att den inte på något sätt får ligga efter utan är föremål för uppmärksamhet.

När jag läser utskottets, som jag tycker, mycket välvilliga uttalande — utskottet utgår ju från att från postverkets sida inom ramen för till buds stående resurser allt skall göras till förbättring av de postala förhållandena på landsbygden — då måste jag säga mig, att utskottet dock i mycket väsentliga delar instämmer i motionärens syftemål, och om utskottets utlåtande godtages av riksdagen, innebär det också en erinran till generalpoststyrelsen. Jag kan under sådana förhållanden icke följa motionärens hemställan om bifall till motionen, utan biträder utskottets förslag. Jag skulle emellertid vilja tillägga, att när jag biträder utskottets förslag, sker det under den uttryckliga förutsättningen och med den motiveringen, att så snart det statsfinansiella läget förbättrats och tillåter, att mera pengar få disponeras av postverket, och så snart kommunikationerna bli normala, bör landsbygden ha förtursrätt till postala förbättringar.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! När jag hörde ordföranden i utskottet säga, att jag skjutit över målet i min motion, vill jag säga honom, att det är icke underligt om de, som litet känna till förhållandena på många håll på landsbygden, önska postgång en gång om dagen. Det ställer sig för övrigt, som sagt, icke så väldigt dyrbart. För hela landet skulle genomförandet av denna förbättring kosta 700 000 kronor. Vinsten för postverket är ju stor, och jag är säker på, att den inte skulle minskas så förfärligt mycket därigenom. Jag tror att folket på landsbygden efter en sådan reforms genomförande skulle söka nå varandra i ökad utsträckning förmedelst brevskrivning.

Med de förhållanden som nu råda är det mycket svårt både att få i väg breven liksom också att få hem sin post. Jag tycker inte att utskottsordföranden skall beteckna det som att skjuta över målet, om jag begär litet rättvisa i det

Motion om införande av daglig postgång på landsbygden. (Forts.)

avseendet. Men det var kanske det förhållandet att jag i motionen talat om möjligheten av indragning av andra brevbäringsturen i städerna som var orsaken till yttrandet att jag skjutit över målet. När utskottet här förordar väskpost och alla möjliga förenklade metoder på landsbygden, skulle man väl ha kunnat vänta sig att utskottet varit på min linje i det fallet och tänkt: Vad kunna vi göra för att minska de kostnader, som äro mycket stora, i syfte att fördela de sociala åtgärderna litet rättvisare? Jag vet inte beträffande vilken punkt herr ordföranden menade att jag skjutit över målet; kanske var det den där jag begärt att landsbygden skulle få det ordnat på samma sätt som städerna. Jag har emellertid inte tänkt ta upp den frågan i debatten i dag. Kanske har jag skrivit motionen litet ivrigt, men när man jämför stad och land tycker man att orättvisorna framträda skarpt, när den ene får post två gånger om dagen och den andre kanske en gång i veckan och kanske inte alls, såvida han inte själv vill gå och hämta posten. Sådana äro förhållandena.

Jag ber, herr talman, att än en gång få yrka bifall till min motion.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag måste uttala min förvåning över herr Hammarlunds framträdande här, ty det måste ju anses, att herr Hammarlund genom sitt instämmande i herr Hanssons i Skediga uttalande och yrkande i alla avseenden delar de synpunkter på frågan, som herr Hansson i Skediga framfört. Jag kan inte underlåta att finna ett sådant tillvägagångssätt från herr Hammarlunds sida i någon mån anmärkningsvärt, sett mot bakgrunden av herr Hammarlunds ståndpunktstagande i en fråga vi hade före tidigare i dag; jag syftar på frågan om lokalportot. Då kunde herr Hammarlund inte vara med om sådana åtgärder, som i nu rådande statsfinansiella läge skulle innebära en inkomstminskning för statsverket. Han ställde sig givetvis i sitt yttrande på samma ståndpunkt som han intagit i den av honom undertecknade reservationen i bevillningsutskottets utlåtande: han kunde inte vara med om en inkomstminskning för statsverket på 463 000 kronor. I denna fråga däremot kan herr Hammarlund utan betänkligheter vara med om en inkomstminskning för statsverket på 700 000 kronor. En sådan rotationsverksamhet verkar ganska förbryllande på mig. Jag förstår inte, hur man kan motivera två sådana diametralt motsatta ståndpunkter.

Vad nu denna fråga beträffar anser jag mig oförhindrad att rösta för herr Hanssons i Skediga motion och mot utskottet. Jag anser nämligen, i denna fråga liksom i den tidigare, att postverkets status är så gynnsam, att man mycket väl och utan våda kan göra detta enkla tillmötesgående gentemot landsbygdens krav. Vi ha tidigare i dag fått klart för oss att postverkets vinst är 43 miljoner kronor. Det försök som för ett par timmar sedan från statsrådsbänken gjordes att på sätt och vis trolla bort den siffran, med hänvisning till att av de 43 miljonerna de 30 miljonerna skulle vara en vinst härstammande från postverkets befattning med de statliga försändelserna, har ju klarats upp. Det förhöll sig inte på det sättet; de 30 miljonerna var ingen postverkets vinst utan en postverkets inkomst på dess befattning med de statliga försändelserna; på den rörelsen uppkommer sannolikt ingen vinst. Hela vinsten, de 43 miljonerna således, har i stället uppkommit på postverkets befattning med de enskilda försändelserna, varför alltså postverkets status som sagt är synnerligen gynnsam. Dess vinst är här beräknad till 43 miljoner kronor — riksräkenskapsverket har räknat med 45 miljoner. Under sådana förhållanden kan jag inte finna annat än att postverket mycket väl skulle kunna tåla även den utgift som innefattas i ett bifall till herr Hanssons i Skediga motion.

Jag vill fästa uppmärksamheten på, om någon av kammarens ledamöter

Motion om införande av daglig postgång på landsbygden. (Forts.)
möjligen inte skulle ha observerat det, att postverket självt icke ifrågasatt annat än att det skulle kunna betala dessa 700 000 kronor, därest man får riksdagens tillstånd till detta. Generalpoststyrelsen har i denna fråga intagit samma ståndpunkt som beträffande lokalportot, där den ju inte heller ifrågasatt annat än att denna utgift skulle kunna bestridas av postverkets stora överskott.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till herr Hanssons i Skediga motion.

Herr **Ljungberg:** Herr talman! Herr Hansson i Skediga anmärkte mot mitt yttrande att motionärerna enligt min mening i vissa avseenden skjutit över målet, och han anknöt anmärkningen till uppgiften i generalpoststyrelsens utlåtande, att mera måttliga åtgärder än dem som motionärerna tänkt sig till förbättring av landsbygdens postförhållanden skulle belöpa sig till omkring 700 000 kronor om året. När jag talade om att motionärerna skjuta över målet syftade jag emellertid icke på ett på det sättet begränsat program utan på vad motionärerna verkligen begära, nämligen att man nu skall fatta ett principbeslut om daglig postgång på *alla* postföringslinjer på landsbygden. Det anser jag vara att skjuta över målet, och jag exemplifierade också varför jag så gör. Likaså anser jag, som jag i mitt förra yttrande sagt, att det förslag till kompensation, som motionärerna ha framfört, icke har hållbar motivering och därför skjuter över målet.

I sak äro vi, såvitt jag kan förstå, ense. Både utskottet och motionärerna vilja, att det skall åstadkommas bättre postförbindelser på landet så snart omständigheterna det medge, alltså när det statsfinansiella läget lättar och när det blir möjligt att utveckla kommunikationerna för bättre postbefordran på landsbygden.

Herr **Hammarlund:** Herr Hagberg i Malmö yttrade, att han inte kunde förstå mitt ståndpunktstagande. Ja, jag vet ju att herr Hagberg inte brukar förstå mitt ståndpunktstagande. Men jag har sannerligen inte stuckit under stol med något, och jag har inte heller fört någon bakom ljuset, ty jag har yttrat — enligt mitt skrivna, första anförande — att »jag anser, att alla dessa femöringar kunna bli en stor summa för postverket och kanske t. o. m. medverka till uppnåendet av det mål, som vi på landet arbeta för, nämligen daglig postgång överallt i vårt avlånga land».

Jag tycker detta är alldeles tillräckligt för att påvisa, att mitt ståndpunktstagande i frågan om lokalportot står i full analogi med mitt instämmande nyss i herr Hanssons i Skediga anförande. Kanske detta lilla exempel är tillräckligt att för kammaren påvisa herr Hagbergs metoder, då han försöker att komma åt en misshaglig kamrat.

Herr **Hagberg** i Malmö: Jag kan försäkra herr Hammarlund, att han inte på något sätt är misshaglig för mig. Tvärtom, hade inte han varit, skulle jag möjligen inte haft tillfälle att så ofta uppträda här — och det kanske jag skall sätta värde på.

Man måste dock säga sig, att här föreligger ett motsatsförhållande mellan herr Hammarlunds båda ståndpunkter, vi kunna inte komma ifrån den saken. Herr Hammarlund har undertecknat reservationen i bevillningsutskottets betänkande nr 13, där det säges: »Utskottet delar departementschefens uppfattning, att i nu rådande statsfinansiella läge en sådan inkomstminskning i möjligaste mån bör undvikas.» Eftersom herr Hammarlund har undertecknat aktstycket, måste detta vara hans mening. I denna fråga gäller det en inkomstminskning för postverket på 700 000 kr., men den kan herr Hammar-

Motion om införande av daglig postgång på landsbygden. (Forts.)

lund vara med om utan betänkande. Jag vet inte om jag är alldeles ensam om denna min uppfattning, men jag tror att man i allmänhet i kammaren måste finna, att här föreligger ett ganska otvetydigt motsatsförhållande.

Herr **Hammarlund:** På herr Hagbergs senaste inlägg kan jag svara, att jag vill ha den inkomstökning, vilken jag syftar till att nå i den förra frågan, för att använda för detta speciella ändamål, som jag anser att pengarna böra användas till. Jag tycker i varje fall inte, att däri ligger något som helst motsatsförhållande — annat än möjligen i herr Hagbergs egen hjärna.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag däråt samt bifall i stället till det av herr Hansson i Skediga under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 23.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående anställande av partiellt arbetsföra i statens tjänst.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 72, till Konungen i anledning av vissa framställningar av Kungl. Maj:t angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 12, angående regleringen för budgetåret 1944/45 av utgifterna under riksstatens tolfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningsstaten;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 11 § förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till dels pension åt f. d. generaldirektören och chefen för telegrafverket G. H. Ericson, dels ock livränta åt f. d. överdirektören vid statens vattenfallsverk K.-G. Ljungdahl;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för innehavare av professurerna i idé- och lärdomshistoria samt i biokemi vid universitetet i Uppsala;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels biträdande kamreraren hos Kristianstads läns hushållningssällskap K. G. Roos' pensionsrätt, dels förbättrad pension åt avlidne läraren vid textilinstitutet i Borås G. V. Berntsons efterlevande, dels ock tjänstårsberäkning i pensionshänsende för vissa barnmorskor m. fl.; och

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt vissa genom misstag under tjänstutövning av distriktsbarnmorska skadade personer.

§ 25.

Justerades protokollsutdrag.

§ 26.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Ekdahl m. fl.*, nr 455, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 107, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.;

herr *Håstad m. fl.*, nr 456, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107;

herr *Lövgren m. fl.*, nr 457, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 132, angående anskaffande av ytterligare en statsisbrytare m. m.;

herr *Severin* i Gävle *m. fl.*, nr 458, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 132;

herr *Sandberg m. fl.*, nr 459, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 103, angående anslag till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar m. m.; och

herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, nr 460, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 124, angående byte av viss mark mellan kronan, å ena, samt Wikers aktiebolag och Stribergs grufveaktiebolag, å andra sidan.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.28 em.

In fidem

Sune Norrman.

Lördagen den 11 mars.

Kl. 5 em.

§ 1.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 147, med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 59 § byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364);

nr 151, angående nya moratoriebestämmelser för värnpliktiga m. fl.;

nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44;

nr 165, angående anslag till Krigsrätterna: Avlöningar m. m.;

nr 166, angående omorganisation av örlogsvarven;

nr 168, med förslag till lag om ändring i 9, 11 och 15 kap. giftermålsbalken, m. m.;

nr 169, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen, m. m.;

nr 171, angående bidrag för budgetåret 1944/45 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning;

nr 172, med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet;

nr 173, med förslag till lag angående förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgrupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering;

nr 174, angående iståndsättande av vissa kasernetablissement i Stockholm m. m.;
nr 175, angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret;
nr 176, med förslag till lag om ändring i förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent;
nr 177, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.;
nr 178, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 550) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.;
nr 179, angående bidrag för budgetåret 1944/45 till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola;
nr 180, angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl.;
nr 181, angående anslag till kristillägg för budgetåret 1944/45;
nr 182, angående anslag för budgetåret 1944/45 till särskild ersättning för debitering av värnskatt;
nr 183, angående ersättning för vissa genom krigsförhållandena uppkommande förluster för statstjänstemän m. fl.;
nr 184, angående inrättande av en statens högre skogsskola;
nr 185, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1944/45;
nr 186, angående förvärv av aktier i Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag;
nr 187, angående förlag för väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond m. m.;
nr 188, angående omorganisation av veterinärinrättningen i Skara m. m.;
nr 189, angående anslag till statens meteorologisk-hydrografiska anstalt m. m.
nr 190, angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare;
nr 191, angående förhöjd familjepension åt t. f. föredraganden i regeringsrätten, förste amanuensen i kammarkollegiet C. G. Dahls efterlevande;
nr 192, angående anslag till tullverket för budgetåret 1944/45;
nr 193, angående rationalisering och utbyggnad av skolhälsovården m. m.;
nr 194, angående omorganisation av tandläkarinstitutet m. m.;
nr 195, angående reglering av sockernäringen i riket m. m.;
nr 196, angående pension eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;
nr 197, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;
nr 198, angående dels särskilda förmåner för värnpliktiga vid tjänstgöring å ubåt, dels ock särskild gottgörelse till vissa värnpliktiga för deltagande i minsvepningsarbete;
nr 199, angående åtgärder till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter;
nr 200, angående rätt att i mål och ärenden som tillhöra domstols handläggning insända handlingar med posten m. m.;
nr 201, med förslag till lag om köpares rätt till märkt virke;
nr 202, angående anslag till granskningsnämnden för vissa patentansökningar m. m.;
nr 203, med vissa ändringar i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena m. m.;
nr 204, med förslag till lag angående behörighet för militär befälhavare att ålägga ersättningsskyldighet, m. m.;

nr 205, med förslag till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m.;
nr 206, angående statsbidrag till uppförande m. m. av anstalter för bildbara sinnesslöa;
nr 207, angående anslag för budgetåret 1944/45 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;
nr 208, angående anordnande under år 1944 av en allmän jordbruksräkning;
nr 209, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 april 1943 (nr 206) om utskyldsbetalning genom erkända skatteförmedlingskassor;
nr 210, med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1917 (nr 380) om införsel i avlöning, pension eller livränta;
nr 211, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 521);
nr 212, angående disposition av vissa äldre reservationsanslag;
nr 213, angående ökade medel för budgetåret 1943/44 till barmarksunderhållet på landet;
nr 214, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;
nr 215, angående vissa anslag för budgetåret 1944/45 till yrkesundervisningen;
nr 216, med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet, militära avlöningsreglementet och manskapsavlöningsreglementet, m. m.;
nr 217, med förslag till hembiträdeslag;
nr 218, med förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer, m. m.;
nr 219, angående tillämpningen av dubbelbeskattningsavtalet av den 6 maj 1932 mellan Sverige och Danmark;
nr 220, angående vissa byggnadsfrågor berörande staden mellan broarna samt Riddarholmen i Stockholm m. m.;
nr 221, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 16 förordningen den 6 juni 1929 (nr 129) angående Svenska skeppshypotekskassan.
nr 222, angående årligt understöd åt vissa arbetare vid Salsåkers sågverk m. fl.;
nr 223, angående omorganisation av rättsmedicinalväsendet;
nr 224, angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkessjukdom m. m.;
nr 225, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten;
nr 226, angående anslag till statens organisationsnämnd;
nr 227, angående ändrade grunder för ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad m. m.;
nr 228, angående redovisning av statens utgifter för de kungl. slotten m. m.;
nr 229, angående anslag till inventering av typskogar m. m.;
nr 230, angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;
nr 231, angående anslag till kostnader för allmänna fastighetstaxeringen år 1945;
nr 232, med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av krigsavlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) m. m.;
nr 233, angående överlåtelse av vissa områden av kronoparken Kloten i Kopparbergs län;
nr 234, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister;
nr 235, angående anslag till utbyggande av karolinska sjukhuset;
nr 236, angående anslag till nybyggnad för karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 237, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 14 juni 1940 (nr 484) om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m.;

nr 238, angående bidrag ur kyrkofonden till avlöning av pastorer vid svenska församlingar i utlandet; och

nr 239, angående anslag för budgetåret 1944/45 till tekniska skolan i Stockholm.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 164, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag m. m.; och

nr 167, angående anslag till kostnader enligt 19 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 170, angående anslag till befrämjande av landsbygdens elektrifiering.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 455 av herr *Ekdahl m. fl.;* och
nr 456 av herr *Håstad m. fl.;*

till statsutskottet motionerna:

nr 457 av herr *Lövgren m. fl.;*
nr 458 av herr *Severin* i Gävle *m. fl.;* samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 459 av herr *Sandberg m. fl.;* och
nr 460 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner med förslag till ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kastrering, m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet; och

nr 8, i anledning av väckt motion angående utseende av suppleanter för stads-, kommunal-, municipal- och kyrkofullmäktige;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst markbyte mellan kronan och Uppsala stad;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av viss haverikostnad m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av två äldre reservationsanslag; och

nr 43, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1944/45 till bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner angående avskaffande av dyrortsgrupperingen av ortsavdragen vid beskattningen;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från skyldighet att ånyo erlägga till kommissionär i domsaga inbetalade, av kommissionären förskingrade stämpelavgifter;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 20, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkammarväxlar m. m.; och

nr 21, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken rörande tillämpningen av bankoreglementet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kastrering, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän; och

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till ett företag, avseende reglering av vattenståndet i sjön Lången för torrläggning av vattenskadade marker inom Skee, Näsinge och Lommelands socknar av Göteborgs och Bohus län;

nr 14, i anledning av väckt motion angående utredning om åtgärder till främjande av täckdikningen i Norrland;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1—3 §§ lagen den 26 maj 1933 (nr 231) om utrotande av berberis å viss mark;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner angående utredning om möjligheterna att förbättra det svenska folkets simkunnighet och att införa bestämmelser om obligatorisk simundervisning för landets skolungdom; och

nr 2, i anledning av väckt motion angående möjliggörande för elev, som lämnat folkskolan utan att hava erhållit avgångsbetyg, att senare erhålla sådant betyg;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av motion angående utredning om det erforderliga antalet läkare vid av landsting eller kommun drivna sjukhus; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående vissa taxefrågor inom telefonväsendet; och

nr 5, i anledning av väckt motion angående utredning om inrättande av arbetskuratorsbefattningar.

§ 5.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser om lokalporto m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m.; och

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § 3 mom. sjöarbetstidslagen den 30 september 1938 (nr 607);

från konstitutionsutskottet:

nr 81, i anledning av väckt motion om införande i gällande lagstiftning av skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser; samt

från första lagutskottet:

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1940 (nr 473) om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 925) med särskilda bestämmelser angående förmynderskap, godmanskap och boutredning vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 8 november 1940 (nr 926) med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och samfälligheter samt stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.; och

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång, m. m.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Hagberg* i Luleå, nr 461, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 122, angående anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten och vissa högskolor m. m.;

herr *Hedlund* i Rådom, nr 462, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 132, angående anskaffande av ytterligare en statsisbrytare m. m.;

herr *Andersson* i Mölndal *m. fl.*, nr 463, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 132;

herrar *Nilsson* i Göteborg och *Hagberg* i Malmö, nr 464, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 132; samt

herrar *Hagberg* i Luleå och *Senander*, nr 465, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 103, angående anslag till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar m. m.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.18 em.

In fidem

Sune Norrman.

Stockholm 1944. Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner.

441311